

T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYAT ANABİLİM DALI

İDİL-URAL BÖLGESİNİN TÜRK BİLDİRİ
EDEBİYATI (1917-1920 YILLARINDA)

Yüksek Lisans Tezi

KAMİLA İSKHAKOVA

İZMİR-2022

**T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYAT ANABİLİM DALI**

**İDİL-URAL BÖLGESİNİN TÜRK BİLDİRİ
EDEBİYATI (1917-1920 YILLARINDA)**

Yüksek Lisans Tezi

KAMİLA İSKHAKOVA

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ SELÇUK TÜRKYILMAZ

İZMİR-2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "İDİL-URAL BÖLGESİNİN TÜRK BİLDİRİ EDEBİYATI (1917-1920 YILLARINDA)" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

21/10/2022

Kamila İSKHAKOVA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İDİL-URAL BÖLGESİNİN TÜRK BİLDİRİ EDEBİYATI (1917-1920 YILLARINDA)

Kamila İskhakova

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyat Anabilim Dalı

Tarihte topluma güncel siyasi bilgileri ulaştırmanın bir yolu olarak bildiri, bugün için de geçerliliğini korumaya devam etmektedir. Bildirilerin incelenmesi akademik çalışmalarda çok büyük bir önem taşımaktadır. 19. yüzyılın sonlarına ait olan bildirilerin modern seçim yayınlarına kadar çok geniş kullanım alanları olduğu bilinmektedir.

1917'de Rus otokrasisinin düşüşünden sonra Rusya kısa bir süre içinde demokratik bir ülke haline gelmiştir. Böylece Müslümanlar tarafından uzun zamandır beklenen özgürlük atmosferini güçlü bir şekilde yansıtan ve ülkenin birçok şehrinde yayımlanan bildiriler ortaya çıkmıştır.

Sözü edilen bu bildiriler popüler olsa da bilimsel çalışmalarla keşfedilmemiştir. Ülkede meydana gelen olayları ve devrim koşullarında Müslümanların taleplerini kısaca anlatan ajitasyon biçimlerinden biri de bildirilerdi.

Bu bildirilerin önemi, toplumun, devrimin sonuçlarının ne anlama geldiğini anlaması ve insanların neden belirli girişimlere ihtiyaç duyduğunu, insanlara ne verebileceklerini ve bunlara katılmanın, örneğin seçim kampanyalarında yer almanın neden önemli olduğunu anlamaları açısından büyük önem taşımaktadır. Bu açıklayıcı bildiriler, hem ihbar hem de bir haber bülteni olan bilgi materyali şeklinde yayımlanmıştır. Bu bültenler, ülkedeki değişiklikler hakkında çok sayıda bilgi ve açıklık getiren unsurları içeriyordu. Müslüman aydınlar tarafından 1917'de yaratılan çeşitli kamu kuruluşları, örneğin Tüm Rusya Kurucu Meclisi'nin ne olduğunu ve ülkenin Müslümanlarının geleceği için önemini ve bu tür bilgilerin ihbarı, halka

açıklamak için bildirimler yayımlandı. Müslüman seçmenler önünde, devrilen Rus monarşisinin yerine kurulabilecek yönetim biçimleri ayrıntılı olarak ortaya konmuş, yerel özerkliğin önemi ve devrim sonucunda elde edilen temel sivil özgürlüklerin anlamı açıklanmıştır. Bildirilerin yazarları genel, eşit, doğrudan ve gizli seçimler, siyasi parti, demokrasi, cumhuriyet vb. kelimelerinin anlamını ortaya çıkardı. Rusya'daki Müslüman nüfus için benzer içerikte olan bildirimler yayımlandı. Müslüman nüfus için anlaşılır bir dil kullanıldı.

1917-1920'de çeşitli kamu kuruluşları ve bu kuruluşların yetkilileri milyonlarca bildiri yayımladı. Bilimsel literatürdeki tam bildiri sayısı ve toplam tirajı belirlenmemiştir. Bu yıllarda, Volga-Ural bölgesi dahil olmak üzere eski Rusya İmparatorluğu'nun çeşitli bölgelerinde toplumsal, siyasi ve ekonomik olaylardan etkilenen yapraklı edebiyatın gelişimi gerçekleşti.

İlk defa Volga-Ural bölgesindeki Müslümanlar kendilerini sansürsüz özgürce ifade ettiler, istediklerini dile getirdiler. Bu yıllar, Müslümanların bildiri edebiyat sayfalarında herhangi bir güçten korkmadan, geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman hakkındaki gerçek duygu ve düşüncelerini açıkça ifade ettikleri bir dönemdi. Devrim öncesi zamanlarda ve Sovyet tarihinde böyle bir şey mümkün değildi. Aynı zamanda, bildirimler diğer kaynaklarda bulunmayan önemli materyaller içerir. Volga bölgesindeki Müslüman nüfusunun bilincini yansıtan yeri doldurulamaz bir kaynak görevi görür.

Bu dönemde ne tarihçiler ne de dilciler bu topraklardaki Müslüman nüfusa hitap eden bildirimleri incelemişlerdir. Bu çalışmanın amacı Kazan, Samara, Sibirsk ve Müslüman nüfusun (Tatarlar, Başkurtlar vb.) bulunduğu bu bölgenin diğer şehirlerinde yayımlanan bildirimleri analiz etmektir.

Bu bildirimler Moskova'daki Rusya Federasyonu Devlet Arşivlerinde bulunmaktadır ve bilimsel literatürde kullanılmamıştır. Kazan, Ufa ve Volga-Ural bölgesindeki diğer bazı şehirlerin arşivlerinde de benzer bildirimler bulabiliriz.

Çalışma sürecinde Rusya Federasyonu kütüphane ve arşivlerinde Müslümanlar tarafından yazılan ve yayımlanan 1917-1920 tarihli bildirimlerin aranması ve toplanması planlanmıştır.

Bu bildiriler Türkiye bilim topluluğunun birincil kaynakları orijinal haliyle tanınmasını ve Türk halklarının kültürel mirasının korunmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bildiri, İdil-Ural, Tatar, Edebiyat, Müslüman, Sovyet Birliği, Komünist, Modernleşme Hareketi

ABSTRACT

Master's Thesis

Turkish Manifesto Literature of Idil-Ural Region (In 1917-1920)

Kamila İSKHAKOVA

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

As a means of delivering up-to-date political information to the public, the declaration remains relevant today. Examining the papers is of great importance in academic studies. It is known that the papers belonging to the end of the 19th century had a wide range of uses until the modern election publications.

After the fall of the Russian autocracy in 1917, Russia soon became a democratic country. Thus, statements that strongly reflect the long-awaited atmosphere of freedom by Muslims and which were published in many cities of the country emerged.

Although these statements are popular, they have not been discovered in scientific studies. One of the forms of agitation that briefly described the events taking place in the country and the demands of the Muslims under the conditions of the revolution was the leaflets.

The importance of these declarations is crucial so that society understands what the results of the revolution mean and why people need certain initiatives, what they can give people, and why it is important to participate in them, for example, to take part in election campaigns. These explanatory statements are published in the form of information material, which is both a notice and a newsletter. These bulletins contained a wealth of information and clarifications about changes in the country. Various public organizations created by Muslim intellectuals in 1917, for example, published what the All-Russian Constituent Assembly was and its importance for the future of the country's Muslims, and denunciations of such information to the public. Before the Muslim voters, the forms of government that could be established in place

of the overthrown Russian monarchy were presented in detail, the importance of local autonomy and the meaning of the basic civil liberties obtained as a result of the revolution were explained. The authors of the papers are general, equal, direct and secret elections, political party, democracy, republic etc. revealed the meaning of the words. Papers with similar content were published for the Muslim population in Russia. A language understandable to the Muslim population was used.

In 1917-1920, various public institutions and their officials published millions of papers. The exact number of papers and the total circulation in the scientific literature have not been determined. During these years, the development of leafy literature took place, influenced by social, political and economic events in various parts of the former Russian Empire, including the Volga-Ural region.

For the first time, Muslims in the Volga-Ural region expressed themselves freely without censorship and expressed what they wanted. These years were a period in which Muslims openly expressed their true feelings and thoughts about the past, present and future, without fear of any power, in the pages of declaration literature. Nothing like this was possible in pre-revolutionary times and in Soviet history. At the same time, the papers contain important material not found in other sources. It serves as an irreplaceable resource reflecting the consciousness of the Muslim population of the Volga region.

In this period, neither historians nor linguists have studied the declarations addressing the Muslim population in these lands. The aim of this study is to analyze the papers published in Kazan, Samara, Sibirsk and other cities of this region with Muslim population (Tatars, Bashkirs, etc.).

These papers are in the State Archives of the Russian Federation in Moscow and have not been used in the scientific literature. We can find similar statements in the archives of Kazan, Ufa and some other cities in the Volga-Ural region.

During the study, it was planned to search and collect the 1917-1920 papers written and published by Muslims in the libraries and archives of the Russian Federation.

These papers will enable the Turkish scientific community to recognize primary sources in their original form and to preserve the cultural heritage of the Turkish peoples.

Keywords: Manifesto, İdil-Ural, Tatar, Literature, Muslim, Soviet Union, Communist, Modernization Movement

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
HARİTALAR LİSTESİ.....	ii
BİLDİRİLER LİSTESİ.....	ix
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YIRMİNCİ YÜZYILIN İLK YARISINDA İDİL-URAL TÜRK EDEBİYATI

1. 1905-1917 YILLARINDA RUSYA TÜRKLERİNİN KÜLTÜREL VE SOSYO-POLİTİK YAŞAMININ MODERNLEŞME HAREKETİ	19
2.YIRMİNCİ YÜZYILIN BAŞLARINDA TÜRK EDEBİYATI.....	22
3.1917-1920 YILLARINDA TÜRK EDEBİYATI	25

İKİNCİ BÖLÜM

1917-1920 YILLARINDA İDİL-URAL SOSYAL VE SİYASİ YAŞAMINDA TÜRK BİLDİRİLERİN ROLÜ

1.SÖYLEM TÜRÜ OLARAK BİLDİRİLERİ.....	28
2.İLETİŞİM TÜRÜ OLARAK BİLDİRİLERİ	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İDİL-URAL MÜSLÜMANLARIN SİYASİ VE HUKUKİ DÜŞÜNCELER

1. 1917-1918 YILLARINDAKİ SOL MÜSLÜMAN SOSYALİST
TATARLARIN SİYASİ VE HUKUKİ FİKİRLERİ **Hata!** **Yer** **işareti**
tanımlanmamış.

2. İSMAİL GASPRALI VE ORTA EDEBİ TÜRKÇE FİKİRLERİ..... 92

SONUÇ 98

KAYNAKÇA..... 100

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. İdil-Ural Cumhuriyeti.....	ii
Harita 2. İdil-Ural Cumhuriyeti.....	v
Harita 3. İdil-Ural Cumhuriyeti'nin sınırları (× – × – ×), Tatar-Başkurt Cumhuriyeti'nin sınırları (-----), Tatar ASSR (I) toprakları, Başkurt ASSR (II)(Alexandre Bennigsen&Chantal Quelquejay. Les mouvements nationaux chez les Musulmans de Russie.Tome I : Le "sultangaliévisme" au Tatarstan (Paris, 1964).....	iv

BİLDİRİLER LİSTESİ

Bildiri 1.	ii
Bildiri 2.	ii
Bildiri 3.	ii
Bildiri 4.	ii
Bildiri 5.	ii
Bildiri 6.	ii
Bildiri 7.	ii
Bildiri 8.	ii
Bildiri 9.	ii
Bildiri 10.	ii
Bildiri 11.	ii

ÖN SÖZ

İdil-Ural Türkçesi bildirileri, Rus monarşisinin dönemini ve çöküşünü, çok uluslu bir toplumun demokratikleşmesinin başlangıcını, devrimsel değişimler sonucunda toplumda meydana gelen önemli değişiklikleri ve Rus Medeniyetini yansıtan özel bir edebiyat türü olarak nitelendirilir. İdil-Ural bölgesinde yayımlanan bu bildirilerdeki açıklamalarda onların günlük yaşamını, ihtiyaçlarını, ilgi alanlarını, fikirlerini, görüşlerini, anlayışlarını ve toplumdaki ortak duygularını yansıtır. Bildiriler bu açıdan akademik öneme sahiptir.

1917'de Rus otokrasisinin çöküşünden kısa bir süre sonra Rusya bir demokrasi haline geldiğinde, ülkenin birçok şehrinde Müslümanlar için uzun zamandır beklenen özgürlük atmosferini güçlü bir şekilde yansıtan bildiriler ortaya çıktı. Ülkede meydana gelen olayları ve devrim koşullarında Müslümanların taleplerini kısaca ve basitçe anlatan, bilimde popüler olan, ancak tam olarak incelenmemiş ajitasyon biçimlerinden biri bildirilerdir. Ülke genelinde Müslüman topluluklar tarafından kurulan birçok kuruluş, programlarını açıklayan bildiriler yayımladı. İslam toplumunun temel sorunları kısaca tartışılmış ve bunları hayatın her alanında çözenin yolları önerilmiştir. İslam dininin Müslüman nüfus için önemli olması bildirilerin içeriğine de yansımıştır. Bu tür açıklamalar, daha önce çarlık yetkilileri tarafından inançlarına yönelik zulmün ortadan kalktığını, Müslümanların artık dini alanda özgür olduklarını ve herhangi bir kısıtlamaya tabi olmadıklarını doğruladı. Bu ve Müslümanlar için önemli olan diğer konular gazetelerde gündeme getirildi. 1917 ve 1920 yılları arasında çeşitli devlet kurumları ve yetkilileri milyonlarca bildiri ve gazete yayınladı. Kesin ilan sayısı ve bilimsel literatürün toplam tirajı belirlenmemiştir. O yıllarda magazin edebiyatının gelişimi, eski Rus İmparatorluğunun İdil-Ural bölgesi de dahil olmak üzere çeşitli yerlerinde sosyal, siyasi ve ekonomik olayların etkisi altında gerçekleşti.

Kamila ISKHAKOVA

İzmir-2022

GİRİŞ

Edebiyat, hem günümüzde hem de geçmişte insanların hayatını, ruh hallerini ve ilgi alanlarını yansıtmının önemli yollarından biridir. El yazılı olan bildiri edebiyatı yüzyılların derinliklerinden ortaya çıkmıştır. Başta, bildiriler genellikle siyasi veya sosyal açıdan önemli olan bilgileri yaymak için bir araç olarak kullanıldı. Kitlelere ulaşmayı sağlayan bildiriler, 14. yüzyılda Avrupa'da matbaanın icadından kısa bir süre sonra ortaya çıktı. Başlangıçta, bildirilerde hükümet emirleri yer almaktaydı. Ancak 1524-1526'da Almanya'daki Köylü Savaşı sırasında, isyancılar tarafından propagandayı içeren bildirilerin de dağıtıldığı bilinmektedir. Bildirilerin en yaygın edebi biçimi - beyaz şiiridir. Bu kafiyesiz şiir biçimi, özellikle Almanya'daki Köylü Savaşın başlangıcında çok yaygındı; Alman halkını adaletsizliğe karşı savaşmaya teşvik ediyordu. Basılı bildiriler, halk bilinci üzerinde elle yazılmış bildirilerden çok daha büyük bir etkiye sahipti ve sonunda halkların siyasi mücadele kanıtları haline geldi.

Genel olarak bir bildiri sözlü içerikle tanımlanan tek veya iki taraftlı basılı bir yayın olarak kabul edilir. Bildiri edebiyatı zaman içinde değişmiştir, çeşitli ülkelerde şekil bakımından farklılık göstermektedir fakat dijital çağda da talep görmeye devam etmektedir.

Bildiriler propaganda ve kışkırtma içeren metinlerle okuyucuya gerekli bilgileri özlü ve erişilebilir bir biçimde iletir ve bu nedenle toplumsal ve siyasi yaşam için çok önemlidir. Aynı zamanda siyasi bildiri, seçim kampanyalarının ana araçlarından biridir. Modern anlamda bir bildiri, insanları meydana gelen olaylar hakkında etkili ve hızlı bir şekilde bilgilendirmektedir. Bildiriler, somut eylem için çağrışı veya siyasi partilerin ve devlet başkanlığı görevine kadar, adayların programlarının ana hükümleri hakkında halkı bilgilendirmeyi amaçlayan; bir metin içeren basılı veya el yazısıyla yazılmış olan edebi bir türdür. Bu nedenle, bildiri öncelikle farklı

lkelerde¹, farklı zamanlarda ve farklı halklarda, Türkler de dahil olmak üzere, kendine özgü özellikleri olan siyasi ve bilgi verici edebi türlerden biridir.

1917-1920 yıllarındaki büyük değişim döneminde, İdil-Ural'ın (Doğu Avrupa'daki Türk-İslam bölgesi) Türk-Müslüman halkları için yayımladığı bildirimler toplumsal ve siyasi açıdan büyük önem taşıyordu. Rus devrimi ve iç savaşı (1917–1920) koşullarında bir edebiyat türü, edebi bir kaynak ve bazı olayları yansıtan bu bildirimleri büyük önem arz etmektedir.

XX. yüzyılın başıında Rus İmparatorluğu'ndaki bildirimler, esas olarak Rus devrimleri (1905–1907, 1917 y.) ve iç savaşı (1918–1920 y.) döneminin belirli koşullarını yansıtan bir tür kitlesel kaynak haline geldi. İdil-Ural da dahil olmak üzere bu bölgedeki çeşitli siyasi gçlerin temsilcileri tarafından hem Rusça hem de Türkçe çok sayıda basılan bildirimler, savaşıan tarafların mümkün oldukça halkı kendi taraflarına çekmesini sağlamıştı. Gazetelerle kıyaslayınca bildirimlerin oldukça büyük bir basımı propaganda mücadelesinde tercih edilen araç olmuştur. Bu konuda bildirimlerin asıl hedeflerinden biri halkı belirli siyasetçilere, partilere, örgütlere güvenmeye ve sözlerine inanmaya ikna etmesidir. Diğer halklarda olduğu gibi, bildirimler İdil-Ural Türklerinin yaşıamında önemli bir rol oynamıştır, çünkü bunlar bilgi ve propaganda araçlarıdır. O zamanlarda bağımsız olan tüm siyasi örgütler tarafından çok sayıda basılmıştır.

Bildirimler, öncelikle, belirli örgütlerin amaçları ve çıkarlarının bir yansımasıydı; ikinci olarak, bildirimler hem yetkililerin hem de İdil-Ural'ın genel halkının en çok endiše duyduğu sorunların bir göstergesiydi. Bu toplu kaynak Türk Müslüman toplumlarında meydana gelen toplumsal sorunları açık bir şekilde yansıtıyordu. Bu yıllarda, gazetelerle birlikte bildirimler, halkın meydana gelen olaylar hakkında bilgi edindiği tek kaynaktı. Yerli bildirimleri inceleyerek belirli bir bölgenin toplumsal ve siyasi sorunlarını ortaya çıkarabiliriz. Ayrıca bölgedeki bildiri edebiyatının sözlüksel özelliklerini analiz edebiliriz.

¹Trk Milletine Beyanname. İstanbul: Türk Tarih Cemiyeti, 1925, Hüsni Tıbbaat Matbaası; Türk milletine beyannâme /Ahmed Fuad. İstanbul: Hüsn-i Tabiat Matbaası, 1925; Banarlı, Nihad Sami. Beyanname [Türk Dili ve 4 Edebiyatı zerine Teklifler] // Kubbealtı Akademi Mecmuası. 1972. Cilt. 1, Sayı. 1, 9–22 ss.; İlan-ı ticaret: resimli ilanlar perspektifinde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul ticari hayatı / hazırlayanlar: Arif Kolay [ve başıkaları]. İstanbul, 2010

Bildiri edebiyatı daha sonra gerçek bir toplu bilgi kaynağı haline geldi. Halka merkezi ve yerel yönetimlerin eylemlerini ve emirlerini bildirerek, halka açık bir dilde gerçekleşen olayları açıklayarak, halkın ilgili ideolojisini, siyasi görüşlerini ve psikolojik tutumlarını şekillendirerek bilgilendirdi. Bu bildiriler, başka kaynaklarda bulunmayan bilgileri içerir ve İdil-Ural'daki Müslüman nüfusun siyasi bilincini incelemek için vazgeçilmez bir kaynak haline gelir. Bu tür kaynaklar, yalnızca bilgi içeriklerinden dolayı değil, aynı zamanda çeşitli Müslüman örgütlerin toplum arasında yürüttükleri kışkırtma ve propagandayı göstermeleri açısından da araştırmacılar için faydalıdır.

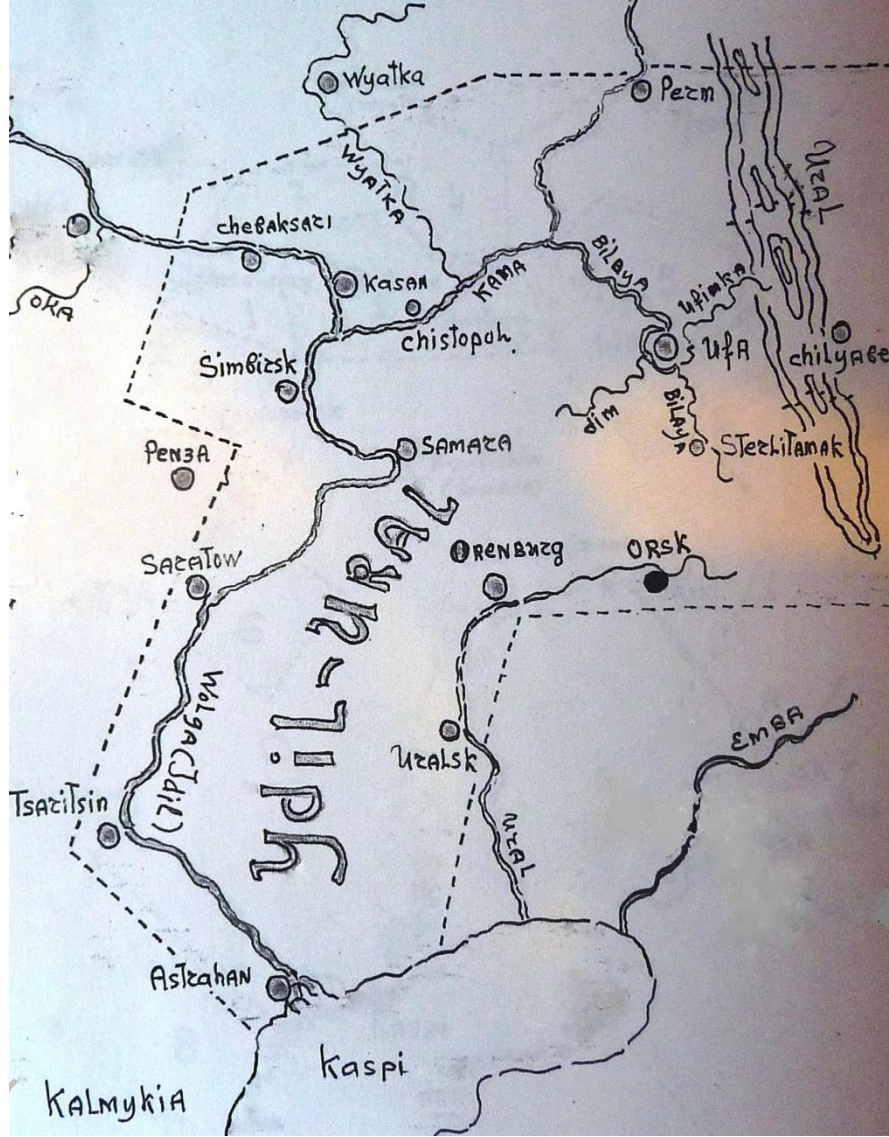
1917–1920'de İdil-Ural ve Sibiryaya topraklarındaki çeşitli siyasi örgütler ve makamlar tarafından binlerce Türkçe bildileri basıldı. Şu anda, Moskova, Kazan, Orenburg, Ulyanovsk, Ufa ve diğer Rus şehirlerindeki kütüphanelerde, arşivlerde ve müzelerde sadece birkaç kopya kaldı. Bununla birlikte, günümüze ulaşan bildirilere göre, yerel Müslümanların sorunları ve talepleri hakkında bilgi taşıyıcısı olarak İdil-Ural edebiyat türünün yeri ve önemi hakkında kesin bir fikir edinilebilir. Bu çalışmada ilk kez Rusya Federasyonu'nun çeşitli arşiv ve kütüphanelerinde bulunan bildiriler kullanıldı.

Çalışmada bu dönemin tercih edilmesinin sebebi, 1917-1920 yıllarında İdil-Ural Müslümanlarının ilk kez kendilerini sansürsüz, özgürce ve istedikleri her şeyi ifade edebildikleri dönem olmasıdır. Bu dönem, Müslümanların herhangi bir otoriteden korkmadan geçmiş, bugün ve gelecek zamanla ilgili gerçek duygu ve düşüncelerini bildiri sayfalarında açık bir şekilde ifade ettikleri eşsiz bir zamana tekabül etmekteydi. Devrim öncesi zamanlarda ve Sovyet tarihinde Müslümanların kendini istediği gibi ifade etmesi mümkün değildi.

İdil-Ural, Müslüman Türklerin (Başkurt ve Tatar Türklerin) yerleşiminin geniş bir bölgesi (Volga Nehri ve Ural Dağları arasında) (ünlü Tatar yazar ve siyasetçi Gayaz İskhaki tarafından hazırlanan harita 1 ve 2 bakınız.)

Harita 1. İdil-Ural Cumhuriyeti.

Harita 2. İdil-Ural Cumhuriyeti.

İdil (Rusça'da Volga) - İdil Nehrinin ve Ural seyrinde bulunan tüm bölgedir. 1917'de bu bölge Astrahan, Vyatka, Kazan, Orenburg, Perm, Samara, Saratov, Simbirsk ve Ufa illerinin bir parçasıydı.

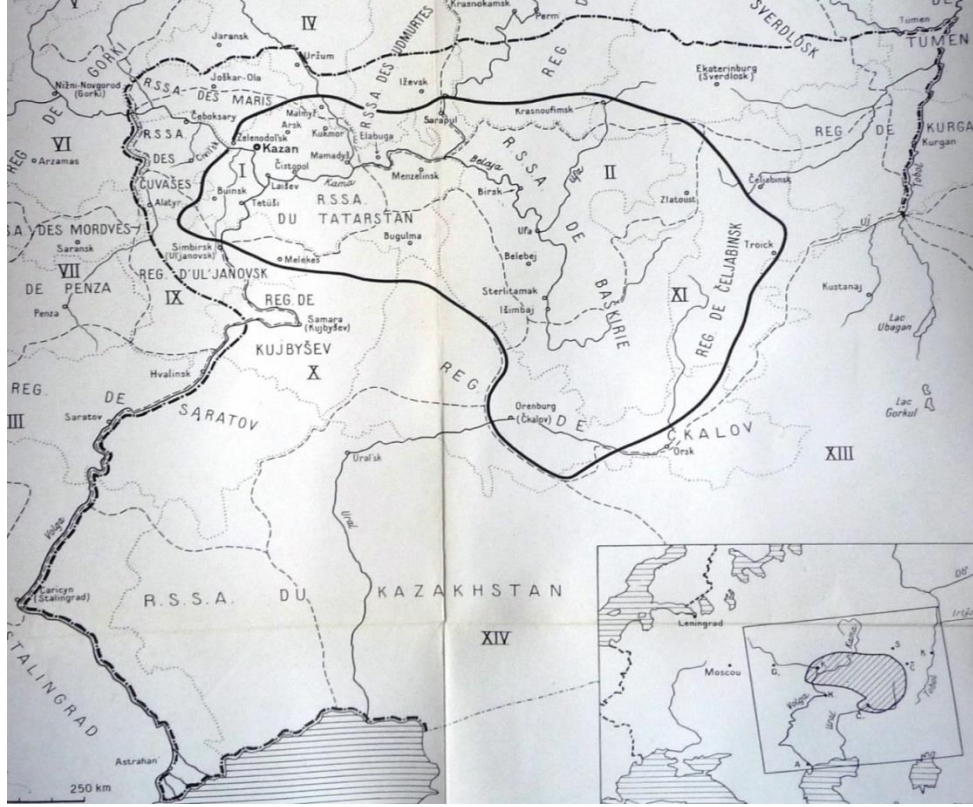
Şimdi bu bölge 6 cumhuriyet içermektedir: Başkurdistan, Tataristan, Udmurt, Çuvaş, Mari, Mordovia ve 10 bölgenin parçası - Astrahan, Volgograd, Orenburg, Penza, Perm, Samara, Saratov, Sverdlovsk, Ulyanovsk, Çelyabinsk.²

²Bkz.: <https://en.wikipedia.org/wiki/Idel-Ural>
<http://www.hunmagyar.org/turan/idur.html>
<https://prometheus.ngo/idel-ural-polyethnic-volcano-of-the-russian-federation/>

Türk edebiyatında "İdil-Ural" terimi, Volga ve Ural bölgelerindeki bu 6 cumhuriyetin yanı sıra 7 bölge (Astrahan, Volgograd, Orenburg, Samara, Saratov, Ulyanovsk ve Çelyabinsk) topraklarını ifade etmek için kullanılır.

1917'ye kadar, bu devletin nüfusu (Kazan, Ufa, Orenburg, Vyatka, Samara, Simbirsk, Perm illerinin bölümleri dahil) 8,5 - 9 milyon kişiydi. Yüzde olarak, devletin nüfusu yaklaşık olarak şu şekilde gösterildi: Müslümanlar (Tatarlar ve Başkurtlar) %43, Ruslar %33, Çuvaş %13, Mari %4-5, vaftiz edilmiş Tatarlar - % 1.5.

İdil-Ural Müslüman Türkleri, bazı tahminlere göre yaklaşık 4 milyon kişi, bazı tahminlere göre 6-7 milyon kişiydi. 1917-1918 yıllarında İdil-Ural Cumhuriyeti'ni kurmak için mücadele eden Tatar siyasetçilerden Gayaz İshaki'nin inandığı gibi, daha doğru olan son rakamdı. Bunun yerine, Mart 1919'da Moskova'nın kararı ile Başkurt ÖSSC (1,2 milyon nüfuslu) ve Mayıs 1920'de Tatar ÖSSC (% 51 Tatar olmak üzere yaklaşık 2,8 milyon nüfuslu) kuruldu. (Harita 3 bakınız).

Harita 3. İdil-Ural Cumhuriyeti'nin sınırları (× - × - ×), Tatar-Başkurt Cumhuriyeti'nin sınırları (- - - - -), Tatar ASSR (I) toprakları, Başkurt ASSR (II)(Alexandre Bennigsen & Chantal Quelquejay. Les mouvements nationaux chez les Musulmans de Russie. Tome I : Le "sultangaliévisme" au Tatarstan (Paris, 1964)

Başkurt ve Tatar Sovyet Özerk Cumhuriyetleri dışındaki, İdil-Ural Müslüman Türklerin halka oranı %50 ila %80 arasındaydı.. Bu cumhuriyetler yalnızca resmi olarak ulusaldı, aslında tüm önemli kararlar Moskova'da alındı. Bolşevikler, Rus çarlarının "Böl ve Yönet" siyasetini sürdürdüler. Tatar halkının toprakları kesilerek kısmen diğer idari birimlere verildi. Tatar ÖSSC topraklarında Tatar nüfusunun dörtte birinden daha az olduğu ortaya çıktı.

Sovyet döneminde, sadece XX. yüzyılın ilk yarısı basılan Rusça komünist bildirilerinin, siyaset mücadelesi ve toplu propaganda aracı olarak incelenmesine dikkat edildi. Modern Rusya'da ağırlıklı olarak farklı nitelikli Bolşevik olmayan ve Rusça olarak da yayımlanan bildiriler incelenmektedir.

Sovyet ve modern Rus tarihinde ve edebiyatında, 1917-1920 yıllarında gerçekleşen olaylarda İdil-Ural Müslüman Türklerinin tarihi çok karışık olmakla

birlikte büyük ölçüde çarpıtılmıştır; bir yandan güçlü bir siyasi sansür etkisi altındayken öte yandan modern bilimde en az işlenen konulardan biridir. Bu dönemin birçok sorununu açıklığa kavuşturmak için yeni yaklaşımlara ihtiyaç vardır.

İnsani bilginin gelişimindeki modern eğilimlerden biri, geçmişin yeniden araştırılması için edebiyat çalışmalarına öncelik tanımaktır. Bunu yaparken ortaya çıkan problemlerden birincisi, edebi eserlerin geçmişin daha iyi anlaşılmasına ve açıklanmasına katkıda bulunması; ikincisi ise, geçmişin bilimsel bilgisinde ana kaynak olarak kullanılmasıdır.

Bununla birlikte, edebiyat tarihinde yalnızca başarılarla ve başarıya ulaşılan yollarla yapılan vurgu, İdil - Ural'daki bu yılların olaylarını tam ve kapsamlı bir şekilde aydınlatmak, yerel toplumun geçmiş yaşamının gerçek resmini bir bütün olarak anlamak için açıkçası yeterli değildir. Bilimsel olarak önemli olan, Türkçe bildirimler de dahil olmak üzere yeni güvenilir belgesel kaynakların kullanılmasıdır.

Bilimsel edebiyatın analizi, eski Rus İmparatorluğu'nda meydana gelen olayları halka kısa ve erişilebilir bir şekilde açıklayan ve o zamanlar meydana gelen Rus devrimi ve iç savaş koşullarında bir veya daha fazla eylemde bulunmaya çağıran 1917-1920 yıllarındaki Türk bildirimlerinin tamamen incelenmediğini göstermiştir.

Sözü edilen dönemde kaç tane bildiri ve hitapname basıldığı belirlenmemiştir. Hem Türkçe hem de Rusça olarak yazılan ve Müslüman nüfusa hitap eden yüzbinlerce bildirim yayımlanmasına rağmen, İdil-Ural Türk halklarının tarihinin en önemli dönemini inceleyen ve anlatan bu önemli kaynaklar, modern Rusya'daki hem tarihçilerin hem de filologların çalışma alanlarının dışında kalmaktadır.

Bu bildirimlerin analizi bilim camiasının ilk kez orijinal halleriyle tanışmasını sağlayacaktır. İncelenen kitapçıkların büyük bir kısmının Türkçe olduğu göz önüne alındığında Türk halklarının kültürel mirasını kaybolmaktan kurtaracağı açıktır. İncelediğimiz bildirimlerin şu anda tek kopyası bulunmaktadır.

Çalışmanın sonuçları; tarihi ve edebi araştırmalarda, İdil-Ural Türk halklarının tarihi, kültürü ve edebiyatı üzerine genel çalışmaların yanı sıra propaganda, imaj bilimi, siyaset bilimi, siyaset teknolojileri ve reklamcılıkta kullanılabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YİRMİNCİ YÜZYILIN İLK YİRMİ YILINDA İDİL-URAL TÜRK EDEBİYATI

1. 1905-1917 YILLARINDA RUSYA TÜRKLERİNİN KÜLTÜREL VE SOSYO-POLİTİK YAŞAMININ MODERNLEŞME HAREKETİ

1905-1917 yıllarında Rusya Türklerinin kültürel ve sosyo-politik yaşamının canlanması ve yenilenmesi, milli bilincinin artması ve çeşitli toplumsal hareketlerin oluşması başlamıştır. Tüm bu köklü değişimler öncelikle kültür, sanat, bilim, eğitim vb. alanlarda gerçekleşmektedir. Bu, bölgelerde yeni yollar açan Ceditlerin faaliyetleri nedeniyle modernleşme olmuştur. Bu süreçlerde kuşkusuz Birinci Rus Devrimi'nin (1905-1907) büyük etkisi olmuştur. Ana hedeflerinden biri, halklar arasında eşitliğin sağlanması da dahil olmak üzere Rusya'nın kapsamlı demokratikleşmesiydi.

Devlet genelindeki büyük değişimler sırasında Türk-Müslüman halkları Rus toplumunu, merkezi hükümeti ve hükümet politikasını daha iyi temsil etmeye başladılar, çok şey öğrendiler, yeni bir düşünce tarzına sahip oldular. Bu devrim yıllarında Müslümanların bilinç ve psikolojisinde meydana gelen içsel değişimler ilk kez milli meselelere ve siyasete aktif bir ilgi göstermiştir. İmparatorluğun Müslüman toplumları büyük bir sosyal güç olarak daha da güçlendi: Müslüman dayanışması güçlendi, farklı ulusların temsilcileri birlikte siyasi dersler öğrendi, birçok Müslümanın özgüveni güçlendi, ve bilgi eksikleri giderildi. Bu, faaliyetlerinin çeşitli örnekleriyle kanıtlanmıştır.

1905'ten 1917'ye kadar, Gayaz İshaki'nin hatırladığı gibi, Kırım ve İdil-Ural Müslümanları, *"ne güç ne de para biriktirmeden büyük bir ulusal zenginlik yarattılar."* Bu 12 yıl boyunca yaklaşık 4.000 ilkokul (mektep) açıldı, 10 orta

öğretim kurumu (medrese) modernize edildi, birçok Tatar Rus ortaokullarında ve yüksek öğretim kurumlarında eğitim gördü. Yaklaşık 30 matbaa ve 5.000'den fazla yeni edebiyat eserleri basan birçok kitap yayıncısı vardı; düzinelerce Müslüman gazete ve dergi yayınlandı; 100'e yakın kütüphane ve 100'e yakın kültür ve eğitim kurumu vardı; Tatar tiyatrosu vb. yaratıldı ve tüm bunlar neredeyse sadece Tatarların kendileri tarafından yaratılmışlardır.

Örneğin, 1907'de Moskova'da "*Tarbiyai-afal*" ("Çocukların Eğitimi") adlı edebi ve bilimsel özel çocuk dergisinin ortaya çıkmasıydı.

Müslüman kadınları, Tatar gösterilerinde oyuncu olarak rol aldılar ve çeşitli kurslara katılmaya başladılar. Böylece, 1907'nin sonunda, imparatorlukta ilk "*Ufa Müslüman Hanımlar Derneği*" Ufa'da tescil edildi ve kültürel, eğitimsel ve ahlaki amaçlar uğruna çalıştı. Müslüman kadın sendikaları, "*Peçeyi çıkarın!*" sloganıyla örgütlenmeye başladı.

1913'te yüzlerce Müslüman öğrenci Rus imparatorluğunun yüksek eğitim kurumlarında okudu. 1913 yılına kadar, örneğin Moskova'da yüksek ve orta öğretim kurumlarında okuyan, çoğunlukla Tatarlardan oluşan Müslümanların sayısı neredeyse 100 kişiye ulaştı.

Cedidler, imparatorluk yetkililerinin Müslüman halklarına karşı düzenlediği gerçek bir "haçlı seferi", İslamofobi dalgası ve baskı koşullar altında Müslümanlarının kültürel dirilişi çalışmalarını yürüttüler. Gayaz İskhaki, "*Gericiliğin başlamasıyla birlikte Rus hükümeti, diğer tüm milliyetlerin hareketlerinde olduğu gibi, sadece milli Türk hareketine tahammül edememekle kalmadı, aynı zamanda bu hareketi acımasız bir gaddarlıkla bastırmaya çalıştı: gazeteler, dergiler ve matbaalar kapatıldı, kitaplara el konuldu ve diğer baskılara katı sansür uygulandı; Yazarlar, gazeteciler ve politikacılar tutuklandı ve Sibiryaya gönderildi. Özellikle Rus hükümeti, milli eğitimin temeli görerek milli okullara karşı savaşmıştır. Ama buna rağmen ulusal hareket tamamen bastırılmadı*" diye söylüyordu.

İdil-Ural Tatarları da dahil olmak üzere yüksek bir ulusal kimlik duygusu uyandıran tepkinin başlaması, toplumda mezhep çizgisinde güçlü bir bölünmeye ve devletin iç istikrarı için ciddi sonuçlara yol açtı. 1917 Şubat Devrimi sırasında, Rus

monarşisi düştüğünde, bu tür bir gücün artık Müslüman tebaanın ezici çoğunluğu arasında sağlam bir dayanağı yoktu.

Türk edebiyatının gelişimi, 19. yüzyılın ikinci yarısında Romanov monarşisinin hükümet ideolojisinin (Rus muhafazakar milliyetçiliği) temelini "*Ortodoksluk, otokrasi, milliyet*" olduğu Rus İmparatorluğu koşullarında gerçekleşti. Buna uygun olarak, yetkililer, imparatorluğun farklı bölgelerinde tek uluslu bir devlet kurma, Rusların ve Ortodoksluğun çıkarlarını ilk sıraya koyma ve aynı zamanda yabancıların çıkarlarını ve ihtiyaçlarını göz ardı etme politikası izlemeye başladılar. Bu otokrasi ideolojisi, içte ve dışta büyük güç emelleriyle çarlığı korumak için otokrasinin ihtiyaçları için geliştirilmesi gereken yetiştirme ve eğitim sistemine karşı son derece faydacı bir tutumu içeriyordu. Bir Rus ulus devleti yaratma fikri eğitim politikasıyla başladı. Yetkililer, Tatar halkının kimliğinin korunmasını sağlayan bu kilit kurumun kontrolünü ele geçirmek için Tatar okuluna karşı bir saldırı başlattı. Tatarlar ve diğer Müslüman Türkler, devletin koruması altındaki Hıristiyan çoğunluk tarafından istenmeyen bir azınlıktı. Aynı zamanda Tatarlar, bir zamanlar bağımsız devlet olmanın, özgürce uygulanan dinin ve gelişmiş kültürün hatırasını korudular. Böyle bir durumda, Tatar halkının temsilcilerinin doğal bir sorusu vardı: sadece Tatarların değil, diğer Müslüman Türklerin de etnik ve kültürel kimliğini tehdit eden yetkililerin eylemlerine nasıl direnilir?

Cevap, Rusya Müslüman toplumunu ulusal ve dini gelenekleri korurken Avrupa modeline göre modernleştirmeyi öneren Kırım Tatar yazar, tarihçi, gazeteci-
eğitimci İsmail Gaspıralı tarafından 1880'lerde milli eğitimi geliştirmesiyle geldi. Müslüman eğitim kurumlarında (mekteb ve medreseler) eğitim sürecini ve ilerlemenin gereklerine göre reforme etme fikrini ortaya attı, çünkü eğitimi Rus İmparatorluğu'nun Müslüman halklarının ulusal canlanmasının ana koşulu olarak gördü. Onun konseptinde, eğitim her şeyden önce ulusal okulda ve ancak o zaman Rus orta ve yüksek okullarında meşru olarak kabul edildi.

1883'te Kırım'da, Arap alfabesini öğretmek için yeni bir yöntemin yanı sıra bir takım konuların da (tarih, cebir, vb.) tanıtıldığı ilk reformize edilmiş okul ortaya çıktı. Mekteplerde ve medreselerde okuma yazma öğretiminde "usul-i cedid" (yeni yöntem) adı verilen edebî dilek kipi yerine sağlam bir yöntemin getirilmesi

hareketinin kurucusu oldu. Yakında, İdil-Ural da dahil olmak üzere imparatorluk genelinde yeni yöntem eğitim kurumları açılmaya başladı.

Gaspıralı'nın ileri fikirlerinin yayılmasında büyük önem taşıyan, 1883'ten beri Bahçesaray'da yayınlanan ve genel yayın yönetmenliğini yaptığı "Tercüman" gazetesiydi. Sayfalarında, Rus İmparatorluğu'nun Türk halklarının kültürel ve ulusal birliği fikrini başka bir üçlü - "*dil, düşünce ve hareket birliği*"- temelinde ortaya koydu.

Bu gazete kısa sürede bir pantürkizm propaganda merkezine dönüştü ve Türk halkları arasında giderek toplumsal bir hareket biçimini alan yeni sosyo-politik eğilimin destekçilerini topladı. Bu hareket o dönemin basınında ve edebiyatında "cedicilik" olarak anılmıştır. 19. yüzyılın sonları - 20. yüzyılın başlarında Kırım, Kafkaslar, İdil-Ural ve Orta Asya Müslümanlarının bu dini-reform, eğitim ve sosyo-politik hareketi, Müslüman yaşamının tüm alanlarına nüfuz ederek İdil'de değişimin yolunu açtı.

Ceditler (Rus basınında ve kitaplarında ilerici olarak da adlandırılan, yani ilerlemenin destekçileri) tüm kamusal yaşamın yenilenmesini savundular, sosyo-ekonomik, aile, hane, kültürel alanlarda değişiklikler talep ettiler, sosyal ağların genişletilmesini savundular. kültür ve eğitim kurumları, Müslüman halkların dillerinde kitap, dergi, gazete yayınlamak, manevi kurumlarının faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi ve İmparatorluğun farklı yerlerinde açılmasını sağladılar, sanatlarının, edebiyatının geliştirilmesi vb. İçin uğraştılar. Birçok yeni okul, birçok hayır kurumu ve Müslümanlar arasında yeni bir edebi faaliyet başladı. Ceditlerin kültür ve eğitim alanındaki aktif ve çok yönlü faaliyetlerinin bir sonucu olarak, Rus bürokrasisinin ve Ortodoks Kilisesi'nin yok etmek için yaptığı şiddetli muhalefetine rağmen, imparatorluk genelinde Müslümanların hayatında olumlu değişiklikler meydana geldi. İmparatorluğun nüfusunun bu bölümünün Müslüman kimliği, Ceditlerin uğrunda savaştığı Türk halklarının dirilişi, Rus makamları tarafından Türk halklarına yönelik ulusal baskının güçlendirilmesine bir yanıtı. Ceditçilik, Müslümanların eşitliğini sağlamak için Rus İmparatorluğu'nda nihayetinde siyasi reformlar gerçekleştirmeyi amaçlayan bir sosyal hareketti. Ceditler, 19. ve 20. yüzyılların başında Kuzey Avrasya'nın Müslüman nüfusunun sosyal ve sosyo-politik

amaçlarını ve hedeflerini çarpıcı biçimde değiştiren Müslüman toplumda yeni insanlardı.

2. YIRMİNCİ YÜZYIL BAŞLARINDA TÜRK EDEBİYATI

Yirminci yüzyıl başlarındaki İdil-Ural Türk edebiyatında gerçekçilik ön plandaydı, bu durum da gerçekliğin az ya da çok doğru bir şekilde tasvir edilmesine olanak sağladı. Yazarlar gerçekçi temayla kaleme aldıkları eserlerinde kullandıkları dil aracılığıyla sosyal hayatı netleştirmeye çalıştılar. Sözü edilen yazarlar hayatın çeşitli kesimlerinden tasvir edilen karakterlerin diline yakındı. Aslında o eserler gerçekliğin "yaşayan sözlüğü" idi. Bu eserleri okuyan kitleler için gerçekçi edebi eserler tasarlandı.

Aynı zamanda 20. yüzyılın başlangıcı; yeni arayışlar, yeni edebi ve felsefi görüşler, İdil-Ural Türk edebiyatındaki değişikliklerle aynı zamana tekabül etmektedir. Bu dönemde eser veren yazarlar, kişisel ve kamusal çıkarların kırılması yoluyla bir kişinin içsel, manevi yaşamını ele almaya başladılar. Ayrıca eserlerde birey evrenin merkezi olarak kabul edilmeye başlandı. Sembolik imgeler, metaforlar ve gelenekler bu tür eserlerin temeline yerleşti. Modernist görsel araçların kullanımı, çeşitli modernist üslupların sentezi, sembollere başvurma, mitolojik kavramların kullanımı, gerçekliği fantastik ve koşullu tasvir etme yolları vb. gibi yöntemler gözlemlendi.

Ceditçiliğin etkisi altında (Arapça Jadid'den - yeni) - 19. yüzyılın sonlarında - 20. yüzyılın başlarında Kırım, İdil-Ural ve Orta Asya Müslümanlarının dini-reform, eğitim ve sosyo-politik hareketi toplumu etkisi altına aldı. Farklı ülkelerdeki Müslüman coğrafyalarda, İdil-Ural'daki değişimin önünü açan, Türk halklarının ulusal benlik bilincinde olağanüstü bir büyüme ve dilde önemli değişiklikler olmasını sağladı.

XIX — XX. yüzyıl başlarındaki Eski Tatar edebi dili, Arapça, Farsça, Çağatay ve Osmanlı Türkçesi dillerinin öğelerini ve standartlarını bir araya getiren anlaşılması güç bir dildi.

Klasik Eski Tatar yazı dili ve bu dilin geleneksel standartları, Tatar konuşma diliyle karşılaştı. Bu dönemde, Volga Türkçesinin geleneklerine dayanan ve aynı

zamanda konuşma dilinden kuvvetli bir şekilde etkilenen Tatar edebi dili yeni özellikleri geliştirmeye başladı.

Türk edebiyatının XIX. yüzyılda modernleşmesi Fransızca ve Fransız edebiyatı aracılığıyla düşünülmüştür fakat Tatar edebiyatının modernleşmesi Rus kültürü ve Rus dilinin etkisiyle gerçekleşmiştir. Genel olarak XIX. yüzyılın Tatar aydınları Avrupa dillerini tanımıyorlardı ve Avrupa'ya seyahat etmiyorlardı; bazı Türk yazarlar ise, ülkenin Avrupa'ya olan coğrafi yakınlığı nedeniyle, İstanbul'daki yabancı kolejlerde veya doğrudan yurtdışında çalışma imkânı buluyorlardı.

XIX–XX. yüzyıl başlarında Tatarlar, Rus ve Avrupalı yazarların eserlerini okuma fırsatı olmadığı için Avrupa edebiyatının örnekleriyle Türk edebiyatı aracılığıyla tanıştılar. Sözü edilen bu eserler Volga bölgesine şairler veya kitapçılar tarafından getirilen Namık Kemal ve Ahmed Midhat'ın eserleriydi.

Tatar yazarlarından olan Fatih Karimi (1870–1937) Avrupa'yı gezmeyi başardı ve çok sayıda ünlü müzeleri ve kültürel merkezleri ziyaret ederek Tatarlar için “*Avrupa'ya Yolculuk*” aldı kitabını yayımladı. Tatarların az sayıda olan temsilcileri yurtdışında eğitim hayatına devam edebilecek kadar şanslıydı.

Rus ve Avrupalı yazarların romanlarını ve hikayelerini okuma fırsatından mahrum bırakılan Tatarlar, 19.–20. yüzyılın başlarında dolaylı olarak Avrupalılaştırmış edebiyatın örneklerini, yani dil, düşünce, dini dünya görüşü bakımından kendilerine yakın olan Türk edebiyatı aracılığıyla, hacı, şakird veya kitapçılar tarafından İdil-Ural'a getirilen eserleri tanıdılar. Türk edebiyatının en iyi eserlerinin Tatar diline çevrilmesi (öncelikle bunlar Namık Kemal, Şemseddin Sami, Ahmet Midhat, Tevfik Abuzia'nın eserleri) Tatar nesirine yeni fikirlerin nüfuz etmesinin temelini oluşturdu ve onu niteliksel değişikliklere götürdü. Böylece Türk edebiyatı, Tatar edebiyatının içeriğinin değişmesi ve yenilenmesine yardımcı olmuştur. Tatarlar, Batı'nın önde gelen düşünürlerinin eserlerinin çevirisi sayesinde Jean-Jacques Rousseau, John Locke ve diğer Avrupalı düşünürlerin eserlerini tanıma fırsatı buldu. Bu düşünürlerin fikirleri Tatar edebiyatı ve bireysel temsilcileri tarafından algılandı.

Türk illerindeki yenilik önce eğitim, basın ve edebiyatta kendini gösterdi. Önceleri eski eğitim sistemini değiştirmek ve Müslümanlar için Avrupalı eğitimin gerekliliğini savunan bir hareket iken daha sonra feodal kalıntıların

*lağvedilmesi, İslam'ın ve dini okulların reformu, İslam'ın milli burjuvazinin taleplerine uyarlanması amaçlanmıştır. Hareketin önde gelen isimlerinden biri İsmail Gaspıralı idi.*³

Ceditçilik Hareketi, Gaspıralı İsmail Bey öncülüğünde geliştirilmiştir. İsmail Bey reformlarına yeni usülle öğretim yapan okullar açarak başladı, daha sonra *Tercüman* gazetesini çıkardı. Hareketin öncüleri 1905 Rus İhtilalinden sonra ortaya çıkan siyasi faaliyetlerde aktif olarak rol aldılar.

Çalışmamızda Ceditçilik Hareketinin nasıl ve hangi şartlarda ortaya çıktığını; Çarlık Rusyasının Ceditçilik hareketine tavrının nasıl olduğunu göstermeyi hedeflemekteyiz. Ayrıca incelediğimiz bildiriler, Türkistan Ceditçileri ile Genç Türkler arasındaki farklılıkların ortaya koyulduğu bir özellik gösterirken, Osmanlı-Türkistan ilişkilerine etkilerinin neler olduğu gibi sorulara da bir cevap niteliği taşımaktadır. Araştırmada, Ceditçilik Hareketi çerçevesinden Osmanlı-Türkistan ilişkileri analiz edilmiştir.

Ceditçilik Hareketi milli birlik ve milliyetçilik gibi kavramları kullanmakla birlikte; İslam birliği gibi düşünceleri de kapsamıştır. Kırım'dan sonra Orta Asya'da hakimiyeti ele geçiren Rusya İmparatorluğu döneminde kesintiye uğrayan Osmanlı Devleti ve Orta Asya hanlıkları arasındaki siyasi ilişkiler, Ceditçilik Hareketi sayesinde kültürel ve sosyal alanda sivil olarak devam etmiştir⁴.

Devlet Nadir, Ceditçiler'in milliyetçi yönlerini: "*Neticede Türkler arasında ne şekilde olursa olsun bir ittifak, birlik kurulmadığı takdirde tam bir köleliğe ve asimilasyona mahkum edileceklerini anladılar. "Ceditçilik" (Usul-ü Cedit) adı verilen reform hareketi işte bu idrakin neticesi idi. 19. yüzyıl ortalarında dil, eğitim-öğretim ve dinî meselelerde ıslah hareketi İdil boyu Tatar aydınlarından Şihabeddin Mercanî (1815–1889), Abdulkayyum Nasirî (1824– 1907) ve Hüseyin Feyizhanî (1826–1866) ve başkaları tarafından başlatıldı.*" şeklinde ifade etmektedir.⁵

³ Devlet N. *Rusya Türklerinin Milli Mücadele Tarihi* (1905-1917). Türk Tarihi Kurumu Basımevi – Ankara. 1999. S. 46- 47

⁴ Çakmak C. "*İsmail Gaspıralı'nın Ceditçi Aydın Fatih Kerimi Üzerindeki Etkisi*", Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 2014. Cilt 11, Sayı: 4, ss.284-293

⁵ Devlet Nadir. *Rusya Türklerinin Milli Mücadele Tarihi* (1905-1917). Türk Tarihi Kurumu Basımevi – Ankara. 1999. S. 45 – 47.

İdil-Ural'daki Cedidçiler, modern bir eğitim okulunun kurulmasını, ulusal sanat ve edebiyatın geliştirilmesini, kadınların eşitliğini ve Müslümanların maneviyatlarının yeniden geliştirilmesini savundular.

Bu dönemde dünyanın yeni bir ulusal modeli oluşmuştur; Gayaz Iskhaki, Gabdulla Tukay, Galimcan Ibragimov, Şarif Kamal ve diğerlerinin eserlerinde yeni tip kahramanlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, yeni gerçekçi düzyazının kurucusu, büyük Tatar yazar Gayaz Iskhaki (1878-1954) gibi geniş bir bakış açısına ve bilgi birikimine sahip birçok Tatar yazar ortaya çıkmıştır. Tatar yazar Gayaz Iskhaki, önce Rusya'da yaşadı, ancak hayatının yarısını sürgünde (Türkiye, Çin, Japonya, Fransa, Polonya, Finlandiya, Müslüman Doğu ülkelerinde) geçirdi; gazete ve dergiler çıkardı, edebiyat ve gazetecilik faaliyetlerinde bulundu. Yazar, 20. yüzyılın ilk yarısında Tatar edebiyatının manevi babası, yeni Tatar edebiyatının lideri olarak kabul edilir. Eserlerinde Tatar halkının yaşamını, gelenek ve adetlerini, Çarlık Hükûmetinin ulusal baskılarına karşı mücadelesini anlatmış, halkı baskı ve adaletsizliğe karşı mücadeleye çağırmıştır.

Gayaz İskhaki, Tatar halkının dünyaca ünlü temsilcilerinden biridir. 20. yüzyılın başlarındaki yeni Tatar edebiyatının en parlak, en seçkin kurucusudur. Yazar, modern sorunları daha çok içselleştirerek derine inmiş, halkın zengin geleneklerinin çağdaşlık ile yakın ilişkisini göstermiştir.

İdil-Ural Türk edebiyatı, Doğu Türk dünyasıyla benzer temalara sahipken aynı zamanda kendine özgü özellikler de göstermektedir. Bu edebiyat, gelişiminde Doğu'nun ve Batı'nın edebi ve felsefi etkisi altında bir canlanma yaşamış ve önemli değişikliklere uğramıştır. Bu olgunun bir yansıması olarak modern edebiyatta sembolizm, varoluşçuluk, ekspresyonizm ve izlenimcilik gibi yeni akımlar ortaya çıkmıştır.

3. 1917-1920 YILLARINDA TÜRK EDEBİYATI

Rus İmparatorluğu'nda Rus monarşisini deviren 1917 Şubat Devrimi'nden sonra, İdil-Ural'ın Türk halkları da dahil olmak üzere ülke topraklarında yaşayan tüm halklar için büyük değişiklikler başladı. Avrupa-Asya sınırındaki önemli coğrafi konum göz önüne alındığında, Müslüman sayısının artması, bir takım kültür

merkezlerinin varlığı (Kazan, Ufa, Orenburg, Samara vb.), yerel Müslümanların kendi kaderini tayin etme hakkı için mücadeleleri sırasında büyük bir sosyal, ekonomik ve askeri öneme sahipti. Bu bölgede ayrı bir devlet kurma fikri özellikle Tatarlar ve Başkurtlar arasında yaygındı.

O zamanın şair ve yazarları, insan hayatının entelektüel ve duygusal yönünün ifade edici aydınları olarak kendi zamanlarının siyasi, ekonomik, etik, ahlaki, dini fikirlerinin taşıyıcıları olmuş ve tüm bunları eserlerine yansıtmışlardır.

Ekim 1917'de Petrograd'da V. I. Lenin liderliğindeki Bolşevikler iktidara geldi. Köylülere toprak vermeyi ve Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'na katılımını sona erdirmeyi savundular ve bu nedenle nüfusun geniş bir kesiminden destek aldılar, proletarya diktatörlüğünü kurdular ve özel mülkiyeti ortadan kaldırdılar. 1918'in başında, Sovyet hükûmetinin ilk belgeleri Petrograd'da Türkçe yayımlandı - her biri 100.000 kopya tirajlı « Kara Kararnamesi », « Barış Kararnamesi », « Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi », « Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi » ve « Rusya ve Doğu'nun Tüm Müslüman İşçilerine Hakları Bildirgesi » adlarıyla toplu olarak basıldı (Karrimulin, 1999).

Kısa süre sonra Bolşevikler ile Rusya'nın merkezindeki muhalifleri arasında, eski Rus İmparatorluğu'nun neredeyse tüm topraklarını ve İdil-Ural'ın Türk nüfusunu da savaşa dahil eden bir iç savaş başlamıştır. Siyasi amaç ve hedeflerinin uygulanması için bu bölgelerin nüfusunu seferber etmeye çalışan karşıt tarafların her biri destek için onları teşvik etmiştir.

Bolşevik Devrimi, düşmana karşı mücadeleyi kanının son damlasına kadar yücelten yeni bir edebiyata yol açtığı için, bu savaşla geçen yılların sonucu olarak Türk kurgusunun ideolojik yönüne dair bazı değişiklikler oldu. Asıl çatışma Beyazların (Monarşistlerin) ve Bolşeviklerin (Kırmızılar) çatışmasıydı.

Türk edebiyatı şair ve yazarları yeni koşullara uyum sağlamaya zorlayan dönemin genel eğilimlerinden etkilenmiştir. Tatar ve Başkurt yazarlar tüm bu değişikliklere farklı şekillerde tepki verdiler: Bazıları Bolşeviklerin eylemlerini açıkça destekledi (Galimcan İbragimov, Macit Gafuri, Galiaskar Kamal, Fathi Burnaş ve diğerleri), bazıları tarafsız bir pozisyon aldı (Mirhaydar Fayzi, Şayhzada Babiç, Fatih Amirhan ve diğerleri), Sovyet Hükûmetinin eylemlerine katılmayan diğerleri iç savaş sırasında göç etti (Gayaz Ishaki, Fuad Tuktarov ve diğerleri).

O yıllarda meydana gelen önemli toplumsal dönüşümlerin anlatıldığı eserlerde, Türk milletinin kaderi ön plana çıkarılmış ve amaç, okuyucuda milli benlik bilincini, kendi devletlerini yaratma arzusunu uyandırmak olmuştur. Aralarında Gayaz İskhaki'nin de bulunduğu bir grup Tatar aydın tarafından öne sürülen İdil-Ural Cumhuriyeti'ni yaratma projesi, Türk nüfusu arasında büyük rağbet gördü. 1918-1920 yıllarında yazılarının bir analizinin gösterdiği gibi, siyasi konularda birkaç gazete makalesi dışında yeni edebi eserler yayımlanmadı. Bunun nedeni, o yıllarda aktif olarak siyasete girmeleriydi.

20 Kasım 1917'de Ufa'da çalışmaya başlayan Avrupa Rusya ve Sibirya Müslüman Türk-Tatarları Ulusal Meclisi'ne (parlamento) seçildi. Ufa'daki Müslüman Kurucu Meclis veya Müslümanların kendilerinin deyimiyle, "Mejlis", Volga bölgesi, Urallar ve Sibirya'nın kırsal ve kentsel topluluklarından doğrudan oyla seçilen Tatar ve Başkurtların 120 milletvekilinden oluşuyordu. 29 Kasım'da Meclis, diğer devletlerle birlikte federal Rusya Cumhuriyeti'ni oluşturacak olan Ural-Volga devleti (Tatar "İdel-Ural Devletleri'nde") şeklinde Türk-Tatarların bölgesel bir özerkliğini yaratmaya karar verdi. Müslüman Türklerin yaşadığı Kazan ve Ufa illeri, Orenburg'un batı yarısı, Perm, Vyatka, Simbirsk ve Samara illerinin bir kısmının Ural-Volga Devleti sınırlarına dahil edilmesi planlandı. Aynı zamanda, devlet dışında yaşayan temsilcileri de dahil olmak üzere, devlete dahil olan her halk için ulusal özerklik sağlandı. Bu proje, Tatar ve Başkurt nüfusunun ayrı cumhuriyetlere ihtiyaç duyduğunu iddia eden Bolşevikler tarafından iç savaş sırasında yok edildi.

Mart 1919'da Bolşeviklerin kurulmasına rağmen Başkurt ASSR ve Mayıs 1920'de Tatar ASSR, İdil-Ural Devleti'nin yaratılmasının gerçekleşmemiş taslağı Tatarlar ve Başkurtlar tarafından destek görmekteydi ve bu durum o halkların akıllarında derin bir iz bıraktı. Bu, özellikle Tatar yazar Gali Rahim'in karakteristik adı «İdel» (1921 yılı) altında yer alan hikayesine açıkça tanıklık etmektedir. Hikaye, O, D.F. Zagidullina'nın görüşüne göre, bilinçaltının uçurumuna dönmesini sağladı ve olaya kaos felsefesini dayattı. Ana sembolün (İdeli) çok anlamlılığı, bu felsefeyi karmaşık yapılandırılmış bir çalışmanın tüm katmanlarına dayatmıştır (Zagidullina, 2013)

Tatar modernist edebiyatının zirvesi olan D.F. Zagidullina'nın değerlendirmesine göre Gali Rahim'in hikayesi, o zamanlar Tatar edebiyatının,

Özellikle de Halimcan İbrahimov'un tanınmış Őahsiyetleri tarafından sert bir Şekilde eleştirildi ve bu nedenle yirminci yüzyılın sonuna kadar okuyucunun bilmediği bir Şekilde eleştirildi. (Zagidullina, 2013)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BİLDİRİLERİNİN 1917-1920 YILLARINDA İDİL- URALLARIN SOSYO-POLİTİK YAŞAMINDAKİ ROLÜ

1. SÖYLEM TÜRÜ OLARAK BİLDİRİLER

Modern bilimsel literatüre göre tür, içeriği ve dil stiliyle belirli bir insan faaliyet alanı, belirli koşullarını ve hedeflerini yansıtmaktadır.

Tür, tarihsel olarak ortaya çıkan ve gelişen bir kavramdır. Dünya edebiyatı tarihinde uzun süredir var olan bazı türler zamanla yok olur ya da etkisini kaybeder, bazıları ise 1917-1920 yıllarında Türk edebiyatında olduğu gibi belirli bir süre için zaman ve koşullardan etkilenecek ortaya çıkarlar.

1917'de Rus otokrasisinin yıkılmasından sonra, Rus İmparatorluğu'nda, insanları belirli siyasi eylemlere teşvik etmek amacıyla propoganda materyalleri tüm siyasi güçler tarafından aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır. Çok sayıda gazete ve dergi gibi yayınlar ortaya çıktı. Ancak bu yayınların devrim sırasında hızla değişen durumu yansıtacak zamanı yoktu. Bu koşullar altında bildiriler en önemli propaganda araçlarından biri haline geldi.

Üretimlerinin ucuzluğu göz önüne alındığında, bildiriler en erişilebilir görsel ajitasyon biçimlerinden biriydi. Bildiriler, halkın anlama düzeyine göre kaleme alındı ve çoğu zaman mümkün olduğunca anlaşılır bir dile sahipti.

Birçok yerde İdil-Ural bölgesi de dahil olmak üzere, uzun zamandır beklenen özgürlük atmosferi ve sansür yokluğu bildirilerde güçlü bir şekilde yansıtılmıştır. Müslüman kitlelerin anlayacağı bir üslupla yazılmış olan bu özlü ve aynı zamanda çok duygusal metinler yazarların, gazetecilerin, yayıncıların çalışmalarının sonucuydu. Örneğin, Fatih Amirhan, Majit Gafuri, Halimcan İbrahimov, Gayaz İshaki, Mirsaid Sultan-Galiyev gibi ünlü yazar ve gazeteciler, Rus devrimi ve iç savaş koşullarında, o zamanlar üzerinde durdukları görüşlere göre bildirileri kaleme aldılar. Bildirilerde her biri, halkının karşılaştığı sorunları ve çözümleri dile getirdi.

Toplum büyük bir değişim yaşıadıktan sonra, devrimin ne anlama geldiğini ve bu devrimin sonuçlarının tam olarak farkında değildi. Müslümanların bildirimler aracılığıyla neden bu girişimlere ihtiyaç duyulduğunu, insanlara neler verebileceklerini ve seçim kampanyalarında onların katılmasının neden önemli olduğunu anlamaları gerekiyordu.

İdil-Ural bölgesinde yaşayan sosyal gruplar birbirinden çok farklıydı. Bu durum farklı söylem türleri arasında ayırım yapmamızı sağlar, örneğin siyasi, dini, ulusal, idari ve diğerleri. Okuyucuyu etkilemek için, bir yandan vatandaşlar için bir arzu-vaat (fayda) listesi, diğer yandan metinlerde gücü kendi ellerine alması gereken politikacıların imajı oluşturuldu.

1917'de Müslüman aydın, asker ve dini figürler tarafından kurulan çeşitli toplum örgütleri, örneğin, Tüm Rusya Kurucu Meclisinin ne olduğunu ve ülkenin Müslümanların geleceği için önemini açıklamak amacıyla bu tür bildirimler yayımladılar.

Müslüman halkı için devrilen Rus monarşisinin yerine kurulabilecek hükümet biçimleri ayrıntılı olarak açıklanmıştı. Bildirimlerde, yerel yönetimin önemi ve devrimden kaynaklanan özgürlüğünün anlamı açıklandı. Bildiri yazarları, evrensel, eşit, doğrudan ve gizli seçimler, siyasi parti, demokrasi, cumhuriyet vb. kavramların anlamlarını açıkladı. Ayrıca mevcut sosyo-politik durumu analiz ettiler, Rusya'daki monarşinin restorasyonuna karşı argümanlar sundular, Müslüman örgütlerin konumunu açıkladılar ve Müslümanları kendi hakları için mücadeleye çağırdılar.

Rusya'da Müslüman nüfus için benzer içerikli bildirimler hem Türkçe hem de Rusça olarak yayımlandı. Çeşitli bildirimler arasında en yaygın olanlar şunlardır: Siyasi, bilgilendirici, karşı propaganda, imajlı ve biyografik.

Genel olarak, tüm bildirimler iki ana gruba ayrılabilir. Birincisi merkezi ve yerel yönetimlerin bildirimleridir. Savaş zamanı koşullarında merkez ve yerel yönetim ve idarelerinden gelen emir, itiraz ve duyurularını dağıtım biçimlerinden biriydi. İkinci grup, genel siyasi ve ideolojik sorunları veya devrimci zamanın ve iç savaşın belirli olayları yansıtan bildirimlerden oluşuyordu. Bu bildirimler, ülkedeki değişiklikler ve olayları hakkında oldukça kapsamlı açıklamaları içeriyordu. Böylece, 1917 yılında Kazan'da Tüm Rusya Müslüman Askeri Şûra tarafından hazırlanan bir bildirimde

(Kazan'da Ağustos ayı sonlarında, 1917 yılında Umud matbaasında basılmıştır) Rusça olarak şunlar söylendi:

« Vatandaşlar!

Tam olarak kendi kaderini tayin etmeyi, dinlerin ve dillerin eşitliğini veren, halkların kültürel ve ulusal özerkliğini tanıyan Rus devrimi tehlikede. Darbenin yapıldığı günlerde düşmanları yüzyıllar boyunca ezildikleri halkın devrimci azabından ve misillemesinden korkarak saklandılar ve açıkça direnmeye cesaret edemediler. Bir süre sonra, Anavatanlarının sıkıntısından yararlanmak isteyen, başlarını daha cesurca kaldırmaya başladılar. Ve devrimin yarım yılı, eski Komutan General Kornilov'un⁶ önderliğindeki karşı-devrimci bir komplo ile işaretlendi. Yüzyıllardır çarlık boyunduruğunun altında ezilen Müslümanlar arasında bile, karanlık kişiliklerin heyecan verici kitleleri ortaya çıkmaya başladı.

Vatandaşlar!

Güvenliğimiz, dinimiz ve dilimiz ancak yalnızca devrimin kutlanması durumunda elde edilebilecek ulusal yeniden yapılanma ile korunacaktır – demokratik cumhuriyet. Devrimin fethi bizim zaferimizdir, onu yenmek ise eskisine geri dönmek anlamına gelir. Devrimin fethi, Kurucu Meclisin erken toplanmasını isteyen tüm çalışanlar için eşit derecede gereklidir. Bu görev, İşçi Konseyleri ve asker milletvekilleri karşısında devrimci organlar tarafından ele geçirildi ve güvenleri ile donatılan Geçici Hükümet tarafından ele geçirildi. Ve biz Müslümanların bu yolu takip etmeleri, demokrasiyle birlikte tereddüt etmemeleri, onu desteklemeleri ve ona yardım etmeleri bizim görevimizdir. Özgürlüğü güvence altına almak ve korumak amacıyla bu organlardan gelen her türlü faaliyet, yönetmelik, tartışmasız olarak bizim tarafımızdan yerine getirilmeli ve hayata geçirilmelidir. Kaderi devrimin ilerleyişi ile bağlantılı olan kültürel ve ulusal özerkliği ilan ettik.

Yine de, Moskova Toplantısında⁷ delegelerimizin işçi ve Asker Milletvekillerinin Konseylerine ve Geçici Hükümete Müslümanların onlarla birlikte olacağına ve onlara yardım edeceklerine dair yemin ettiklerini unutmayalım.

⁶ Kornilov Lavr Georgievich (1870-1918) - piyade generali, Rus ordusunun baş komutanı (Ağustos 1917).

⁷ Bu, 12-15 Ağustos 1917'de Moskova'da düzenlenen Geçici Hükümet tarafından toplanan Devlet Toplantısına atıfta bulunmaktadır. Toplantıya ülke genelinde Müslüman örgütlerden 34 temsilci katıldı.

Unutmayın, devrimin zaferi ya da ölümü hayatımıza ya da yıkıma eşdeğerdir.

Tüm Rusya Müslüman askeri şuro, devrimci bir organ olarak, devrim meselesini Kurucu Meclise getirmeye çalışıyor. Bu, nereden geldikleri her yerden, tecavülden özgürlüğü koruyacak, çatışmaya teşebbüs eden karşı-devrimcilerin girişimlerine şiddetle karşı koyacak ve gerekirse, tam birlik ve karşılıklı güven içinde çalıştığı Müslüman savaşçıların yardımına başvurmayı reddetmeyecektir. »⁸

Siyasi söylemin tipik bir örneği olan bu bildiri, Rus devriminin iddialı değerlendirmeleriyle başlamaktadır. Bu bildiriden anlaşılacağı gibi Müslüman nüfusa, Rus demokrasisi ve taleplerini gerçekleştirme sözü veren Geçici Hükümeti için büyük umutlar verildi. Ardından, yaklaşan Tüm Rusya Kurucu Meclisi eşit derecede iddialı renklerle tasvir edildi ve Müslümanların bu parlamentoya seçimleri desteklemeleri için çağrı yapıldı. Bildiride Müslümanlara karşı düşman imajı “gericiler”, yani monarşistler şeklinde ortaya konuldu. Mutluluğu elde etmek için düşmanlara güvenmemesi, yeni hükümetin iyi niyetlerine inanması, çalışması ve örgütlenmesi önerilmektedir.

Bu bildiri yazarları, Birinci Dünya Savaşı sırasında Rus ordusuna seferber edilen Müslüman askeri temsilcileriydi. Bu Askeri Şûrada Başkan İlyas Alkin⁹, Cangir Alkin¹⁰, Usman Tokumbetov¹¹, Sultanbek Mamleyev¹², Gazis Gubaydullin¹³, Halil Abulhanov¹⁴, İshak Almyaşev¹⁵ ve diğerleri de bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen bildiri yazarların arasında bu ve örgütün diğer metinlerin yazılmasında doğrudan yer aldıkları varsayılmalıdır. Dikkatimizi çeken en önemli şey, bu bildiri yazarlarının inanca değil demokratik değerlere; özgürlük, eşitlik ve kardeşliğe hitap etmeleridir. Yazarlar, insana çok değer verilen, zenginlik, şöhret, kariyer vb. romantik yönün eserlerinden etkilenmişlerdir.

⁸ Başkurdistan Cumhuriyeti Ulusal Arşivi. Tipografik kopya

⁹ Alkin İlyas (1895-1938) - Tatar, sancak, Menşevik, daha sonra Sosyalist-Devrimci, Tüm Rusya Kurucu Meclisi milletvekili, Kurucu Meclis Üyeleri Komitesi üyesi.

¹⁰ Alkin Cangir (1897-1919) - Tatar, sancaktar

¹¹ Tokumbetov Usman (Osman) (1888 - 1930'dan sonra) - Tatar, avukat, Amirallik için sancaktar (1916)

¹² Mamleyev Sultanbek (1888-?) - Tatar, kalıtsal asilzade, avukat, 9. Yedek Süvari Alayının gönüllüsü (Petrograd)

¹³ Gubaydullin Gazis (1887-1937) - Tatar, tarih öğretmeni, Avrupa Rusya ve Sibiry Müslüman Türk-Tatarları Ulusal Parlamentosu milletvekili (1917-1918)

¹⁴ Abulhanov Halil (1887-1919) - Tatar yazar, gazeteci, öğretmen

¹⁵ Almyaşev İshak (1892-1937) - Tatar oyuncu

Bu tür bildirilerde devrimle birlikte halkların sosyal yaşam alanına girdiği ve yeni dönemin ana karakterler haline geldiği ifade edilmektedir. Bildirilerin odak noktası, toplumdaki ani değişim koşullarında ve sosyal çatışma koşullarında insan ve onun kaderidir. Devrimci romantikler, milli duygularını toplumsal gelişmede belirleyici güç olarak görüyorlardı.

Dini söylem, örneğin «Kazan İmam Mudarislerden Bütün Rusya Müslümanlarına Hitab-name» (1917 yılında Kazanda “Amid” Şirketi Mutba'ası tarafından basılmıştır) bildiride genel olarak vatandaşlara değil ama Rus Müslümanlara seslenilmektedir. (bkz. Bildiri 1)

قزان امام و مدرسلىرىندىن بتون روسىيە مىسلىمانلىرىنى

خطاب نامە

بسم الله الرحمن الرحيم

حرماتلو مىسلىمان قردەشلىرى!

اوشبو كۈنلەردە مىلىكىتىمىز روسىيەدە بىك زور اوزگەرىشلىرى بولدى. نىچە يۈز يىللردىن بېرىلى بىزنى قىسۇب كىلىگان ايسكى حكومت بىتىدى. آنىڭ اورنىنى خلىق وكىللىرى سايلانغان، خلىق دوستى بولغان موقت ياڭما حكومت اورنلاشدى. بتون خلىقىغە ياخشىلىق غەنى تلى طورغان بويانما حكومتىمىز بىزگە بىك كۈب ايرىكىلىكلەر بىرە. شونىڭ اوچون مىلىكىتىمىزە بولغان بواوزگەرىش بارچە خلىقغە زور شادلىقلىرى. خصوصا بىز روسىيە مىسلىمانلىرى اوچون بىگەرە كەنە نلۇغ بخت و سعادىتىر. چونكى بىز مىسلىمانلىرى دورت يۈز يىلدىن بېرىلى ايسكى حكومت قول آستىدە قىسنىقلىقىدە و طارلىقىدە تورا ايدىك. بىزنىڭ ايكى عزيز دىنىمىز و قدرلى تلمىز چىت كۈرلە وكىمىستلە ايدى.

بىزگە كۈب اورنلردە دىنىمىزنى و تلمىزنى اوقتورغە ايرىك بىرلىمى، مەكتەب، و مدرسەلەرىمىز يوق بار صلتاوتلار ايلە يابلۇب، اوقتوچىلىرى كىمگە طار تالا ايدى. ايدىنى ياڭما حكومتىمىز بىزگە ايرىكىلىك، عدلىك و تىگىزلىك بىردى و شونىڭ آرقاسىدە، بوندىن صوڭرە بىز مىسلىمانلىرىغە اۆلدىگى قىسنىقلىقلار و طارلىقلار بىتىدى. بونىڭ اوچون اللە تەلى گە شىكرانە قىلىورغە و بونىڭ قدرىن بلورگە تىيشلىمىز. بونىڭ اوچون ياڭما حكومتىمىزنىڭ نىغايووينە و تىنچلىقلارنىڭ دائىم بولووينە ھەمىز خىمىت ايتەرگە تىيشلىمىز.

حرماتلو مىسلىمان قردەشلىرى!

ياڭما حكومتىمىز طرفىدىن خلىق فائىدەسىنى اعلان قىلغان عدالت و طوغرىلىقنى اوشانداق ايرىكىلىك و تىگىزلىكنى، خلىق اوزى بوزماسون! تىش و طرىناقلىرى بىرلە ساقلارغە ترو شسون!

مىسلىمان قردەشلىرى!

احتمال خلىق آراسىدە بو ايرىكىلىك و تىگىزلىكلرنىڭ دىناغە چىغويىنە چىن كوڭلىدىن راضى بولانغان كىشىلەر بولور، آلاز احتمال سىزگە تورلى قوطلۇر سالورلار. آندى سوزلىرگە قولاق سالماڭىز! تىنچلىقنى آيورلماڭىز! ھىچ كىمنىڭ حقىنى تىمەڭىز! بىلىڭىز: كىشىنىڭ جانىنى و مالىنى ضرر كىتور اللە حرام ايتىكان يامان وئەشەكى اش بولغان كىبى حاضرىكى عدالتلى حكومتىمىزە آندى بوزق كىشىلەرگە، تىنچلىقنى و تىرىبىنى بوزوچىلارغە قاطى جزا بىرەچكىدەر. شونىڭ اوچون بىزگە بىر اتفاقىدە بولۇب تىنچلىقنى و تىرىبىنى ساقلاو تىيشىدەر. اكر بىرە خىياتىلى ايسكى حكومت طرفلى كىشى بلونسە قاتى روشىدە قارىشى طورىز. حاضرىكى حكومتىمىزگە انداى آدملىرى كورسەتسىز.

مىسلىمان قردەشلىرى!

موندىن صوڭ مىلىكىتىمىزنىڭ ادارەسى نىچىك بولونى كىڭەش ايتەر اوچون تىز كۈندە اوچرىدىتلىنى صوبرانىيە اسمىدە بتون خلىقنى سايلانغان زور جىيىلىش بولاچق. ھر قايسىڭىز شول بولاچق سايلاولارنى آلدىن كىڭەشوب حاضىر بولۇب طورىز! اوزمىزنىڭ كىرەكلەرىمىزنى و حقلىرىمىزنى ئىيتە بىلىك! غافل بولماڭىز مىسلىمانلىرى!!!

قزان شىرىنىڭ اماملىرى و مدرسلىرى.

قزانىدە «امىد» شىركىتى مطبعىسى ۱۹۱۷ سنە

Kazan İmam Mudarislerden Bütün Rossiya Müslümanlarına¹⁶

Hitab-name

Bismillahirrahmanirrahim

Hörmetli Müslüman kardeşler!

Oşbu könlere memleketimiz Rossiya’da bik zur üzgerişler boldı. Niçe yüz yıllardan birlë bëzni qesip kilgen iskë hökümet bëtdi. Anıñ urınına halıq vekilleri saylağan halıq dustı bolğan muvaqqat yaña hökümet urınlaşdı. Bütün halıqğa yahşılıq gına tiliy torğan bu yaña hökümetimiz bözge bik küp irkenlikler bire. Şunıñ öçen memleketimizde bolğan bu üzgeriş barça halıqğa zur şadlıqdır. Hususa böz Rossiya Müslümanları öçen bikrekde uluğ behet ve sa’adettir. Çönki böz Müslümanlar dürt yöz yıldan birlë iskë hökümet kul astında kısınkılıqda ve darlıqda tura idik. Bëznen en ‘aziz dinimiz ve kadërlë tëlimiz çit kürele ve kimestle idi.

Bözge küb urınlarda dinimizni ve tëlimizni ukıturğa irek birilmiy mekteb, ve medreselerimiz yuk bar sıltavlar ile yablub, ukıtıcıları hakimga tartıla idë. İndë yaña hökümetimiz bözge irkenlik adillik ve tigëzlik birdi ve şunıñ arkasında, bundan soñra böz Müslümanlarğa evveldeki kısınkılıklar ve tarlıklar bëtdi. Bunıñ öçen Allah Te’ala’ga şükranе kılırğa ve bunıñ kaderin bilirge tiyëşlemiz. Bunıñ öçen yaña hökümetimizniñ nıgayuvına ve tınıçlıklarınıñ daim boluvına hemmemiz hidmet iterge tiyëşlemiz.

Hörmetli Müslüman kardeşler!

Yaña hökümetimiz tarafından halıq faydasına uğılan kılınğan ‘adalet ve tuğrılıknı uşandaq irkenlik ve tigëzlekni halıq üzi bozmasın! Taş ve tırnaqları birlë saqlarğa tırışsın!

Müslüman kardeşler!

İhtimal halıq arasında bu irkenlik ve tigëzlekleriniñ dünyağa çıguvına çın künelinden razı bolmağan kişiler bolır, alar ihtimal süzge türlü kotkılar salurlar.

¹⁶ ГАРФ. ФОНД 1741. ОПИСЬ 1. ДЕЛО 29207. ЛИСТ 1.

Andıy süzlerge olak salmanız! Tınlıkdan ayırlamanız! Hi kimnin aına tiymegez! Blegiz ki: kiinin canına ve maliyene zarar kitriüv Allah haram itken yaman ve yaaki eş bolған gibi ezêr ki ‘adaletli ökümetimizde anda bozu kiilerge, tınlıknı ve tertiybnı bozuıylarga atı ceza birecekdir.

unun öen bzge bir ittifakda bolıp tınlıknı ve tertiybnı saklav tiyêşdir. Eger birer hıyanetli iske ökümet taraflı kii bolunsa atı revişde arşı torıgız. ezêrki ökümetke anda adımlarnı kurusatnız.

Müslüman ardeşler!

Mundan soñra memleketimiznin idaresi niek bolını kineş iter öen tiz könde Uereditelnoy Sobraniye isminde bütün alıkdan saylangan zur cıyılış bolaak. Her kayunuz şul bolaak saylavlarını aldan kineşip ezêr bolup torıgız! Üzmiznin kireklerimizni ve aklarımıznı ___ bleñ!

afil bolmanız müslümanlar!!!

Kazan şehernin imamları ve mudarisleri

Kazanda “amid” şirketi mutba’ası.

Kazan İmamı Mudarislerden Tüm Rusya Müslümanlarına

Hitab-name

Bismillahirrahmanirrahim

Sevgili Müslüman kardeşlerim!

Bu günlerde ülkemizde, Rusya'da büyük değişiklikler oldu. Bizi birkaç yüz yılda kesen, eski hükümet bitti. Onun yerine halk tarafından, halk temsilcileri tarafından seçilen geçici bir hükümet kuruldu. Hükümetimiz tüm halka birçok özgürlük veriyor. Ne de olsa ülkemizdeki bu devrim tüm insanlar için bir nimettir. Özellikle Rusya Müslümanları için büyük bir nimettir. Çünkü Rusya Müslümanları eski hükümetle birlikte yoksulluk ve sefalet içindeydiler. Bizim en aziz dinimiz ve kaderli dilimiz çit kimest ile çevriliydi.

Diğer yerlerde dinimizi ve dilimizi öğretecek okullarımız, medreselerimiz yok. Artık hükümetimiz hürriyet, adalet ve adaletten ibaretti ve bunun arkasından Müslümanlara karşı kin ve nefret yok oldu. Bunun için Allahu Teala'ya şükredelim ve bu akıbetten sakınelım. Sonunda, hepimiz hükümetimizin korunmasına ve istikrarına bağlıyız.

Sevgili Müslüman kardeşlerim!

Devletimizin halk yararına yarattığı adalet ve eşitlik hürriyetini ve bütünlüğünü milletin yok etmesine izin vermeyin! Bırakın çuvallardaki taşlar ve çiviler terlesin!

Müslüman kardeşler!

Muhtemelen bu özgürlüğü ve katılığı dünyaya aşılamaktan mutlu olan insanlar olacaktır ve muhtemelen farklı duyguları bir araya getireceklerdir. Şimdi sözleri dinlemeyelim! İnsanlara zarar vermeyin! Kimsenin halkını umursama! Örneğin: bir kişinin canına ve malına zarar vermek, Tanrı'nın yasakladığı kötü bir şeydir ve mevcut "adil" hükümetimizde, yozlaşmış insanları ve yasayı ihlal edenleri şiddetle cezalandıracağız.

Artık giden bir hükümetimiz olduğuna göre, durdurun ve durdurun. Herhangi bir ihtiyaçta hükümetin yanında olan biri varsa buna şiddetle karşı çıkarız. Mevcut hükümeti rahat bırakalım.

Müslüman kardeşler!

"Bundan sonra ülkemin yönetimi ortadan kalktıktan kısa bir süre sonra serbest bırakılacak kişi adına tüm insanlar arasında büyük bir kavga olacak. Millet, bir sonraki maceranızı hazır olun! Haklarınızı ve sorumluluklarınızı bilin!

Görgüsüz Müslümanlar olmayın!!!

Kazan şehrinin imamları ve müdarrisleri

Kazan Amid Şirket Basını.

Müslüman nüfusu için önemli olan bildirilerin içeriğine yansıyan dindi. Bildiride, çarlık makamının İslam'a yönelik önceki zulümleri ortadan kalktığı, Müslümanların artık dini alanda özgür oldukları ve onlara herhangi bir kısıtlama getirilmediği belirtildi. Bu ve diğer önemli dini konular bildiride ele alındı. Bu bildiri, büyük bir ihtimal ile, ünlü imam ve müdarris Muhammadkasim Salihov¹⁷ tarafından yönetilen Kazan'daki Ulema Derneği tarafından yazılmıştır. Bu örgüt, 18-21 Temmuz 1917'de Kazan'da gerçekleşen Tüm Rusya Molla Kongresi'nin organizatörüydü. Bu kongrede Tüm Rusya Ulema Birliği kuruldu.

Bu bildirinin başlangıcı, burada bir yandan genel Müslüman birliğine, diğer yandan Müslümanın yaşamdaki faaliyetine ve üçüncü olarak da özgür konuşmaya vurgu yapıldığını göstermektedir. Burada ayrıca «*Tüm Müslümanların yasal haklarını, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik temelinde korumak*» konusundan da bahsedilmektedir. Bu tür yeni kavramlar ilk defa bu kadar açık bir şekilde ortaya konuldu.

Türkçe'de dini içerikli söz öbekleri çok büyük bir katmanı kapsamaktadır. Kuran onların ana kaynağıdır. Günlük ve edebi konuşmada yer almıştır. Dini anlambilim ve deyimsel birimlerin incelenmesi, İdil-Ural Türk halklarının ulusal karakterinin özelliklerinin, çevreleyen gerçekliğin algılanmasının, ifade edici dil araçlarının zenginliğinin, duygusal ve manevi yaşamın anlaşılmasını sağlar. Bu, etnik grupları ve özelliklerini daha derinden tanımanızı sağlayacaktır. Bu Volga-Ural

¹⁷ Salihov Muhammadkasim (1871-1954) - İmam-hatib (Kazan), müderris, ilahiyatçı, İç Rusya ve Sibiry Türk-Tatarlarının Müslümanları Ulusal Meclisi milletvekili (1917-1918).

halklarının dünya görüşü modelini anlamak için dergilerin dini içeriği büyük önem taşımaktadır. Gelecekteki fiil formlarının kullanılması karşı tarafın inandırıcı ve gerçekçi olduğunu gösterir. Bu tür bildirilerin yapıları aynıdır: Önce düşmanın kötüleştirilmesi, ardından amaç ve hedeflerinin açıklanması ve ardından özel çağrılar.

Dini ve ulusal değerlere başvurmak, insanın kültürünün en önemli değerlerinden etkiler. Türk halkına ve insanın İslam inancına ait olmaktan gurur duyma örnekleri görebiliriz: “*Bunun öçen Allah Te’ala ga şükrene kılurğa ve bunun kaderin bolur ga tiyişlemiz...*”.

Ulusal söylem, özellikle, Ufa ilinin Belebey şehrinde, bu ilin Belebey Uyezd Müslüman Ulusal Konseyi Yürütme Komitesi tarafından Rusça olarak yayımlanan bir bildiride yansıtılmaktadır. Bildiri şöyle başladı:

«Dünyadaki Müslümanlarla kardeşlikte bizim gücümüz var!

Bir Müslümanın kendisi mutluluğunun demircisi olmalı!

Müslüman dostlar!»

مسلمان قرداشلار! حر روسيه ننگ حر گراژ دانلري!

روسىدهكى بوتون خلقلار طرفندن طوغرىدىن طوغرى صابرانغان و كىللىدىن مارك اوچر. صابرانغان قورال كوچى بلەن قوغان هم شونان بلەن خلقنڭ قوللىدىن حاكىمىنىن طالبان، بوتون روسىيەنى اوز آزا صوغشىدىن قانغە باترغان، فيورال اوز گەرشىندە قولبۇزغە آلغان حر يىتلىرى و جىدانسىز روشدە تابتانغان باجراتقان بالشويىكلار حاكىمىنى جىمىرلىدى هم خلقى عسكىرى بلەن جىج اصلا و قلازغە فارشى طوراً آلماوى سىبىلى شەرلىرى بىرى آرتلى بىرىن طاشلاب خىزىندە بولغان آقچەلرنى؛ خلقغە تاراتوب بىرر اوچون حاضرلەنگان قول مال، جەي شىكرىنى اوزى بلەن آلوب قىچماقده.

آلار اوچون حكىم كونلرى يىتىدى .

تىوشەلى جزالرن كوردىلر ، كورەلر هم كورەچكار .

لكن بالشويىكلر ئەلى بار يىردىندە قولوب بتمەكانلار. آلار مەسكەو شەرىندە سىر نىسى و مادىلارلردن عسكىرى قەرلر تۈزۈپ قوراللانارلار هم بىزگە فارشى، و قتلى ايسەنگرە و دىن سلا مەلەنوب چىن مەناسى ابلە خلق حاكىمىن وجودكە كىتورگە كىرەكان خلقغە فارشى يىبەر مەكچى بولالار .

روسىەنڭ نىسى قول آستىنە كىرۈپ بتمەكان يىرلرن آلوب خلقن نىسى اشچىسى ايتەرگە اوڭساي اولەپ بورگان نىسى گىنبراللىرى بىزى هم بىزنى قوتقارودە بىرچى آدم آطلانغان جىج. اصلا و اكلارنى قىنارە جاقرالار . لكىن آلار بولدىر آلماسلر ، كورەش كونلرن كون كوچەپە بارا .

اول كورەشده آلغان حر يىتلر بىزنى قولبۇزغە بىزگە قوللقدن باشقە بىر نىسە وعدە ايتەكان عكس الحىركىچىلرنى ارغىتوب طاشلارغە حاضر بولورغە كىرەك .

اول حاضرلك بىرلك ، بىرلك ايسە كوچ .

فيورال اوز گەرشىندە آلغان حر يىتلر بىز سوزگە بولوب قالدى فعلەگەدە اونسولر دىسەك ، روسىەدەكى خلقلار قىبىنقىلىق كورمىچە اوز اختىارلرنىدە بختلى بولوب باشاسولر دىسەك بارىمىز ، بارغز اوچر. صابرانغان فلاغى آست تىندە بولورغە تىوش ، چونكە تىك آنداغە بوتون خلقنڭ طاوشى ايشلەككە ، آنداغە اول خلقى هم اشچىلر و كىللىرى آر قلى اوز طاوشلرون ايشتەرە آلاقلار ، تىك اوچر . صابرانغان كومت اخىندەكى طنچسز لقلارنى بىرۈپ اوز زىنڭ قىطعى قىزارلرى بلەن اول خلقىنە جىر ، اشچىگە حرىت هم حقوق بىرەك .

اوچر. صابرانغان اشارى ساتلىق قوراللى كوچ . طرفندن كىنەت توقتاتلغان هم بالشويىكلر حكومتىنى جىمىرگە خلقلارنڭ فيورال اوز گەرشىندە آلغان حقوقلارن بايقارغە بىجىر تورغە باشلاب بىزنى حاضر كى ويران حالىگە كىتروب يىتكىر دىلر . لكىن اوچر صابرانغان آزغە دوام ايتكان وقتىندەدە ۵ نچى عنوان ۱۹۱۸ يل روسىە حكومتى طوب پراقلى مختارىت اساسىنە قورلغان ، خلقى جەمهورىتى بۇلورغە تىوش ، جىر ساتو آلو حاللدىن جىجارلوب اوز كوچى بلەن اشلەپ آشاغان اول خلقىنە بىرلەرگە تىوش قىزارلرن جىجاروب اولكردى .

شونڭ اوچوندى بىر بالشويىكلر بلەن كورەشكان وقتىدىن فايتالانوب نىسىمى عسكىرلرى ايكىنگە باي ايدىل اورال تىرەسىنە اوزلر يىنە زور غنىمىت آلر اوچون امطغان وقتىدە بىر بىگرەكەننى بىرلەشوب زور كوچ ، اوز بىزنىڭ حقوقى بىزنى صافلاب قالرلىق بىر كوچ تشكىل ايتارگە كىرەك .

بوزور كوچنىڭ مقصدىدە اول خلقى هم اشچىنك فاندسون كوزەتە تورغان اوچر. صابرانغان صوڭدان هم اوڭدان كىلگان قارا كوچلردن صافلاو بولورغە تىوش .

بو كوچ نوز بىلە باشلاغان خلقى عسكىرى جىر ظلم ، قۇلغە فارشى باش كوتەركان خاقنڭ عسكىر بىر . كىچىر دىگىز كونلر شادلىقلى تارىخى كونلر شونڭ بلەن بىر اوز تولى ياقدان ، اوڭدان هم صولدىن ، قور- قىچلار بلەن چولغانغان كونلر ! .

**بارغزىدە قوراللانور ادىم و قىراتلىق اساسىنە قورلغان اوچر . صابرانغانى صافلاو !
آننى اوزنىڭ اصل مقصودىك ايتوب توتو هم اوچر . صابرانغانى اعضالرى كامىتتىنە
بتون ياردەمگىزنى ايتو سزنىڭ وظيفەگىز ! . . .**

اوچر . صابرانغانى اعضالرى كامىتتىنڭ فكر تاراتو شەبەسى .

Müslüman kardeşler!

Hür Rossiya'nın hür grajdanları!

Rossiya'daki bütün halıklar tarafından tuğrıdan tuğrı saylangan vekillerden mürekkeb Uçr. Sobraniyeni koral küçë bëlen kuvğan hem şunuñ bëlen halıknıñ kulından hükümetni talab alğan bütün Rossiyanı üz ara soğuşdırıp kanga batırğan Fevral üzgerëşinde kulıbizga alıngan hurriyetlerni vicdansız revëşde taptagan, bılçıratgan Bolşevikler hakimiyeti cimerledi hem halık askeri bëlen Çehaslavaklarga karşı tora almavı sebepli şehirlerni bërisi artlı birsin taşlab hazinede bolgan aqçalarnı halıkga taratıp bire öçën hëzerlangan kızıl mal, çay şekerni üzi bëlen alıp kaçmaqda.

Alar öçën hakim könleri yetdi.

Tiyëşli cezaların kürdiler, küreler hem küreçekler!

Lakin Bolşevikler eli bar yirdende kuvulıp bëtmeğenler. Alar Moskov şehrinde esir Nemes [Alman] ve Madyarlardan askeri kırekler tözip korallandır alar hem bezge karşı, vakitli Esengrev'den saklanıp çin manası ile halık hakimiyetin vücudge kitërergerge kërëşgen halıkğa karşı yebermekçi bolılar.

Rossiya'niñ Nemes kul astına kërrib bëtmeğen yirlerin alıp halıkın Nemes eşçisi iterge uñay izleb yurğan Nemes generalları bezni hem bezni kottarıvda berençi adım atlagan Çehaslavaklarını kenarga çakıralar. Lakin alar boldıra almaslar, kürmëş könden kön küçeye bara.

Evvel küreşde alğan hurriyetler bezni kulıbizda qaldırırğa bezge qollıkdan başka ber nesre va'ad itmegen askü'l-hareketçilerini irgıtıp taşlarga [taşmak] hëzer bolurğa kirek.

Evvel hëzerlik birlik, birlik ise küç.

Fevral üzgerëşinde alğan hurriyetlerbez süzginde bolıp kalmıy fiilgede ütseñler disek, Rossiya'daki halıklar qazınkılık kürmiyçe üz ihtiyarlarında bahtlı bolıp yaşasınlar disek barıbez, bargız Uçr. Sobraniye flagı astında bolırğa tiyëş, çönki tik andagina bütün halıknıñ tavuşı eşitileçek andagina avul halıkı hem eşçiler vekilleri arklı üz tavuşların eşitdire alaçaklar, tik Uçr. Sobraniyegine hükümet eçendegi tınışızlıqlarnı bëtirüp üziniñ kat'i qararları bëlen avul halıkına cir, eşçiğe hurriyet hem huquq bireçek.

Uçr. Sobraniye'nin eşleri satılık qorallı küç tarafından kinet tuqtatalgan hem Bolşevikler hokümeti cimerirge halıklarının Fevral üzgeresinde algan huqukların tabtarga pıçraturga başlap bezni hēzergi viran halge kitērup citgērdiler. Lakin Uçr. Sobraniye azgına devam itgen vakitde de 5'inçi Yanvar 1918 yıl Rossiya hokümeti topraklı muhtariyet esasına koralgan halık cumhuriyeti bolurğa tiyēş, cir satuv aluv halinden çıgarlup üz küçi bēlen eşleb aşagan avul halıkına bir[ir]lerge tiyēş kararların çıgarup ölgērdi.

Şunun öçēnde bez Bolşevikler bēlen küreşgen vakıtden faydalanup Nemes askerleri ekinge bay İdil-Ural tiresine üzlerine zur ğanimet alır öçēn omtılğan vakitde bez bikretten uk birleşüp zur küç üzibizniñ hukukubezni saklıp kalırlık bir küç teşkil iterge kırek.

Bu zor küçiniñ [ma]ksadıda avıl halıkı hem eşçiniñ faydasun közete torgan Uçr. Sobraniyeni sondan hem uñden kılgan kara küçlerden saklav bolurğa tiyēş.

Bu küç tözüle başlagan halık askeri cebir [ve] zülm qollıqga karşı baş kötergan halıkınıñ askeridir. Kıçirdigimiz könler şadlıklı tarihi könler şunun bēlen bērerbēr türlü yakdan, uñden hem soldan qurqınıçlar bēlen çolgangen könler!

Barıgızda qorallanuv! Demokratlık esasına koralgan Uçr.Sobraniyeni saklav! Anı üzniniñ asıl maksudını itip totıv hem Uçr. Sobraniye azaları Kamitetine bütün yardımınıznı itiv sizniñ vazifeniz!

Uçr. Sobraniye azaları kamitetiniñ fikir taratuv şubesi

Samara Tipografiya Gubernskogo Zemstva 1918 g. No. 2137

Bildirin alt kısmında, numarasının 2137 olduğunu ve bunun Haziran-Temmuz ayların 1918'in ilk yarısında yayınlandığını görüyoruz. Bu bildiri düzeltilen hatalar vardır (örneğin, 1917'den ziyade 5 Ocak 1918'de olması gerekir) ve yeni versiyonu basılmıştır (bkz. Bildiri 2, Bildiri 3)

Bildiri 3

Müslüman kardeşler!

Hür Rossiya'nın hür grajdanları!

Rossiya'daki bütün tilekler¹⁸ tarafından tuğrıdan tuğrı saylangan vekillerden mürekkeb Uçr. Sobraniyeni koral küçë bëlen kuvğan hem şunuñ bëlen halıknıñ kulından hükümetni talab alğan bütün Rossiyanı üz ara soğuşdırıp kanga batırğan Fevral üzgerêşinde kulıbizga alıngan hurriyetlerni vicdansız revêşde taptagan, bılçıratgan Bolşevikler hakimiyeti cimerledi hem halık askeri bëlen Çehaslavaklarga karşı tora almavı sebepli şehirlerni bërisi artlı birsin taşlab hazinede bolgan aqçalarnı halıkga taratıp bire öçën hêzerlangan kızıl mal, çay şekerni üzi bëlen alıp kaçmaqda.

Alar öçën hakim könleri yetdi.

Tiyêşli cezaların kürdiler, küreler hem küreçekler!

Lakin Bolşevikler eli bar yirdende kuvulıp bêtmeğenler. Alar Moskov şehrinde esir Nemes [Alman] ve Madyarlardan [Macarlardan] askeri kırekler tözip korallandırılar hem bezge karşı, vaqitli [Esengrev'den]¹⁹ saklanıp çin manası ile halık hakimiyetin vücudge kitêrerge kêrêşgen halıkğa karşı yebirmekçi²⁰ bolılar.

Rusya'niñ Nemes kul astına kêrüp bêtmeğen yirlerin alub halkın Nemes êşçisi iterge uñay izleb yurgan Nemes generalları bezni hem bezni kotkaruvda berençi adım atlagan Çehaslavaklarını kenarga çakırılar. Lakin alar boldıra almaslar, kürmüş künden kün küçeye bara.

Evvel küreşde alğan hurriyetler bezni kulıbizda kaldırırga bezge kollıktan başka ber nesre vade itmeğen askü'l-hareketçilerini argutıp taşlarga hêzer bolurga kirek

Evvel hazırlık birlik, birlik ise küç.

Fevral üzgerêşinde alğan hurriyetleribez süzgine bolub kalmıy fiilgede ütsünner disek, Rusya'daki halklar kazıngılık kürmiyçe üz ihtiyarlarında bahtlı bolub yaşasunlar disek barıbiz, bargız Uçr. Sobraniye flag [bayrak] astında bolurga tiyuş, çönki tik azagına bütün halknıñ tavuşı işitilecek açagına avul halkı hem êşçiler vekilleri arklı üz tavuşların işitdire alaçaklar,tik Uçr. Sobraniyegine hükümet

¹⁸ Yazılım hatası

¹⁹ Yazılım hatası

²⁰ Cıbermekçi

êçendegi tınıçsızlıkları bêtirüp üziniñ kat'i kararları bêlen avul halkına cirbir, êşçiçe hurriyet hem hukuk bireçek.

Uçr. Sobraniye'nin êşleri satılık korallı küç tarafından kinet tuktatalgan hem Bolşevikler hükümeti cimeringe halkların Fevral üzgerişinde algan hukukların tabtarga pıçraturga başlap bezni hêzergi viran halge kitêrüp yitkerdiler. Lakin Uçr. Sobraniye azgına devam itgen vakitte de 5'inçi Yanvar 1918 êl Rusya hükümeti topraklı muhtariyet esnasına korallan halk cumhuriyeti bolurğa tiyuş, cir satuv aluv halinden çıgarlup üz küçi bêlen işleb aşagan avul halkına bir[ir]lerge tiyuş kararların çıgarup ölgerdi

Şunun öçende bez Bolşevikler bêlen köresken vakıtden faydalanup Nemes askerleri ekinge bay İdil-Ural tiresine üzlerine zur ganimet alır öçen ömetlegen vakitte bez bikrekden birleşüp zur küç üzibizniñ hukukubezni saklab kalırlık ber küç teşkil iterge kirek.

Bu zor küçiniñ maksadıda avul halkı hem êşçiniñ faydasun közete torgan Uçr. Sobraniyeni sondan hem ünden kilgen kara küçlerden saklav bolurğa tiyuş .

Bu küç töz ile başlagan halk askeri cebr [ve] zülm kullıkğa karşı baş kötergan halkniñ askeridir. Kiçirdigimiz künler şadlıklılı tarihi künler şunun bêlen bêrerbêr türlü yakdan, ünden hem soldan korkunçlar bêlen çulgangen künler!

Barıgızda korallanuv! Demokratlık esasına korallan Uçr.Sobraniyeni saklav! Anı üziniñ asıl maksudni itüp totuv hem Uçr. Sobraniye azaları Kamitetine bütün yardımınıznı itüv sizniñ vazifeniz!

Uçr. Sobraniye azaları kamitetiniñ fikir taratuv şubesi

Müslüman kardeşler!

Tüm Rusya vatandaşları!

Rusya'nın tüm halkları tarafından seçilen sayın Uçr. Sobrani'yi temsilcileri kovalayan ve aralarında savaş açan ve tüm Rusya'yı boğan bu halktan hükümeti talep eden, Şubat devriminin özgürlüklerini vicdansız bir şekilde alaya alan Bolşevikler, iktidarı ele geçirerek iktidarı terk ettiler. Çekoslovaklara saldırmadıkları için şehirleri birer birer terk ettiler ve hazinedeki parayı halka dağıttıktan sonra, çay ve şekerini alıp, kaçarak gözden kayboldu.

Hükümdarlık günleri geride kaldı.

Düzgün cezalarını gördüler, görüyorlar ve görecekler!

Ancak Bolşevikler kovulmak istemediler. Moskova şehrinde esire yakalanan Alman ve Macarların askeri fikirlerine dayanacaklar ve onları ağlatacaklar. Alman generalleri, Alman esareti altındaki Rusya topraklarını alan insanlara Alman işkencecilerinin sürüsünü takip ederek, tüm ulusu kurtarmadan önce sözde Çekhaslavları kıyıya sürdü. Ama onlar yapamazlarsa, mücadele günden güne güçlemeye devam edecek.

İlk mücadelemizde kazandığımız özgürlükler boğazımıza düğümlenmeli, kölelikten başka bir şey vaat etmeyen kışkırtıcılar ezilip taşlanmalıdır.

Birincisi, hazırlık birliktir ve birlik kuvvettir.

Şubat mücadelesinde kazandığımız özgürlükleri istiyoruz, yıl sonuna kadar Rusya halkının mutlu bir şekilde yaşamasını istiyoruz. Uçr.Sobraniye'nin bayrağının altında durun, çünkü tüm insanların sesi duyulacak ve köy halkı da kurbanların temsilcilerinin sesini duyacak. Hükümet sert kararlarıyla köy halkını cezalandıracak, mağdurlara özgürlük ve adalet verecektir.

Uçr. Sobrani'nin çilesi satış gücüyle birdenbire dindi ve Bolşevik hükümeti Şubat devriminde kazandıkları hakları fısıldamaya başladı ve güçlerini perişan halka kaptırdı. Ama durum 5 Ocak 1918'de Rusya hükümeti, bölgesel özerklik temelinde korunan bir halk cumhuriyeti olacaktı.

Bundan sonra Bolşevikler, Alman askerlerinin verimli İdil-Ural bölgesine saldırdığı andan yararlandı ve bittiğinde haklarımızı savunmak için güçlerimizi birleştirdik.

Bu zalim küçük köyün hatırı için köy halkı da mağdurların menfaatine yetiştirilmiştir. Sobranie'yi ondan gelen karanlık güçlerden korumanın zamanı geldi.

Bu güce tahammül etmeye başlayan bir halk askeri, zora [ve] zorbalığa başkaldırmış bir halk askeridir. Yaşadığımız günler mutlu tarihi günler ama her taraftan ve soldan dehşet dolu!

Aramızda silahlandırın! Demokrasi temelinde korunan ülkeyi kurtarın. Mesajın gerçek anlamını görmezden gelmek de mümkündür. Tüm yardımınızı Uçr. Sobraniye Komitesi'ne vermek sizin görevinizdir!

Uçr. Sobraniye Üyeler Konseyi Komitesinin danışma şubesi

Samara Tipografiya Gubernskogo Zemstva 1918 g. Numara. 2137

“Uçreditelnoy Sobraniye” yani Kurucu Meclis Üyeleri Komitesi veya Komuç 8 Haziran 1918'de Samara'da düzenlenen ve Bolşevikler karşıtı olan ilk alternatif hükûmetiydi. Bu bildiride, 5 Ocak 1918'de Petrograd'da Halk Cumhuriyeti ve Rus Hükûmetinin kurulduğu vurgulanmaktadır. Ancak Tüm Rusya Kurucu Meclisi'nin çalışmaları silahlı adamlar tarafından aniden durdurulmuştur. Bolşevikler orduyu oluşturup silahlandırmış, «bize karşı» göndermiş ve gerçek halk hükûmetinin devrilmesini sağlamaya çalışmıştır.

Bildiride Kurucu Mecsliis Üyeleri Komitesi'nin desteklenmesi ve Bolşeviklere karşı durulması teşvik edilmiştir. “*Satılmış*” silahlı gücü tarafından, yani Bolşeviklerin, Tüm Rusya Kurucu Meclisi'nin çalışmaları durdurduğu ve Komuç'un tehlikede olduğu söylenmektedir. Halk tarafından yardım ve desteği istediklerini görebiliriz.

Bildiride birlik kavramı çok güçlü bir şekilde kullanılıyor. Müslüman halkı birleştirip düşmanlara karşı mücadele etmeye ikna etmektedir. Metinde belirli örgütün amaçlarının ve çıkarlarının yansımaları görmekteyiz; Örneğin, Kurucu Meclis Üyeleri Komitesi'ne yardım etmek, Müslüman halkını birleştirmek, Bolşeviklere karşı mücadeleyi teşvik etmek ve en önemlisi yerli nüfusun haklarını savunmak. Bu kitlesel kaynak Türk-Müslümanların arasında meydana gelen sosyal sorunları açık bir şekilde yansıtıyordu. Müslümanların herhangi bir otoriteden korkmadan geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman hakkındaki gerçek duygu ve düşünceleri açık bir şekilde metinde yansıtılmaktadır. İncelenen metinler, hem

argüman sisteminden, hem retorik araç kullanımından hem de sanatsal ifade araçlarından kaynaklanan yüksek derecede etkiye sahiptir. Çağrılar okuyucuda öfke, nefret ve tehlike duygularını uyandırır. Spesifik metaforlar ve özel sözdizimi, bildiri yazarlarının sıradan insanlarla ortak bir dil bulmasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Bildirinin etki potansiyeli, anlatımın insanların hayati ihtiyaçlarına değinmesiyle sağlanmaktadır. Yazarın niyetine bağlı olarak, metinlerdeki kelime bilgisi farklı davranır, yani farklı derecelerde somutlaşır. Çoğu zaman, kelimeler temel anlamlarda kullanılır. Bağlam, kelimenin gerçek anlamını yaratmayacak şekilde verilir; bu, kelimenin anlamlarından sadece birini ifade etmektedir. Kelimenin gerçek anlamının kullanılmaması, her okuyucunun bu metni kendi yolunda yorumlamasına yol açar. Siyasal propaganda dilinin bir özelliği, açıklayıcı bir bağlamın yaratılmamış olmasıdır. Okuyucu, yalnızca kelimeye politikacının bir anlam yüklediğini, askerinin başka bir anlam yüklediğini ve dini figürün üçüncü bir anlam yüklediğini tahmin edebilir. Ayrıca, «menfaat» kavramı da belirsizdir.

Bu bildiri yazarının kim olduğu sorusunu cevaplamak için başka bir bildiriye bakmamız mümkündür. Belirtilen bildiri Samara hükümetinin doğrudan Samara ilindeki Müslümanlara hitap eden siyasi söyleminin bir örneğidir («Samara Gubernisini Zemstvo» matbaası tarafından yayımlanmıştır) (bkz. Bildiri 4).

سامارا ولايتى مسلمان گريستيانلار يېنە مسلمان غراژدنلار!

سزنىڭ مىلى ادارەلەرگىزى، ھېكمەت شەرىئەلەرگىزى يابغان ھەم اختلال وقتىندە آلمان بتون حقوقلەرگىزى بىترگان باشىۋىكار ھۆكۈمىتى بىتدى.

خلىقنىڭ كۆپىدىن يېرى كوتوب آلمان ھەم ھەركەتنىڭ كوز آلماسى توسلى عزىز بولغان صوغۇرە مەنكۈر طالاۋچى باشىۋىكلەر طرفىدىن قوۋلغان اوچرىدىتلىنى صابراىنە اعضالىرىنىڭ رضالىقى ھەم طرشولرى ايله سامارادە باشىۋىكلەر ھۆكۈمىتى تەمەم بىترلدى.

باشىۋىكلەر ھۆكۈمىتىنىڭ خلىقغە ئى قدر ضرر ايتدىكىنى سز اوز كۆزدە بلەسز آلار اوكتابىر آيتىدىن بېرىلى سز ھەم آدوم صايون آلدادىلار، سزگە ايكەم، صالح ھەم ھەرىت وەھ ايتولدى اورنىنە ماطقلار ايله سزنىڭ ايكەملىرىگىزى ھەم مالىگىزىنى طالادىلار؛ بىر بىرىگىزگە قارشى تورورغە قوۋرطوب طالاشدىلار، بىزنى اوز آرا صوغۇشدىلار، بىرست لېتوفسكىدە صالح ياشاغان بولوب روسىيە مەملىكىتىنىڭ بتون مەسكىن ساندىلار، شەرف ھەم عزىتىن يوغالتدىلار، اوزلرىنى ياراماغان سو- زلر اوچون ھەم سز نىسز ھېچ تېكىش مەنپەئەت اۆتوب اوتردىلار. مۇنە شۇل ھۆكۈمەت خاسر بىترلدى، ايتىدى بتون اشى سز- نىڭ قولگىزدە ھەم سزنىڭ اختيارگىزدە قالدى.

مۇنە شۇنىڭ اوچونە بىز اوچرىدىتلىنى صابراىنە، اعضالىرى سزگە ياردەم صوراب مەراجەت ايتەبىز.

بارگىزدە ياردەم ايتوگىز

بارگىزدە اوچرىدىتلىنى صابراىنەنىڭ جىيو لوۋىنە طرشوگىز.

مسلمان غراژدنلار.

بارگىزدە مەمكىن قدر تېزلىكە بتون كوچىگىزنى توپلاگىز، اوزگىزدىن مىلى عسكىرلەر (دروژىنالار) توشىگىز. قولگىزدە بو- لغان بار قوراللار ايله آلارنى قوراللاندۇرۇگىز. باشىۋىكلەر طرفىدىن قولىغان صاطلغان كامىسارلارنى قوشۇگىز. اوزگىز توشۇگان عسكىرى اويوشمالرغە ياشاسون اوچرىدىتلىنى صابراىنە دىب يازلغان مىلى بايراقلار توشۇرىگىز، ھەم آلارنى با- لىۋىكلەر ايله صوغۇش اوچون توشۇگان ساماراداغى خلىق عسكىرىنە قوشلورغە جىيارگىز.

ياشاسون بتون روسىيە اوچرىدىتلىنى صابراىنەسى.

ياشاسون وطنىز، بتسون خلىقنى جىز الاب خلىقغە جېر ايتوچىلار.

ياشاسون ھەرىت، ياشاسون تىگىزلىك، ياشاسون قۇردەشلىك.

ب. فارتونائوف

پ. كلېموشكىن

اى. بروشويت

سامارا ولايتىدىن سايلانغان اوچرىدىتلىنى صابراىنە اعضالىرى:

سامارادا كويپىرىنسىكى زىمىستوا مطبەسى.

Samara Vilayeti Müslüman Krestyanlarına Müslüman Grajdanlar!²¹

Sezniñ milli idarelernizni, mahkeme-i şeriyalarnızni yabıkan hem iħtilal vaħtinde alğan bütün huquqlarnızni bētergen Bolşevikler ħökümeti bētdi.

Ĥalıqnıñ kübden birlē kötüb alğan hem her kimniñ küz alması tösli 'azız bolğan soñra meskur talavçı Bolşevikler tarafından kuvılğan Uçreditelnoy Sobraniye azalarınıñ rızallığı hem tırışıvları ile Samara'da Bolşevikler ħökümeti tamam bētirledi.

Bolşevikler ħökümetiniñ ħalıǵına qader zarar itdiginizni sez üznizde bēlesez alar Oktabir ayından birlē sezni her adım sayın aldadılar, sezge ikmek, sulh hem hurriyet vaat itileri urınına mıltıqlar ile sezniñ ikmeklerinizni hem malınıznı taladılar, bērbērenizge qarşı torurga qotırtıp talaştırdılar, bezni üz ara soǵıstırdılar, Brest-Litovskiy'de sulh yasağan bolıp Rossiya memleketiniñ bütün mülkin satdılar, şeref hem izettin yuǵaltdılar, üzlerine yaramagan süzler öçen ħökümsüz nisiz hiç tikşermeyinçe atub ütērdiler. Mona şul ħökümet hēzer bētirledi, indi bütün eş sezniñ kulinızda hem sezniñ ihtiyarınıznı qaldı.

Mona şunın öçende bez Uçreditelnoy Sobraniye azaları sezge yardım sorab müracaat itebiz.

Barınıda yardım itiniz

Barnızda Uçreditelnoy Sobraniyeniñ cıyuluvına tırışnız.

Müslüman grajdanlar.

Barnızda mümkün qader tizlēgde bütün küçümüzni toplanız üznizden milli askerler (drujınalar) töziniz.

Qulinızda bolğan bar qorallar ile alarnı qorallandırınız. Bolşevikler tarafından quyılğan satılğan komisarlarını quvınız. Üzniz tözigen askeri oyışmalarga yaşasın Uçreditelnoy Sobraniye dip yazılğan milli bayraklar tottırmız, hem alarnı Bolşevikler ile soǵuşı öçen tözülgen Samaradağı ħalik askerine kuşlurğa ciberiniz.

²¹ ГАРФ. ФОНД 671. ОПИСЬ 1. ДЕЛО 53. ЛИСТ 3

Yaşasın bütün Uçreditelnoy Sobraniyesi.

Yaşasın vatanımız, bętsin halkını cezalab halkga cebęr itüiciler.

Yaşasın hurriyet, yaşasın tigęzlik, yaşasın kardeşlik.

Samara vilayetinden sayalnıgan Uçreditelnoy Sobraniye azaları:

B. Fortunatov

P. Klimuşkin

İ. Bruşvit.

Samara. Gubernyasını Zemstvo metbuası

Samara Bölgesi Müslüman Vatandaşları Müslüman Krestyanlar(Köylüler)!

Sizin ulusal yönetimlerinizi kapatan, mahkemeleri kapatan ve devrim sırasında elde ettiğiniz tüm haklardan sizi mahrum eden Bolşevik hükümeti bitmiştir.

Samara'daki Bolşevik hükümeti, halktan kovulan ve rezil gaspçı Bolşevikler tarafından kovulan Uçreditelnoy Sobraniye mensuplarının rıza ve çabalarıyla tamamen devrildi.

Bolşevik hükümetinin halka ne kadar zarar verdiğini bilemezsiniz. Ekim ayından bu yana sizi her adımda dolandırdılar, barış ve özgürlük vaadine karşı tüfeklerle mallarınızı çaldılar, bizi birbirimize karşı savaştırdılar, Brest-Litovsk'ta birbirlerine karşı savaştılar, Rus devletinin tüm mallarını sattılar, onur ve haysiyetlerini kaybettiler ve yakışmayan sözlerle öfkeye devam ettiler ve yargısız ortadan kayboldular. Bu yüzden hükümet bu kadar güçlü, şimdi tüm acılar sizin elinizde ve emrinizde.

Bundan sonra, yardım Uchreditelnoy Sobrani üyelerine müracaat edeceğiz.

Aramıza yardım edin

Aramızda Uchreditelnoy Sobranie'nin yardımında bulunalım.

Müslüman vatandaşlar.

Bir an önce bütün kuvvetlerimizi toplayın ve savaşıyan milli askerleri (ordu) örgütleyin.

Elinizde bulunan silahlar ile onları silahlandırın. Bolşevikler tarafından kurulan satış komiserlerini sınır dışı edin. "Yaşasın Uçreditelnoy Sobraniye, çok yaşa cesur asker devrimleri" çağrısıyla ulusal bayrakları yükseltin ve Bolşeviklerle savaşı sona eren cesur halk Samara ordusuna haraç ödeyin.

Yaşasın Tüm Rusya Uchreditelnoy Sobraniye.

Yaşasın ülkemiz, yaşasın halkı cezalandıran, halka zulmedenler.

Yaşasın özgürlük, yaşasın uyum, yaşasın kardeşlik.

Samara bölgesinden Uçreditelnoy Sobranie üyeleri:

B. Fortunatov

P. Klimuşkin

İ. Bruşvit.

Samara. Valiliğin “Zemstvo” basını

Bu bildiride Samara hükûmetinin üç temsilcisi (B. Fortunatov²², P. Klimuşkin²³, İ. Bruşvit²⁴), Bolşevik hükümetinin Müslümanların tüm ulusal kurumlarını kapattığı ve devrimden sonra elde ettikleri tüm hakları elinden alındığı ve halka çok fazla zarar verdiği vurgulandı. Bu hükümetin artık bittiğini ve şimdi ne yapacaklarına karar verdiklerini belirtmişlerdir.

Kendilerini Halk İktidarının temsilcileri olarak konumlandılar, faaliyetlerin yasal niteliği, Kurucu Meclis'ten gelen güçlerinin devamlılığı vurgulayarak ve Müslümanlara yardım vaadinde bulundular. Aynı zamanda Müslümanlardan, öncelikle bütün güçleri ve askerleri toplayarak, ellerindeki silahları Samara Halk Ordusu'na göndermelerini ve Samara hükümetine yardım etmelerini istediler. Bildiri yazarları devletin gelişimini savunuyorlar. Müslüman nüfusa özgürlük ve eşitlik vaat ediyorlar ve aynı zamanda yasal iktidarı için mücadele ediyorlar. Bildiri yapılarında aynıdır: Önce düşmanın olumsuz taraflarını göstermesi, sonra da amaç ve hedeflerinin açıklanması.

Dilsel tasarımda, çatışması isim tamlamaları ile ifade edilir. Siyasi kelime bilgisi, İdil-Ural devlet sisteminde önemli değişiklikler geçiren bir bölge olarak nitelendiriyor; devlet yapıları, organları, kurumları; partiler ve siyasi hareketler; hükümet ve güç yapılarının başkanlarının adaylıkları, siyasi figürler. Bu sözcük birimleri, esas olarak yalın ve mecazi olarak tanımlayıcı işlevleri yerine getirir. Kriz ve gerçekleri karakterize eden kelimeler, öncelikle siyasi istikrarsızlık koşullarında İdil-Ural bölegesini anlatmak, dini ve milli bir tat yaratmak için kullanılıyor. İdil-Ural'da gerçekleşen olaylar, partiler, hareketler ve dernekler de dahil olmak üzere siyasi çatışmaların örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgedeki olayların ışığında “*kriz, çatışma, karışıklık, çatışma, karşılaşmalık, yüzleşme, kaos, karışıklık, karışıklık*” deyimleri sıkça yer almaktadır. İdil-Ural yeni siyasi durum nedeniyle,

²² Boris Konstantinoviç Fortunatov (1886 - 1936) - Rus siyasi ve askeri figürü, yazar.

²³ Prokopy Diomidoviç Klimuşkin (1886- 1969) - Sosyalist-Devrimci, Tüm Rusya Kurucu Meclisi delegesi, Samara Şehri Duma'nın sesli harfi, KOMUCH işleri dairesi başkanı.

²⁴ İvan Mihayloviç Bruşvit (1879 - 1946) - Sosyal Devrimci, Tüm Rusya Kurucu Meclisi üyesi, Komuch hükümetinde Maliye Bakanı.

Türk toplumunun hayatındaki siyasi ve sosyo-politik değişiklikleri tasvir eden kelimeler Türk dilinde ortaya çıkıyor.

Analiz, bölgesel çatışmayı ve siyasi gerçekleri tanımlayan “siyasi” anlamı taşıyan sözcüklerin en aktif şekilde kullanıldığını gösterdi. Onların ortaya çıkışı esas olarak eski imparatorluktaki genel krizin etkisiyle belirlendi. Bu durumda, eşdeğer olmayan sözcükler, ulusal rengi iletme için yalın ve ifade edici işlevleri yerine getirir. Türkçe dilinde Rusça kelimelerin gelişimi Müslümanların zihninde Rus gerçekliği ile ilişkilendirilir. Türk bildirilerin siyasi söyleminde kullanılan, genel ve bölgesel çatışmayı yansıtan Rusça sözcük birimleri, tematik olarak aşağıdaki ana sözlüksel-anlamsal gruplarla ilişkilidir: devlet/ülke; politik sistem; devlet yapıları, organları, kurumları; partiler/siyasi hareketler, kolluk kuvvetleri; devlet/hükümet ve iktidar başkanları.

Aynı matbaada 2138 numara altında basılan bildiride Tüm Rusya Kurucu Meclisi dikkate alınmıştır (bkz. Bildiri 5).

حاکمیت کم قولنده

۵ نچی عنوار ۱۹۱۸ یل بوتون روسیه خلقلاری طرفندن طوغریدن طوغری صایلانغان خلقلار نڭاشانچ۔ لاری بلهن فایدالانغان وکیللردن مرکب اوچریدیتلنی صابرانیانی فورال کوچی بلهن قووب بالشویکلر فیو زال اوزگه رشنده آلنغان بوتون حقوق وخریتلرنی آباق آستینه سالوب آلاردن کوله باشلادیلر۔ بالشویکلر حکومت باشنده طۇرغان دورده سوزگه حریت بولدی — بز اوز فکر بیزی آچقیدن آچق سویلی آلمادق۔ اشنده حریت بولدی — تلگان نرسه لر بیزی اشلی آلمادق۔ ملتگره حریت بولدی — بوتون ملتلار نڭ ملی اویشمالزی یابلیکی، گزیتلری توقاتلیدی، ملی آغشلار نی باصار اوچون بوتون کوچلرون صرف ایتدیلر۔

جیولشلارغه حریت بولدی — بالشویکلر، رخصتیدن باشقه جیولوب اوز کیره کلر بوز طوغر وسنده سویلهشه آلمادق، رخصت صوراساق بیرمه دیلر۔

بالشویکلر نڭ نیندی حریت؛ نیندی حقوق بیز گانلکلی آچق آڭلاشلیدی، خلق آلازغه فارشی قوزغالا آلارنی توتدرو چاره لرینه کرشه باشلادی۔ خلق قوزغالوبده اولگرمه دی چیخ — اسلاواکلار کیلوب شهرلرنی بز — سی اوتلی برسن آلوب تیره یاقلارن بالشویکلردن تازارتا باشلادیلار۔

بالشویکلار توشلرکچ حکومت باشینه کم او طررغه تیوش ایدی؟ چیخارمی؟ ئەلله اولگی کینیرال گو بیروناتورلارمی؟ برسیده توکل چیخلر بزی بالشویکلر بلانندن قوتقاروچیلارغنه آلازغه بزنڭ جیر بزی نڭ کیره گی یوق کینیرال گو بیروناتورلار، زیمسکیلر قایتون، البته خلق یاقن کیترمه سی ایدی آلارنی اش باشینه اوتترب طوب نیقولای زمانده غی حالگه توش، رگه رضا بولماس ایدی هم بولماسده بو باشسزلق مسئله سی اوز آلدینده هم بیک جیگه خلق اوچون فائده لی روشده حل قیلندی. اونو تماغن بوتون روسیه اوچریدیتلنی صابرانیه اعضالری همان خلق وکیللری بوتون خلقلار نڭ اوزلری طرفندن صایلانغان اشانچلی کیشیلری بولوب قالدیلر۔ آلاردن همان وکالت آلنغانی یوق۔

منه شول بوتون روسیه نڭ تقدیری طابشرلغان اوچر۔ صابرانیه اعضالری نڭ بر نیچه سی جیلوب برکمال میتیت توزودیبارده حاکمیتنی شول کامیتتیکه طابشر دیلر۔ بو کامیتتیت بالشویکلر بلهن صوغشقان آلاردن خلقنی قوتقارو یولنده بوتون کوچن صرف ایتکان شیکلی، بالشویکلار نڭ توشون کورکچده باشلارن کوتارگان اوکلارغده هر حمتسز صوغش آچدی. آلار نڭ بهیر هم ایتولرینه رضا بولمادی هم بۇلاچقه توکل۔

کوره سز کامیتتیت اولڭ یاق بلهنده صولڭ یاق بلهنده آر می طالمی صوغش رغه تیوش. صوغش بیک جیدی هم کوندن کون کوچیه بارا. اول همان کوچیه رگه هم صوللارنی تمام اش باشندن توشروب آلار نڭ جیمرگان نرسه لر ن ترتیبکه سالرغه هم شونڭ بلهن برابر بوتون حریتلرگه قیر قازوغان عکس الحرکتچی اوکلارغه باش کوتر رگه. اخی تیار بیرمه سکه تیوش هم کامیتتینڭ بوتون مقصدیه تیز زمانده باشقه ولایتلر نیه قوتقاروب حاکمیتنی بوتون ملتلر طرفندن صایلانوب یبارلگان وکیللرگه یعنی روسیه نڭ جن خوجه سی اوچریدیتلنی صابرانیه طابشرودر۔

شونڭ اوچون بوتونگز کامیتتیت فلاغی آستنده بولرغه هم آنڭ غنه غرمانلاری بزگه فرمان بولورغه تیشی۔

یاشاسون چن معناسی بلهن خلق حاکمیتتی،

یاشاسون اوچریدیتلنی صابرانیایا!

اوچریدیتلنی صابرانیایا اعضالری کامیتتینڭ فکر تاراتو شعبه سی۔

Самара, Типография Губернскаго Земства. 1918 г. № 2138.

Hakimiyet kim kılında

5'inci 'Anvar 1918 yıl bütün Rossiya halıqları tarafından tuğrından tuğrı sayalğan halıqlarınıñ ısançları bēlen faydalanğan vekillerden mürekkeb Uçreditelnoy Sobraniye'ni koral küçi bēlen kuvıp Bolşevikler Fevral üzgērişinde alıngan bütün, huquq ve hürriyetlerni ayak astına salub alardan kula başladılar. Bolşevikler hōkūmet başında torgan devirde süzge hürriyet boldı- bez üz fikribezni açıkdan açık soyley almadık. İşde hürriyet boldı- tēlegen nerseler bezni eşlı almadık. Milletlerge hürriyet boldı – bütün milletleriniñ milli oyışmalları yabıldı, gazeteleri tuktatıldı, milli ağışlarını basar öçen bütün küçlerün sarf itdiler. Ciyuluşlarga hürriyet boldı – Bolşevikler, ruhsatında başka cıyulub üz kireklerbez togrusunda süyleşe almadık, ruhsat sorasak birmediler. Bolşeviklerniñ nindi hürriyet, nindi huquq birgenlikler açık anlaşıldı, halıq alarga karşı kuzgala alarnı totdırıv çarelerine kerēse başladı. Halıq kuzgalubda ölgermedi Çehoslavaklarlar kılıp şehrilerini bērsē artlı bērsēn alıp tēre yakların Bolşeviklerden tazarta başladılar. Bolşevirkleri tōşērligeç hōkūmet başına kim utırırğa tiyüş idi? Çehlermi? Elle general gubernatorlarını? Bērside tūgēl Çehler bezni Bolşevikler balasından kōtkaruvçılar ğına [yine] alarga beznen ciberbezneñ kireki yuk general gubernatorlar, zemskiylar kuytuvan elbette halıq yakın kitermesi idi alarnı eş başına utirtub Nikolay zamanındağı helge tōşürğa rıza bolmas idi hem bolmasıda bu başsızlık meselesi üz aldına hem bik cinē halıq öçen faydalı revişde hal kılındı. Onıtmağız bütün Rossiya Uçreditelnoy Sobraniye azaları hemen halıq vekilleri bütün haklarınıñ üzleri tarafından saylangan ısançlı kişileri bolıp kaldılar. Alardan hemen vekalet alınganı yuk. Mona şul bütün Rossiya'nıñ takdiri tabşırılğan Uçr. Sobraniye azalarınıñ bir niçesi cıyılıp ber Kamitet tōzūdilerde hakimiyetni şul Kamitge tabşırdılar. Bu Kamitet Bolşevikler bēlen suğışkan alardan halıqını kōtkaruv yolında bütün küçin sarf itgen şekilli, Bolşeviklerniñ tōşuvın kurkaçakdı başların kütergen uñlarga merhametsiz suğış açdı. Alarnıñ beyram itevlerine rıza bolmadı hem bolaçakda tūgēl. Küresez Kamitet uñ yak bēlende soñ yak bēlende armiya [ordu] talamıy suğışırğa tiyēş. Sugış bik ciddi hem könden kön küçiye bara. Ul hemen küçeyerge hem sollarnı tamam eş başından tōşürıp alarınıñ cimergen nerselerin tertiybke salarga hem şunıñ bēlen beraber bütün hürriyet lerge kēbir kızığan askü'l-hareketçi uñlarga baş kōtarurgı ihtiyar bermeske tiyēş hem Kamitetiniñ bütün maksadıda tiz zamanda

başka vilayeterinin otkarıp hakimiyetni btn milletler tarafından saylanub yiberlegen vekillerge yani Rossiyanin in hocası Ureditelny Sobraniyege tabırıvdır.

unı oen btngez Kamitet fladı [bayrak] astında bolurğa hem aniına fermanları bezge ferman bolurğa tiyesh.

Yaasın in manası blen alı hakimiyeti,

Yaasın Ureditelnoy Sobraniye!

Ureditelnoy Sobraniye azaları Kamitetinin fikir taratuv ubesi

Samara Tipograiya Gubernskago Zemstva. 1918 g. No:2138

Kim iktidarda?

5 Ocak 1918'de Bolşevikler, adlandırılan Uçreditelnoy Sobraniye'yi, Rusya halkı tarafından mülksüzleştirilen halk yararlananların temsilcilerinden kovdular. Bolşevikler iktidardayken çok fazla özgürlük vardı - fikirlerimizi açıkça paylaşmadık. İşyerinde özgürlük vardı - istediğimizi alamadık.

Uluslar serbest bırakıldı - tüm ulusların ulusal örgütleri kapatıldı, yürüyüşleri durduruldu, tüm çabalarını ulusal eğilimleri bastırmak için harcadılar.

Protesto özgürlüğü vardı - Bolşeviklerin biz izin istemedikçe protesto etme izni yoktu. Bolşeviklerin özgürlükten ne anladıkları ve hukukun birliğinin ne olduğu açıkça anlaşıldı ve halk kendilerine yönelik şiddeti durdurmak için önlemler almaya başladı. Halk isyanda başarılı olamayınca, Çekoslovaklar kasaba ve şehirlerinden vazgeçtikten sonra aşağı bölgeleri Bolşeviklerin elinden almaya başladılar.

Bolşevikler devrildikten sonra hükümetin başına kim geçmek istedi? Çekler mi? General valiler mi? Öte yandan Çekler, Bolşeviklerin kurtarıcılarında bıkmış ve general valiler halka geri dönmek zorunda kalmışlardır. Unutmayalım ki, Uçreditelnoy Sobraniye'nin tüm üyeleri artık halkın kendi başlarına seçilmiş temsilcileridir. Onlardan hemen bir vekaletname almak önemlidir.

Tüm Rusya'nın kaderi bu. Konseyin bazı şikayetleri Komite tarafından geri çevrildikten sonra, yetkiyi bu Komiteye devrettiler. Bu Komite, halkı Bolşeviklerden kurtarmak için tüm çabalarını harcayan Bolşeviklerin seslerine karşı amansız bir savaş yürüttü.

Komitesi dağılmak üzereyken ordu ateş açtı. Mücadele çok ciddi ve her gün sokaklara çıkıyor. Solcuları hemen sokağa atacak, acılarından kurtaracak, bütün hürriyetleri çiğneyen fakirleri ve isyancıları da Rusya'nın Uçreditelnoy Sobranie'ye görevdir.

Bunun için tüm Komite bayrak altında olamamız ve fermaları bize olması gerekiyor.

Yaşasın halk hükümeti,

Yaşasın Uçreditelnoy Sobraniye!

Uçreditelnoy Sobraniye Komitesi'nin danışma şubesi

Samara Tipograiya Gubernskago Zemstva. 1918 Sayı: 2138

Bu bildiride özellikle vurgulanmıştı: *“Bolşevikler iktidardayken çok fazla özgürlük vardı - fikirlerimizi açıkça paylaşmadık. İşyerinde özgürlük vardı - istediğimizi alamadık.*

Uluslar serbest bırakıldı - tüm ulusların ulusal örgütleri kapatıldı, yürüyüşleri durduruldu, tüm çabalarını ulusal eğilimleri bastırmak için harcadılar....”

Toplumsal değer (iyilik) kavramı somutlaştırma ve soyutlaştırma aşamalarından geçer. Başka bir deyişle, «iyilik» kavramın anlamı bağlamda ortaya çıkar, yani yeni kişisel anlamı kazanır. Somut iyilik, maddi bir varlığı olan sosyal bir olgudur. Soyut bir iyik ise, sınırları bulanık olan bir olgudur. Soyut iyilik, bildirilerde yalnızca soyut isimlerin yardımıyla veya soyut bir isim içeren ifadelerin yardımıyla belirtilir. Soyut iyilik adların temelinde semboller ve gerçek anlamı olmayan kelimeler yatmaktadır. Herkes bu tür kelimelerin anlamını kendi tarzında yorumlamakta özgürdür.

Bir politikacının imajı, eylemlerinin veya olaylarının tanımına dayanarak oluşturulur. Bir olay mutlaka bir politikacının fiziksel bir eylemi olmayabilir, ancak politikacıların bazı önemli konulardaki açıklamaları olur. Olaylar, belirli bir karakterin önceden gerçekleştirilmiş eylemlerini anlatan metinleri içerir:

1. Sorumluluk – sorumsuzluk
2. Vaatlerin yerine getirilmesi
3. Seçimin ortak anlamı olan sıfatlar ve zarflar.

Bu tür araçların ilk grubu, tam olarak *"gerçeklik"* anlamını vurgular.

Bildirilerde dil faktörü insanları etkileme aracı olarak çok önemlidir. Konuşmayı etkileme yöntemlerinden biri zıtlıktır. Her şeyden önce, karşıtlığı ifade etmenin yolu değerlendirmedir (nesnenin herhangi bir açıdan değerinin tanınması veya tanınmaması ile ilişkili olumlu veya olumsuz özelliği). Kural olarak, belirli bir sosyal grubun çıkarları açısından ideolojik bir değerlendirme yapılır. Bilimsel yaklaşımda değerlendirme *“doğru”* veya *“yanlış”* ölçütüne göre yapılırsa, ideolojik değerlendirmede ana ölçüt bu grup için *“faydalı”* veya *“faydasız”*dır.

Olguları ve gerçekleri yorumlarken, aralarında ilişkiler kurarken, çeşitli parti ve hareketlerin ideoloji gerçekliği onunla olan ilişkileri anlayışına göre yorumlarlar. Farklı tarafların buna karşı farklı tutumları olduğundan, yansıma sonuçları da farklıdır ve buna göre değişebiliyor. Örneğin, “*reformcu*” gibi bir kelime tırnak içine alınmışsa, tırnak işaretleri burada reform politikasının olumsuz değerlendirildiğini gösterir.

25 Temmuz 1918'den sonra 2293 sayılı bildiri, Kurucu Meclis Üyeleri Komitesinin bir sonraki deklarasyonunun Türkçe tercümesi olarak yayımlandı (bkz. bildiri 6).

Декларация Дикар اتسيه

صاويتار حكومتى بئورلدى ھم بتون روسيه او چرىدىتائى صابرانىھسى اعضالارنىڭ كامىتتىنە تابع بولغان بتون اولكادە بالشېۋىكىلىك بئونلاى جېڭولدى. لىكن ھمانە قايسى كىشىلەر ھازىردە صاويتار حكومتىن قايتارو ھىقىندە خيال ايتەلەر. موندى كىشىلەر كرهستيان ھم اشچىلەر آرانىيىنە قوتقو سالالار. آلاز اشچىلەر ياڭكادىن كىسانىل قولوندى قالورلار، كرهستيانلار ايسە بىردىن آيرولوب آلپاوتلارغە بويصونورلار دىيار.

كامىتتى موندى قوتقولارنى پراۋا كاتسيه دىب طانى ھم موندى قوتقولارغە بىر تورلىكە اساس يوق دىب اعلان قلوب موندى يالغانلارنى بئورو اوچون بتون خالقھە بولارنى بلەر:

۱) جىر بئونلاى، ھىچ قايتىماسىن خلقغە كوچدى ھم آلپاوتلارغە كبرى قايتارو اوچون بولغان بىر تورلىكە ھىرىكتەكە يول بىرولەڭك توكل. اىگونك و باشقە اول كون كوروشى اوچون بولغان يىزلارنى، اورمانلارنى ساتو، آلو زالوك سالو رخصت ايتولمى، اما پەشرون، اوز آرە ياصالغان ساتو، آلو، زالوك سالو شىكلىلى اشار طانولمى دىب اعلان ايتولە. بو اشكەدە عىبلى بولغان كىشىلەر بىك قاطى جزاغە دوچار بولاچقلار.

۲) خىدمىتى مۇدافەە بولوندى بولغان ھازىر يورى تورغان زاكونلار ياڭكادىن زاكون جغارو مۇسسەلرندە قارالغانچە شول كىلوش يورىلار.

۳) اوڭلىكى خىدمت كامىسارىياتى اورنىدە ياصالغان خىدمت وىدومستواسىنە بو زاكونلارنى بىردە بوزمىچە يورتو امر ايتولە. ھىكىم و تىكشورو مامورلرىنە بو زاكونلارنىڭ درست و بوزولمىچە اشلەنوين تىكشورو وآلارغە قارشى بو-لغان اشارنى ھىكىم ايتو امر ايتولە.

۴) اىلدە توتىسزلىك و آنارخىدەن قوتولو اوچون اشچى ھم كرهستيانلەر اوزلارنىڭ ھوقوقلارنىن زاكون قوشقان بوللار بلە كئە مۇدافەە ايتەرگە چاقىرولەلەر.

۵) اشنىڭ آغوشى مجبور اىتمەگان بولسە رابوچىلارنى جغارو، اش يورطلارندە اشنى توقتاتو، يا ايسە خواجە-لارنىڭ اشچىلەر بلە يا ايسە ھىكىم بلە كورەشو اوچون اش يورطلارندە اش توقتاتو، يا ايسە اشچىلەرگە ھىسساب بىرو رخصت ايتولمى، شولاي اشلەگانار بىك قاطى جواىقە طارتولاچقلار.

۶) اش يورطلارندە (فابرىك، زاودكىبى) اش توقتاتولار كون كوروشى اش ادارە ايتە تورغان ھىكىم مۇسسەلرىنىڭ (صاۋىت نازودناكو خازاىستۋا يا ايسە اىكونامىچىكى صاويتار) رخصتى بلە كئە بولورغە مەمكىن.

۷) خىدمت وىدومستواسىنە شولوق خىدمت اشارىن قاراو اوچون كىبىرنالاردە، آلاز آرقىلى اوبىز دلردەدە مۇ-سسەلر توزاشى تابىشرولا.

۸) زاكونلار بلە تەبىن قىلونغان پرافىسسىونالنى صابوزلارنىڭ ھوقوقارى بو زاكونلار ياڭكادىن قارالغانچە بتون ايسكى قۇتلرنە قالدرولالار. خىدمىتى ھمايە زاكونلارنىن ياڭكادىن قاراب ياڭكادىن ھازىرگە اشچىلەر اش يورطلارنىڭ خواجەلارى (پرىدىر بىنماتلار)نىڭ وكىللىرى چاقىرولاچق.

۹) اىكى يا قنىڭ كىلشوى يا ايسە بو ھقەغى زاكونلار ياڭكادىن قارالغانچە كالىكتىۋنى دوغاوارلار ايسكى قوتلرنە قالدرو-ايلدە بالشېۋىكىلر طرندىن تمام بىرولگان پرامىشاۋننوست ھم كون كوروشى اشنىڭ مۇنغىن كوزدە طوطوب، مەلىكىنى تىرگىزە، كون كوروشى اشنىڭ يىخى يولغە قوبىلوق ھىقىندە يىخى نىتار بلە يانغان سودا و صناعت اھلىنەدە بولوشو اوچون اوچرىدىتائى صابرانىھ اعضالارنىڭ كامىتتىنى شولارنى اعلان ايتەرگە اوزىن بوزچلى صانى:

۱) ھىروصناعت يورطلارنىڭ خواجەلارىنە دوغاوار زاكون طرندىن تەبىن قىلونغان اش وقتندە اشچىلردىن يىخى وطروشوب اشلەونى طلب قىلورغە، زاكونغە خىلافىق قىلمىچە بو طابلىرگە قارشى بولغان كىشىلرنى جغارو ھوقوقى بىرولە.

۲) بو ھقەدە زاكونلارغە رعايت قلوب آرتق اشچىلەرگە ھىساب بىرو ھوقوقى بىرولە.

كامىتتىنىڭ رەئىسى: و.ۋولسكى.

ن. شىياۋف.
اى. نىستروف.
پ. پىلوزوروف.
اى. بروشۋىت.
ب. كىموشكىن.
و. آبراموف.

كامىتتى اعضالارى

اوچر. صابرانىا اعضالارى كامىتتىنىڭ اڭكالتو بولگى.

Самара, Типография Губернского Земства. 1918 г. № 2293.

Декларация

Декларация

Sovyetler hökümeti bétirledi hem bütün Rossiya Uçreditelnoy Sobraniyesi azarlarının kamitetine tabi bolgan bütün ülkede Boşeviklerin bütünley cıyıldı. Lakin hemende kaçısı kişiler hēzerde de Sovyetler hökümetin kaytaruv haqqında hayal iteler. Monday kişiler krestiyān [köylüler] hem eşçiler arasına kötki salalar [koymak]. Alar eşçiler yañadan kapital [sermaye] kulında qalirlar, krestiyānlar ise yırdе айрылуб alpavıtlarğa buysunırlar diler. Kamitet monday kötकुlarını provakatsiya [provokasyon] dip tanı hem Monday kötकुlارğa ber törlide esas yuk dip iglan kılıp monday yalğanlarını bétirüv öçēn bütün halıqğa bolarnı beldere:

1. Cir bütünley, hiç kaytmasdan halıqğa küçdi hem alpavıtlarğa kire kaytaruv öçēn bolgan bir törlide hēreketе yul birüleçеk tügēl. İğēnlіk ve başқа avıl kön kürüşі öçēn bolğan yırlerni, ormanlarını satuv aluv zalог [rehin] salıv ruhsat itilmіy amma yeşerün, üz ara yasalğan satıv, alıv, zalог salıv şekilli eşler tanılmay dığ iglan itile. Bu iskedi gayıplı bolğan kişiler bik katı cezаға duçar bolaçақlar.

2. Hizmetni mudafaga yulında bolğan hēzer yörē torgan zakonlar [yasa] yakadan zakon çıғaru muesselerinde karalğança şul kılış yörēler.

3. Evvelki hizmet komisariyatı urnına yasalğan hizmet vedomostvasına bu zakonlarını berde bozmiyça yörēv emir itile. Hüküm ve tişkerüv ve memurlarına yine bu zakonlarının dörsüt ve bozulmiçe işlenüvün tişkeru ve alarğa karşı bulğan işlerini hakim itiv emir itüle.

4. İlde tertibsizlik ve anarhiyadan kotulu öçēn eşçi hem krestiyānlar üzlerniniñ hukukların zakon kuşkan yullar bile gine mudafaga iterge çakırulalar.

5. Eşniñ ağışı mecbur itmegen bolsa raboçıların çıғaruv, eş yortlarında eşni tuktatıv, ya ise hucalarınñ eşçiler bile ya ise hökümet bile köreşiv öçēn eş yortlarında eş tuktatıv, ya ise eşçilerge hesap biriv ruhsat itilmіy, şulay eşlegenler bik katı cevabға tartılaçақlar.

6. Eş yortlarında (fabrik, zavod gibi) eş tuktatular kön kürüşі eş idare ite torgan hökümet muesselerinin (Sovyet Narodnogo Hozaystva ya ise Ekonomiçeskiy Sovetleri) ruhsatı bilen gine boluga mümkün.

7. Hizmet vedomostvasına şuluk hizmet eşleri karav öçen guberyalarda, alar arkılı uyezderde muesseler töziv eşİ tabşırula.

8. Zakonlar bilen tayın kılıngan Professionalına Soyuzlarını hukukları bu zakonlar yakadan karalğança bütün iski kúvvetlerinde kaldırılalar. Hizmetini himaye zakonlarını yanadan karab yakalarını hëzerlerge eşçiler ve eş yortlarınıñ hucaları [predprenimateller]niñ vekilleri çakırulaçak.

9. İke yakınıñ kılışıv ya ise bu hakkdağı zakonlar yakadan karalğança kollektivniya dogovorlar iski kúvvetlerinde kaladır. İlde Boşlevikler tarafından tamam cimerilgen promışlenost hem kön körşi işiniñ menfaatın küze totub memleketni tërgezü, kön kürüşİ eşiniñ yahşı yulgan koylıvı hakkında yahşı niyetler bile sevde ve sanat ahalinde bolışıv öçen Uçreditelyon Sobraniye azarlarınıñ kamiteti şularını iglan iterge üzin borçlı sanıy.

10. Hür ve sanaat yortlarınıñ hucalarına dogovor zakon tarafından tayın kılıngan eş vakitinde eşçilerden yahşı utırışıp işlevni taleb kılırga, zakonga halaflık kalmıyça bu taleblerge çarşı bolgan kişilerni cıgarıv huquku birile.

11. Bu hakda zakonlarga riayet kılıub artık eşçilerge hesab birüv hukuku birile.

Kamitetini reysi V. Volskiy.

Kamitetinin azarları N. Şmelev

İ. Nesterov

P. Belozarov

I. Bruşvit.

P. Klimuşkin.

B. Abramov

Uçr. Sobraniye Azaları Kamitetiniñ anlatuv büley

Samara, Tipografiya Gubernskogo Zemstva 1918 g. No:2293

Bu bildirinin Rusça orijinali 25 Temmuz 1918'de şu şekilde yayımlandı:

«Советская власть свергнута, и большевизм потерпел полное поражение на всей территории, подчиненной ныне Комитету членов Всероссийского Учредительного собрания, но, несмотря на это, есть еще немало лиц, мечтающих о возвращении советской власти. Лица эти вместе с отбросами населения усиленно возбуждают рабочих и крестьян против новой власти, пользуясь их недостаточной сознательностью и организованностью. Они внушают им, что рабочие вновь будут во власти капитала, а крестьяне будут лишены земли и подчинены помещикам.

Комитет, считая такую агитацию явно провокационной, заявляет, что для нее нет решительно никаких оснований и, дабы положить конец подобным злостным измышлениям, объявляет во всеобщее сведение:

1) Земля бесповоротно перешла в народное достояние, и никаких попыток к возврату ее в руки помещиков Комитет не допустит. Сделки купли-продажи и залоги на землю сельскохозяйственного значения и лесные угодья запрещаются, а тайные и фиктивные сделки объявляются недействительными. Виновные в нарушении сего будут подлежать строжайшей ответственности.

2) Действующие законы и постановления об охране труда сохраняют свою силу впредь до пересмотра их в законодательном порядке.

3) Ведомству труда, ныне заменившему Комиссариат труда, вменяется в строгую обязанность иметь неослабное наблюдение за исполнением этих законов и постановлений, а властям судебным и следственным предлагается беззамедлительно расследовать и разрешать дела по нарушениям законов о труде.

4) Рабочие и крестьяне приглашаются защищать свои интересы только законным путем во избежание анархии и развала.

5) Всякий расчет рабочих и приостановка работ предприятий, не оправдываемые условиями производства или совершаемые по соглашению

предпринимателей в целях борьбы с рабочими или правительством, воспрещаются под угрозой строжайшей ответственности.

б) Закрытие предприятий может иметь место не иначе, как с разрешения ведающих хозяйство государственных органов (Сов[ет] нар[одного] хозяйства или экономические советы).

7) Ведомству труда поручается создание соответствующих органов по охране труда в губернских и через них в уездных городах.

8) Определенные законом права профессиональных союзов полностью сохраняют свою силу впредь до пересмотра законоположений о них. К участию в подготовке пересмотра законов по охране труда будут безусловно привлекаться представители трудящихся и предпринимателей.

Коллективные договоры должны сохранять свою силу впредь до их отмены соглашением сторон или пересмотра законов, касающихся этих договоров.

Имея в то же время в виду интересы промышленности и хозяйственной жизни страны, доведенной большевиками до полного развала, и желая оказать содействие тем лучшим представителям торгово-промышленного класса, которые искренно стремятся к возрождению родины и проникнутые желанием всемерно содействовать восстановлению нормальной хозяйственной жизни, Комитет членов Учредительного собрания также считает своим долгом объявить во всеобщее сведение:

1) Предпринимателям предоставляется право требовать от рабочих интенсивного и доброкачественного труда в течение всего рабочего времени, определенного законом и договором, и увольнять не подчиняющихся этим требованиям, соблюдая соответствующие законные нормы.

2) Предпринимателям предоставляется право увольнять лишних рабочих с соблюдением установленных для этой цели законов и постановлений.

Председатель Комитета В. Вольский

Члены Комитета: Н. Шмелев, И. Нестеров, П. Белозеров,

И. Брушвит, П. Климущин, В. Абрамов» (GA RF. F. R-749. Op. 1. D. 1. L. 29 ob. - 30 ob. Типографик копуа.)

Türkçe çevirisi bu şekilde:

«Sovyet iktidarı devrildi ve Bolşevizm, şu anda Tüm Rusya Kurucu Meclis Üyeleri Komitesi'ne tabi olan topraklarda tam bir yenilgiye uğradı, ancak buna rağmen, hala Sovyet iktidarının geri dönüşünü hayal eden birçok insan var. Bu kişiler, nüfusun dörtte biri ile birlikte, yetersiz bilinç ve örgütlenmelerinden yararlanarak işçileri ve köylüleri yeni hükümete karşı şiddetle kışkırtıyorlar. Köylülerin topraklarından mahrum bırakılıp toprak sahiplerine tabi kılınacağı, işçilerin bir kez daha sermayenin insafına bırakılacağı konusunda onlara ilham veriyorlar.

Komite, bu tür ajitasyonu açıkça provokasyon olarak değerlendirerek, kesinlikle hiçbir gerekçesinin bulunmadığını beyan eder ve bu tür kötü niyetli uydurmalara son vermek için kamuoyuna duyurur:

1) Arazi geri alınamaz bir şekilde kamu malı olmuştur ve Komite, arazi sahiplerinin ellerine geri verilmesi için herhangi bir girişime izin vermeyecektir. Tarım arazileri ve orman arazilerinin alım satım işlemleri ve rehinleri yasaklanmakta, gizli ve hayali işlemler geçersiz sayılmaktadır. Bunu ihlal etmekten suçlu olanlar en katı sorumluluğa tabi olacaktır.

2) İşgücü korumasına ilişkin mevcut kanun ve yönetmelikler, kanunla revize edilene kadar yürürlükte kalır.

3) Şu anda Çalışma Komiserliği'nin yerini alan Çalışma Bakanlığı, bu yasa ve yönetmeliklerin uygulanması üzerinde kesintisiz bir denetime sahip olmakla yükümlüdür ve adli ve soruşturma makamları, davaları derhal soruşturmaya ve çözmeye davet edilir.

4) İşçiler ve köylüler, anarşiyi ve çöküşü önlemek için çıkarlarını yalnızca yasal olarak savunmaya davet edilir.

5) Üretim koşulları tarafından gerçekleştirilmeyen veya işverenlerin işçilerle veya hükümetle savaştıkları için anlaşmasıyla gerçekleştirilen herhangi bir ödeme ve işletmelerin işlerinin askıya alınması, en katı sorumluluk tehdidi altında yasaktır.

6) İşletmelerin kapatılması ancak ekonomiden sorumlu devlet organlarının (Ulusal Ekonomi Meclisi veya Ekonomik Konseylerin) izni ile gerçekleştirilebilir.

7) Çalışma Bakanlığı, ilde ve onlar aracılığıyla ilçe kasabalarında işçi koruma için uygun organların oluşturulması ile görevlendirilmiştir.

8) Sendikaların kanuni hakları, üzerlerindeki tüzük revize edilinceye kadar tam olarak yürürlükte kalır. İşçilerin ve girişimcilerin temsilcileri, işgücünün korunmasına ilişkin yasaların revizyonunun hazırlanmasına kesinlikle katılacaklardır.

Toplu sözleşmeler, tarafların mutabakatı ile feshedilinceye veya bu sözleşmelere ilişkin kanunlar değiştirilinceye kadar yürürlükte kalmalıdır.

Aynı zamanda, Bolşeviklerin tamamen çökerttiği sanayinin çıkarlarını ve ülkenin ekonomik yaşamını göz önünde bulundurarak ve anavatanlarının yeniden canlanması için içtenlikle çabalayan ticaret ve sanayi sınıfının en iyi temsilcilerine yardım etmeyi arzularak ve normal ekonomik hayatın yeniden sağlanmasına mümkün olan her şekilde katkıda bulunma arzusuyla dolu olan Kurucu Meclis, ayrıca aşağıdakileri kamuoyuna duyurmayı görev sayar:

1) İşverenlere, kanun ve sözleşme ile belirlenen çalışma süresinin tamamı boyunca işçilerden yoğun ve kaliteli iş talep etme ve bu şartlara uymayanları ilgili yasal normlara uygun olarak işten çıkarma hakkı verilir.

2) İşverenlere, bu amaçla oluşturulan kanun ve yönetmeliklere tabi olarak, fazla işçileri işten çıkarma hakkı verilir.

Komite Başkanı V. Volsky

Komite Üyeleri: N. Shmelev, I. Nesterov, P. Belozarov, Brushvit, P. Klimushkin, V. Abramov»

Bildiri metinlerinde, dilde belirsiz kavramlara dayandığı için soyut yerler vardır. Bildirilerde "iyilik" kavramları vardır: "düzen", "çıkarlar" ve diğerleri. Soyut faydalar bildirilerde iki şekilde belirtilir: soyut isimler (adalet, rıza, vb.) ve somutlaştırmayı içeren ifadeler (problem çözme, düzgün yaşam, gerçek sonuç, vb.). Buna ek olarak, bazı durumlarda «iyilik» fill ile gösterilebilir (sorunu çözmek vb.).

Aynı zamanda, bu tür vaatlerin gerçekçilik derecesi en aza indirgenmiştir. Vaatlerin gerçekçiliğini doğrulamak için, ünlü şahıslar ve politikacılar argümanları kullanırlar. Metindeki vaatlerin yerine getirilmesi çeşitli yollarla vurgulanmaktadır.

Bir insanı etkilemenin en önemli araçlarından biri de dil faktörüdür. Her şeyden önce, bunlar kelimeler ve ifadelerdir. Belirli bir sosyal grubun çıkarları

açısından ideolojik bir değerlendirme yapılır. Bildirideki etkileme işlevinin dil aracıyla yükseltmektedir. Duygusal ifadeler, ünlem cümleleri, hitabet sözdizimi, metaforik ifadeler ve deyimsel birimler kelime bilgisi tarafından oluşturulur. Bu nedenle hem kelime bilgisi hem de sözdizimi alanındaki tüm ifade araçları bildirilerde çok aktif olarak kullanılmaktadır. Bu araçlar, bir şekilde tartışılan olgunun önemini belirtmekte ve seçmenlerin iradesini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemekte ve onları bir veya başka bir seçim yapmaya teşvik etmektedir.

Dilsel düzeyinde suçlama taktiği, her şeyden önce, negatif bir şekilde renklendirilmiş ve olumsuz bir anlamı taşıyan sıfatların kullanılmasında gerçekleştirir.

Samara matbaasında «Kızıl Ordu Birliklerinin Saflarına Zorla Seferber Edilen ve Çağrılan Tüm Vatandaşlara» başlıklı olan bir bildiri 25 Temmuz 1918'den kısa bir süre sonra yayımlandı:

«İçinizden dürüst bir insanın ve bilinçli bir vatandaşın kalbinin attığı, henüz vatan sevgisini tam olarak yitirmemiş olanlarınız, Rusya'nın özgürlüğü ve onuru için savaşan ve Lenin ve Troçki'nin önderliğindeki bir grup Alman casusunu değil, kendilerini halk komiserleri olarak adlandıran Halk Ordusunun birliklerinin yanına cesurca gidin, halkın gerçek seçmenlerini, Tüm Rusya Kurucu Meclisinin üyelerini koruyun ve kardeşlerimiz gibi sevinçle karşılanacaksınız.

Acele edin, çünkü Halk Ordusu tarafından temsil edilen Rus halkı, akrabalarınızı soyup öldüren ve eşlerinize ve kız kardeşlerinize tecavüz eden soyguncuları adil öfkesiyle yok ederek, onun yanına geç kalırsanız sizi de yok edebilir.

Rusya'yı satan, ordusunu dağıtan ve savaş filosunu efendisi Wilhelm'e teslim eden komiserlerin son saatini kırdım.

Tüm Volga Bölgesi, tüm Sibiryaya, tüm Kazaklar ve «Vatan» kelimesinin boş bir ses olmadığı herkes, bir kişinin Rusya'yı savunmak için ayağa kalktığı ve onuru, özgürlüğü, büyüklüğü ve gücü için savaştığı gibi.

Halk Ordusu, en büyük düşmanı olan Almanya'ya karşı savaşmaya yönelik durdurulamaz bir çabada, genç ama güçlü bir ruh ve inancıyla, bu büyük ve tarihi

saatte, Lendin'e para karşılığında satarak, düşmanlarının kampında sona erecek ve yoluna çıkacak olan herkesi kendi yolunda süpürecek.

Öyleyse tereddüt etmeyin, komiserlerinizi yok edin, milletvekillerinizi bize gönderin, silahlarınız ve ekipmanlarınızla cesurca kardeşleriniz olarak bize gelin ve bizimle birlikte ortak düşmanımız olan Alman'a sloganıyla birlikte gidelim: «Sevgili büyük anavatanımız için – Rusya'ya, gerçek özgürlüğe ve Rus topraklarının tek sahibi için – Tüm Rusya Kurucu Meclisi'ne».

5. Letonyalı ve 1. Sosyalist Moskova Gıda Alayı bizim tarafımıza çoktan geçti. İkincisi, birkaç şehirde Kızıl Ordu garnizonlarını savaşa silahsızlandırdı ve milletvekillerini bize Kurucu Meclis'in askerleri arasında kabul etmelerini için gönderdi.

Volga bölgesinin birliklerinin komutanı Albay Çiçek

Tüm Rusya Kurucu Meclis Üyeleri Komitesinin Kampanya Kültür ve Eğitim Departmanı".

Bu bildirin çevirisi (İl topraklarının aynısı Samara matbaasında yayınlanmış ve 2294 numarasına sahip) önce Türkçe, sonra Rusça bir isme sahiptir (bkz. Bildiri 7).

بالشويكار طرفندن كوچلەب عسكر لىكگە آلغان غراژدانلارغە .

Всѣмъ Гражданамъ, насильно Мобилизованнымъ и Призваннымъ въ ряды Красноармейскихъ Войскъ

اگر سزدهحر غراژدانلق، كشيلىك آئى بولسە ھەم و طغغە محبت حسى بتونلەپوك سونگەن بولماسە، سز برده
قاوشامى نارودنى آرمىيە، خلق عسكرى ياغىنە كوچكز ! .

نارودنى آرمىيە حرىت اوچون، وطنبىز روسيە كوچلى بولوى اوچون كورەشە؛ كراسنى آرمىيە شيكلى لىنين،
طروتسكى ھەم اوزلەرن خلق كامىسارى اسمى برلە آطاوچى گيرمانيا اشپونلارن حمايە اوچون صوغشىمى، بەلىكى
بتون روسيە خلقى تلەوى برلە سايلانغان اوچرىدىتلانى صابرانىيە اعضالرن حمايە يولندا كورەشە .

روسىە خاقنندن توزلگەن نارودنى آرمىيە چن آچووى برلە سزنىڭ قەردەشاركزنى طالاوچى، اوتروچى،
خاتون- قزلاركزنى كوچلەوچى يول باصار كامىسارلارنى بترە- قراكىلە؛ سزگەدە شوندى حال بولماسون ديسەكز،
نارودنى آرمىيە ياغىنە كوچەرگە آشكز ! .

روسىيەنى ساتقان، عسكرنى طار- مار اينكەن ھەم بتون صوغش صفن اوزلەرىنىڭ باشلقلارى ويلسكىلمگە بىركەن
كامىسارلارنىڭ آقتق مېنونلارى بىتدى . بتون ۇولغا بووى، سېر، بتون قازاق عسكرى ھەم و طون سوزى مقدس
بولغان ھەم خلق روسىيەنى صاقلان اوچون كوتەرلدى، آنڭ حرلىكى، شوكتى يولندا كورەشە .

اوزىنىڭ كوچىنە تمام اشانغان خلق عسكرى- نارودنى آرمىيە چن آچووى برلە ايڭ يامان دشمانى گيرمانىيە
برلە صوغش ھەم لىنين آقچەسىنە ساتاب آنڭ ياندا قايناوچىلارنى اوز يولندان سېروب طاشلار .
شول سېبابى سزگە آشغرغە تيوش، كامىسارلارنى يوق ايتەرگە، آكلاشو اوچون وكىللەر كزنى بزگە يېەرگە
تيوش؛ اوزكز دە قوراللكز برلە بزنىڭ ياقغە كوچەرگە تيوش ! .

شول وقتدە بىز: **«قدرلى وطنبىز روسيا اوچون، چن حرىت ھەم وطنبىزنىڭ چن
ايسركلى خواجهسى اوچرىدىتلانى صابرانىيە اوچون»**، دىب ايسكى دشمانبىز نېمسلەرگە
قارشى باررىز .

بىزنىڭ ياقغا بېشىچى لاطيش پولگى ھەم برنجى ساتسىيالىستىچىسى مسكەوسكى پراداۋولستويننى پولك كوچدى .
مسكەو پولگى بر نېچە شەردە كراسنى آرمىيەنى قورالسىزلاندى ھەم اوچرىدىتلانى صابرانىيە عسكرى آراسىنە
قبول ايتونى صوراب بزگە مراجعت ايتدى .

ۇولغا بوينداغى عسكرلەر كاماندىرى پالقاونىك **چىچەك** .

اوچر . صابرانىيە اعضالارى كامىيتىنىڭ **آكلاتو بولگى** .

Bolşevikler Tarafından Küçleb Askerligine Alınan Grajdanelerge.

Vsem Grajdanam, Nasilno Mobilizovannım İ Prizvannım V Ryadı Krasnoarmeyskih Voysk

Eger sez de hür grajdanlık, kişilik añı bolsa hem vatanga muhabet hisi bütënley uk suvingan bolmasa, sez berde kavuşamı Narodnyy Armiya, halk askeri yagina küçünüz!

Narodnyy Armiya hurriyet öçen, vatanbez Rossiya küçli bolıvı öçen köreşe; Krasnyy Armiya şikëlli Lenin, Trotskiy hem üzlerin halık komisyarı ismi bërle atavçı Germaniya işpiyonların himaye öçen suğışımı, belki bütün Rossiya halık tëlivi bërle saylangan Uçreditelnoy Sobraniye azaların himaya yulında küreşe.

Rossiya halıkndan tözülgen Narodnyy Armiya çin açuvı bërle süzniñ kardeşlernizni talavçı, ütërivçı, hatun- kızlarnızni küçlevçi yul basar kamisarlarını bëtëre – kirekile; süzgede şundi hal bolmasun disenez, Narodnyy armiya yagina küçerge aşığımız!

Rossiyanı satkan, askerni tar-mar itgen hem bütün suğış safın üzleriniñ başlıkları ve bilgilmege birgen kamisarlarnıñ aktık minutları yitdi. Bütün Volga boyı, Sibir, bütün Kazak askeri hem vatan süzi mukkades bolgan hemme halk Rossiyanı saklav öçen küterledi, añıñ hürlü şevketi yulında köreşe.

Üziniñ küçine tamam ışangan halk askeri- Narodnyy Armiya çin açuvı bërle iñ yaman düşmanı Germaniya bërle suğışar hem Lenin akçasına satlıb añıñ yanında kaynavçılarnı üz yulından sëbërip taşlar.

Şul sebepli sezge aşgırğa tiyuş, kamisarlarnızni yuk iterge, anlaşıv öçen vekillernizni bezge yıbırırğa tiyëş; üzniñde korallarnız bërle bezniñ yakga küçerge tiyëş! Şul vakıtta bez: **“Kaderli vatanbez Rossiya üçün, çin hurriyet hem vatanbeznin çin irëkli hucası Uçreditelnoy Sobraniye öçen”** dip iski düşmanbez Nemeslerge karşı barabez.

Bezniñ yakga beşinçi Latış polkı [ordu] hem berinçi Sotsyalistiçeskiy Moskovskiy Prodavolstveniy polk küçdi. Moskov Polkı ber niçe şehirde Krasnoya Armiyanı koralsızlandırdı hem Uçreditelnoy Sobraniye askeri arsına kabul ituni sorab bezge müracaat itdi.

Volga boyundagı askerler kamandiri polkovnik Çiçek

Uçreditelnoy Sobraniye azaları kamitetinin anlatuv Polkı.

Samara, Tipografiya Gubernskogo Zemstva 1918 g. No:2294

Tüm Rusya Kurucu Meclis Üyeleri Komitesi'nin bir başka deklarasyonunda, Tüm Rusya Kurucu Meclisi'nin toplanmasından ve faaliyetlerinin görevlerinden (2 Ağustos 1918'de Samara'da yayımlanan) Komitenin iktidarın kabulüne ilişkin olarak belirtilen Tüm Rusya Kurucu Meclis Üyeleri Komitesinin bir başka bildirisi, Rusça olarak yayınlanmıştır. Onun Türkçe çevirisi şu şekilde:

«Ülkenin Kurucu Meclisine yapılan silahlı şiddet olayından bu yana, bugün harap olmuş Rusya'nın toplandığı en iyi oğullarından binlerce kişinin öldürüldüğü için, üyelerinin çoğu, güçlü ülkeyi parçalayan ve halklarını rezil eden hainlerin egemenliğine karşı savaştılar.

Rusya halklarına karşı ağır sorumluluğun bilincinde olarak, rezil, harap ve parçalanmış bir ülkenin trajik durumunu kabul ederek; Rusya'nın diğer ülkeler arasında bağımsız, tam teşekküllü ve özgür olabilmesi için ne pahasına olursa olsun yıkılan vatanın yeniden diriltilmesi gerektiğini fark ederek; Tüm Rusya Kurucu Meclisi üyeleri Komitesi, Tüm Rusya Kurucu Meclisinin toplanmasına kadar iktidara geldi.

Komite, eylemlerinde anavatana olan bağlılığı, ulusal canlanma arzusunu, savaş gücünün yeniden yaratılmasını, düzenin kurulmasını, ülkenin ekonomik durumunun iyileştirilmesini, emeğin korunmasını ve ülkedeki demokratik ilkelerin onaylanmasını yönlendirmektedir. Bu eylemler aynı zamanda Sovyet iktidarının tamamen yok edilmesini ve Rusya, müttefik ülkeler ve halklarla birlik içinde; ülkeyi Alman emperyalizminin ordularından arındırmayı, dünyayı ele geçirme arzuları ve militarizmiyle bastırmayı amaçlıyor.

Komite, çoğunluğunun Tüm Rusya Kurucu Meclisinin Sosyalist-Devrimci hizbine ait olmasına rağmen, bu, iktidar organının tek partinin fikirlerinin bir iletkeni olduğu anlamına gelmediğini açıkça ve açıkça belirtmeyi gerekli görmektedir. Tüm görüşlerinin, eylemlerinin, kuvvetlerinin ve eylemlerinin tabi olduğu Tüm Rusya Kurucu Meclisi Üyeleri Komitesinin ana ve ana görevi, güçlü bir ordu, disiplinli bir savaş gücü yaratarak Rusya'nın birleştirilmesi ve yeniden canlandırılmasıdır. Silahla halkın çıkarlarını, haklarını ve kalkınmasını savunacaktır. Komite, eylem ve emirlerini, ülkenin demokrasi ve cumhuriyet yönetim biçimleri platformunda duran, tecrübe ve bilgi sahibi kurulların görüşleri ile alır. Komite, en sorumlu görevleri, devlet işlerine uygun olan ve Rusya'nın ulusal canlanmasına fayda sağlayabilecek kişilere, herhangi bir tarafla bağlantıları ne olursa olsun, bu taraf aşağıdakilerin ana hükümlerini paylaştığı sürece vermeye hazırdır.

Komite, son prensiplere sadık kalarak, tüm güçlerini Rusya'nın baskıcı olan her şeyden derhal kurtuluşuna koyacak ve şu anda bunun için gerekli olan her şeyi, ihtiyaç ve nihai hedefe ulaşılmasına sağlayacaktır.

Komite Başkanı, Tüm Rusya Kurucu Meclisi üyesi V. Volsky (Tver eyaleti)

Komite Üyeleri: V. Abramov (Samara Eyaleti), E. Lazarev (Samara Eyaleti), A. Bylinkin (Romanya Cephesi), N. Zdobnoy (Perm Eyaleti), P. Belozеров (Samar Eyaleti), P. Klimushkin (Samara il), S. Nikolaev (Kazan eyaleti), A. Almazov (Simbirsk eyaleti), F. Tukhvatullin (Perm eyaleti), A. Krivoshchekov (Orenburg Kazakları), V. Matushkin (Orenburg eyaleti)»

Bu bildiri bu şekilde basıldı (bkz. Bildiri 8).

Декларация

بتون روسيه ايل قورولتايى (اوپرىدېتلنى صابرانىه) طرفندن
اعلان.

تالانغان هم مسقل ايتولگان مملكتبىز روسيه نىڭ مۇكەرچە غېرتلى اوغللىرى
هلاك بولوب، حسابسىز مشقت وطرشلقو بىرلەكنه جىيولا آلغان بتون خلق نىڭ
ايل قورولتايى قورال كوچى بىرلە قورولغان مېنوتىدىن بېرى، شول ايل قورو-
لتايى اعضالارىنىڭ كوبرەكى، كوچلى مملكتبىزنى تاپتاغان، انىڭ خلقىنى مسقلا-
غان صانلق حكومت بىرلە كورەشدىلەر، ئايدە كورەشەلەر.

بتون ايل قورولتايى اعضالارىنىڭ كامىتېتى، اوز اوستىنە روسيه خلقلىرى آلدندە
بىك زور مسئولېتى اش آلغانىنى بلوب، مسقل ايتولگان، تالانغان، تاراتلغان
كىسكەلەنگان مملكتبىزنىڭ سياسى حالىنىڭ بىك قزغانچ ناچسە اچنەلگىنى بىك ياخشى
آشلاب، شولا يوق روسيه مملكتىنىڭ باشقە مملكتلر تىزىمىدە هيچ كىمگە
بەيلەنمىچە، بتون حقوقلى هم آزاد بىر دولت بولوب قالوى اوچون تاپتاغان
چىمىرگان ايلبىزنىڭ نىندىگنە بهالر بىرلە بولسەدە ياڭا باشدىن آياققە باصوى هم
ترلورگە تېوشلگىنى كوزدە طوتوب ايل قورولتايى جىيولغانغە قدر بتون مملكت
ادارسىنى اوز قولىنە آلدى هم ايل قورولتايىنى جىيوغە خەستەرلىكلر كورە
باشلادى. ايل قورولتايى كامىتېتى، اوزىنىڭ هر بىر حرىكلرئىدە وطنغە محبت
وطن نىڭ مىلى ترلوى، صوغش كوچى توزو، تىرتىب اورونلاشدر، مملكت نىڭ
اقتصادى حاللرن ياخشىرتو، خدمت كوچىنى صاقلو هم بتون تېرە ياقنىڭ خلق
تلەكلرىنى، دىماقرا تېرە پىرىنتسىپلرئىنى بارلقغە چىزارو تلەكلرى بىرلە عمل ايتەدر.
ايل قورولتايى كامىتېتى بتون كوچى بىرلە شورالر حكومتىنى مۇنگىگە بوق
ايتەرگە، شولا يوق مملكتبىزنى روسيەگە دوست بولغان مملكت هم خلقلر بىرلە
بىرلىكدە، اوزىنىڭ بىر آلە، اوصال تلەكلر ملتلرنى تاپتاو مقصدى بىرلە بتون
دىنباي تاپتاوچى گېرمانىيە عسكىرىدىن آرچوغە اومطولادىر. كامىتېت شونىدە آچق
تەيتوب، باشرىي اعلان ايتوى تېوش صاندىركە، اوزىنىڭ كوبرەك اعضالرى
ايل قورولتايىنىڭ سانسىئال رىوالونسىئامىرلر فرا كىسەسەندىن بولسەلردە، حكومت
ھىتى شوشى پارتىيەنىڭ گنە بېتەكچىسى دىب اويلارغە يارامىدىر. كامىتېتنىڭ هم
بتون قاروا، ازلهو، كوچ و اشلىرىنى اويشىدروب اوتى طورغان ايك زور
وظيفەسى، كوچلى عسكىر حاضرلەو بولى بىرلە روسيەنى ترلوزو، بىركىترو هم
خلق نىڭ كېرەكلرن، حقوقن قورال كوچى بىرلە صاقلى آلوردى تىرتىبلى صوغش
كوچى توزودىر. كامىتېت اوزىنىڭ هر بىر فرمانلرى هم قرارلرى، اعلان-
لرئىنى، مملكت ادارەسىنى دىموقرا تېرە اساسىنە توزولگان جەھوريت ادارەسىنە،
خلق حكومتىنە تېوشو فكىرن قوتلەوچى بلك هم تېجربە ايبەلرنىدىن توزولگان
ھىئت قاراوندىن اوتكارەدر. كامىتېت اوز ادارەسىندە بولغان ايك زور اورن
ومنصبلرنى، روسيەنىڭ مىلى ترلووېنە آز-كوب فائىدە بىرولك هم ادارە اشىنى
باشقارلىق كوچى بار كشىلەرگە بىررگە حاضردر، اول آلارنىڭ نىندى پارتىيەدىن
بولولرىنە قارامى، فقط آلارنىڭ، كامىتېت طرفىدىن آلدە طوتولا طورغان سياست
تېگىزلىرىنە قارشى بولماولرىغە شرط ايتەدر.

منە شوشى اساسلرگە تايانغان كامىتېت، روسيەنى تاپتاوچىلر تىزىغاندىن
قوتولدىرو بولندە بتون كوچىنى قوياققدر هم شوشى مقصد اوچون بو مېنوتە
كىرەك بولاچق هر بىر چارەلرنى كورەچك هم اوزىنىڭ مقصدىنە بىتواوچون
كىرەك بولغاندە نىندىگنە چارەلرنى كوردندە طايچالماياققدر.

كامىتېتنىڭ رۇئىسى: ايل قورولتايى اعضاسى و. دولسكى (تۇبىرولاقتىدىن)
كامىتېتنىڭ اعضالرى: و. آبرامف (سامار ولايتى)، ي. لازارف (سامار)،
آ. بېلىنكىن (رومىتېرە فونتى)، ن. دوپروف (بىرولايىتى)، پ. بىلازوروف (سامار)،
پ. كلېموشكىن (سامار)، ص. نىكالايف (قزان ولايتى)، و. آمازف (سېمىرولايتى)،
ف. تخمتاللىن (بىرولايىتى)، آ. كرىواشف (اورنبورغ)، و. ماتوشكىن (اورنبورغ).

Симбирская Губернская Типо-литография.

سىمىر ولايت مطبعىسى.

Deklaratsiya!²⁵

Bütün Rossiya İl Qurultayı (Uçteditelnoy Sobraniye) Tarafından

İglan

Talağan hem mıskıl itilgen memleketbez Rossiya'nın miñlerçe gayretli uğılları helak bolıp, hesapsız mesakkat ve tırışlıklar birlëğine cıyula alğan bütün halıqniñ İl Qurultayı qoral küçi birlë qovılğan minutdan birlë, şul İl Qurultayı 'azalarınıñ kübëregi, küçli memleketbezni tabtağan, anıñ halıqını mıskılğan satlıq hükümet birlë köreşdiler, ëlide köreşeler.

Bütün İl Qurultayı 'azalarınıñ kamiteti, üz östine Rossiya halıqları aldındı bik zur mesuliyetli eş alğanını bolıp, mıskıl itilgen, talangan, taratılğan kiskelegen memleketbezni siyasi haliniñ bik kızganç faciğa eçindeğini bik yaqşı añlap, şulay uq Rossiya memleketiniñ başqa memleketler tızminde hiç kimge beylenmiyçe bütün huquqlı hem azat ber devlet bolıp qalıvı oçen taptağan cimerilgen ilibezniñ nindigine bahalar birlë bolsada yaña başdan ayakğa basıvı hem tērëlüрге tiyëşligini küzde tutub İl Qurultayı cıyulğanğa qadar bütün memleket idaresini üz qulına aldı hem İl Qurultayını cıyuga ____ küre başladı. İl Qurultayı kamiteti, üziniñ her ber hareketlerinde vatanga mehebbet vatanınıñ milli tērëlüvü, suğış küçi tüzëv, tertiyb urınlaştıvıv, memleketniñ iqtisadı hëllerin yaqşırtıv hizmet küçini saklav hem bütün tire-yakniñ halıq tēleklerini, demokratya prensiplerini barlıqğa çığarıv tēlekleri birlë 'amel itedir. İl Qurultayı kamiteti bütün küçü birlë şu'uralar hükümetini mengige yuk iterge şulay uq memleketbezni Rossiyağa dust bolğan memleket hem halıqlar birlë bērlēkde, üziniñ yır alıv, usal tēlekler milletleri tabtav maksadı birlë bütün dünyanı tabtavçı Germanya askerlerinden arçığa omtuladı. Kamitet şumda açık eytüb, yeşirmı iglan itüvni tiyëş sanıdır ki, üziniñ kübrek 'azaları İl Qurultayınıñ Sotsiyal Revolyutsıyanerler fraksıyasından bolsalarda hükümet heyatı şusı partiyanıngına yitekcisi dip uylargan baramıdır. Kamitetinin hem bütün karav, ezlev, küç ve eşlerini oyıştıvıv üte turgan eñ zur vazifesi, küçli asker hēzerlav yulı birlë Rossıyanı tērildiriv, berketriv hem halıqniñ kireklerin, huququn qoral küçi birlë saklıy alurdı tertibli soğış küçi tözēdir. Kamitet üziniñ her ber fermanları hem qararları, iglanlarını, memleket idaresine demokratya esasına tözülgen cumhuriyet idaresine, halıq hükümetine tabşırıv fikrin kuvvetlevçi bēlek hem tecrübe iyelerinden tözülgen

²⁵ ГАРФ. ФОНД 671. ОПИСЬ 1. ДЕЛО 53. ЛИСТ 1

heyat koravından ütkeredir. Kamitet üz idaresine bolgan en zur urın ve mansıpları, Rossiyanıñ milli tërlevine az-küp fayda bėrerlik hem idare eşini başkarılık küçi bar kişilerge bėrerge hēzerdır, ul alarıñ nindi partiyadan bolularına kara mıy, fakat alarıñ kamitet tarafından aldı tutula turgan siyaset nigēzlerine karşı bolmavlarıñına şart itedir.

Mene şuşı esaslarıga tayangan kamitet, Rossiyanın tabtavçılar tırnağından qotıldırv yolında bütın küçini kuyacaktır hem şuşı maksad öçen bu minutda kirek bolaçak her ber çarelerni küreçek hem üzinin maksadına yetiv öçen kirek bolganda nindigine çarelerini kürüdinde tabçalmayaçaktır.

Kamitetinin reisi. İl Qurultayı azası V. Volskiy (Tver Vilayetinden)

Kamitetin azaları: V. Abramov (Samara Vilayeti), E. Lazarev (Samara), A. Bılınkin (Rumınskiy front), N. Zdobnov (Perm Vilayeti), P. Belozerov (Samara), P. Klimuşkin (Samara), S. Nikolayev (Kazan Vilayeti), A. Almazov (Simbir Vilayeti), F. Tuhvatullin (Perm. Vilayeti), A. Krivoşekov (Orenburg), V. Matuşkin (Orenburg).

Симбирская Губернская типография.

Simbir Vilayeti

metbuatı

Bolşevikler kendi çıkarları için bildirimleri geniş çapta kullanarak Müslümanları kendi taraflarına çekmeye çalıştılar. Böyle bir bildiri dolaşımı, ünlü Tatar tarihçisi A.G. Karimullin'e²⁶ göre, ortalama olarak en az 5000 kopyadan oluşuyordu. Örneğin, 1917 Ekiminden sonra Bolşeviklerin iktidarı elinde tuttıkları Petrograd'da iç savaş yıllarında Müslümanlar için Tatar dilinde, özellikle şu başlıklarla ilgili bildirimler yayımlandı: «*Her Şey Petrograd'ın Savunması İçin*», «*Müslüman Devrimci Halklara Çağrı*», «*Müslüman Kardeşler*», «*Üçüncü Enternasyonalin Büyük Tatili*», «*Paris Komünü*», «*Ekim Devrimi Yıldönümü*», «*Komünist Parti Hakkında Her Şey*», «*1 Mayıs*», «*Sosyalizm İçin Mücadele*», «*Proletarya Nedir*». Benzer bildirimler İdil-Ural topraklarında yayımlandı.

Böylece, 1920-1921'de Kazan'da Tatar dilinde 34 bildiri yayımlandı, toplam tirajları 190.500 kopyaydı, yani bir Kazan bildiri ve Petrograd bildiri tirajı 5.000 kopyaydı. Kazan'da iken, ünlü Tatar Bolşevik Mirsaid Sultan-Galiyev, 12 Temmuz 1918'de Kazan gazetesinde «*Kızıl Bayrak*» Rusça olarak yayımlanan «*Müslümanlar Silaha!* » çağrısında, halkı «*İşçi ve köylü iktidarı*», «*Dünya çapında sosyalizmin kutsal sloganları*», burjuvazinin veya «*Kanlı Çarlığın*» iktidarını yeniden kurmak isteyenler tarafından tehdit edilen özgürlüklerini korumak için, «*Rusya'nın Müslüman nüfusu zorla Ruslaştırma, zorla asimilasyon*» çağırıyordu. Bu itirazın, takma adlarından biri olan «*Tamerlan*» imzalı olması dikkat çekicidir. Yazar bu ünlü tarihi şahsiyetin adını muhtemelen bildiğimiz gibi Tamerlan Müslüman olduğu ve İdil-Ural Müslümanları arasında güven uyandırmak için seçmiştir. Bu metin, özellikle Rus kasaba halkı arasında belirli bir ölçüde Rusça konuşan şehirli Müslümanlara yönelik Bolşevik propagandanın bir örneğidir.

Bu bildiri, Bolşevikler tarafından Kızıl Ordu saflarına Türk halklarının işçilerini ve askerlerini dahil etmek amacıyla örgütsel çalışmalara öncülük etmek üzere kurulan Merkez Müslüman Askeri Koleji'nin başkanı olarak kaleme alan Sultan-Galiyev tarafından yazılmıştır. Bu makam düzenli olarak Sovyet iktidarının en önemli kararlarını ve Müslümanlara yapılan çağrıları Türkçe'ye çevirerek bildirimler şeklinde yayımlamıştır. Bu bildirimlerin başlıkları: «*Müslüman Alayları Neden Örgütleniyor*», «*Müslümanlar Devrimin Savunması Hakkında*», «*Doğu*

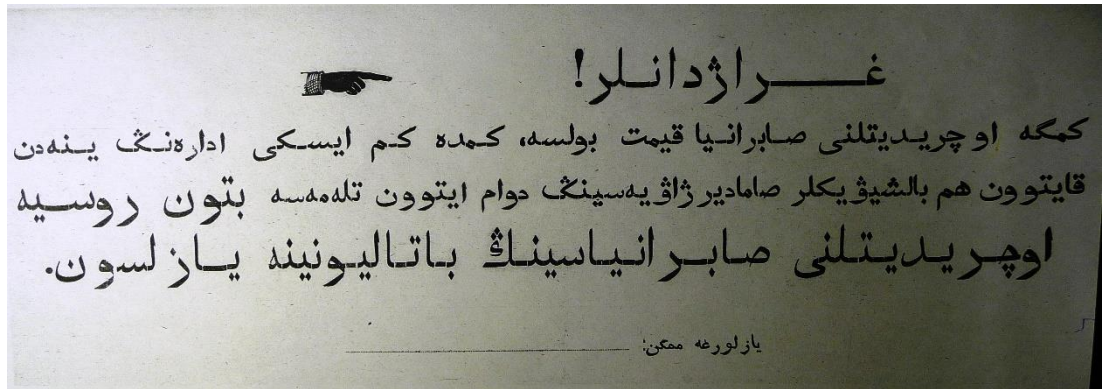
²⁶ Karimullin A.G. *Tatar Devlet Yayınevi ve Rusya Tatar Kitabı* (1917-1932). Kazan, 1999. S. 188-189.

Cephesinin Kızıl Ordu Müslümanları, “*Önce ve Şimdi*”, “*Volga İçin Savaş*” vb. Bu makam tarafından çıkarılan bildirilerin tirajı 700 bin nüshaya ulaşmış ve 1918-1919 yıllarında yapılmıştır. Bu verilerden, iç savaşın zirvesinde böyle bir Bolşevik bildiri tirajının yaklaşık 25.500 kopya olduğu anlaşılmaktadır. 1920'de bu sayı, 1918-1919'dan çok daha az olan yaklaşık 137 bin bildiri ile kaldı.

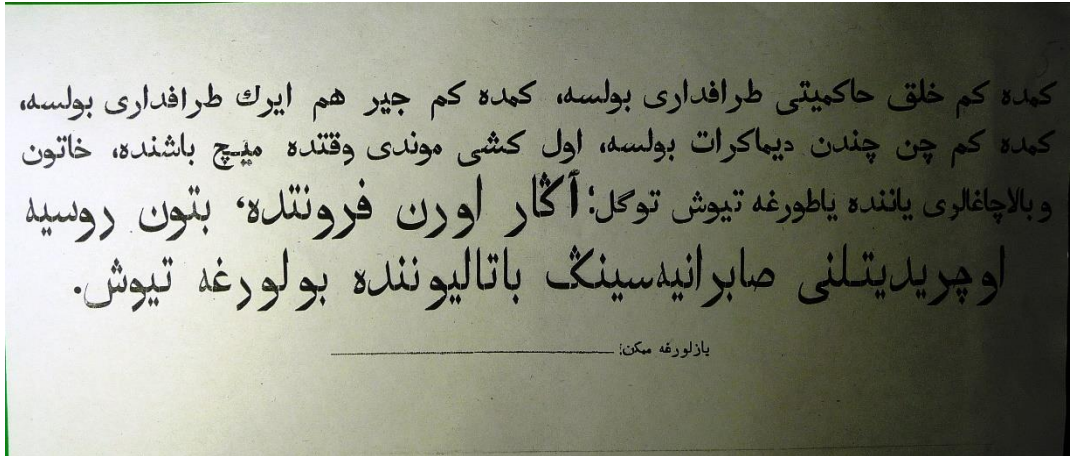
Buna ek olarak, Komünist Tatarların yönettiği Doğu Halkları Komünist Örgütleri Merkez Bürosu iç savaş yıllarında da Türk dillerinde yüzbinlerce bildiri yayımladı.

Bütün bu yayınlarda Bolşevikler, Müslümanlara yeni bir özgürlük ve çalışma dünyası, halkların, dini olanlar da dahil olmak üzere, kendi kaderini tayin etme hakkı vaat ettiler, ancak aynı zamanda onları aldattılar; bu, iç savaşın sona ermesinden kısa bir süre sonra Sultan-Galiyev'in iktidardan uzaklaştırıldığı ve öldürüldüğü zamanla ortaya çıktı.

Kurucu Meclis Üyeleri Samara Komitesi de dahil olmak üzere Bolşevik olmayan hükümetlerin Türk bildirilerinin dağıtımı Bolşeviklerinkinden çok daha azdı: bildiri başına 1500 kopya. Öncelikle Bolşevik karşıtı bildiriler, Müslümanları ellerinde silahlarla Bolşeviklere karşı savaşmaya çağırdı. Böylece 1918 yazında Samara'da yayımlanan bir bildiride, Müslüman nüfusun karşı karşıya olduğu amaç ve hedefler doğrulanmıştır:

Bildiri 9

Bidiri 10

Grajdandar!²⁷

Kimge Uçreditelnoy Sobraniye kıymet bolsa, kimde kim iske idarenin yanadan kaytuvın hem Bolşevikler samoderjaviyesinin devam itüvin tēlemese bütün Rossiya Uçreditelnoy Sobraniyesinin batalyonına yazılsın!

Yazılırga mümkün _____

Kimde kim haliq hakimiyeti tarafdarı bolsa, kimde kim cır hem irək tarafdarı bolsa, kimde kim çın çından demokrat bolsa, ul kişi monday vaqıtta miç başında hatun ve balacağaları yanında yaturğa tiyēş tūgēl; Eger urın frontda bütün Rossiya Uçreditelnoy Sobraniyesinin batalyonında bolurğa tiyēş

Yazılırga mümkün _____

²⁷ ГАРФ. ФОНД 9550. ОПИСЬ 12. ДЕЛО 509. ЛИСТ 1; ДЕЛО 510. ЛИСТ 1

Vatandaşlar!

Kurucu Meclise değer veren, eski hükümetin geri dönmesini ve Bolşevik otokrasisinin devam etmesini istemeyen, Tüm Rusya Kurucu Meclisinin taburuna yazılmalıdır!

Yazdırmaya mümkündür _____

Halk iktidarını destekleyen, ifade özgürlüğünü savunan, gerçek demokrat biri, eş ve çocuklar sobanın yanındaki yatakta olacak değil; Aksi takdirde Rus Uçreditelnoy Sobraniesinin taburu cephede olacak.

Yazdırmaya mümkündür _____

Yukarıdaki metin belirgin bir duygusal karaktere sahiptir. Bu duygusallık, ünlem işaretiyle ve vurgulu tonlama ileten cümlelerin özel tasarımı nedeniyle yaratılmıştır. Duygu yüklü kelime bilgisi kullanılması bildiri metnini çok anlamlı kılıyor. Bildirilerin temel işlevi düzenleyici, etkileyici ve değerlendirme olduğundan, metni incelemenin en önemli yönü anlatım yönüdür. Duygular bir ortam yaratır, yani değişen koşullara bağlı olarak algılama yeteneğindeki değişiklikler ve bilincin yeterliliği için büyük önem taşımaktadır. Bildirilerin duygusallığı, her şeyden önce, ünlem cümlelerinin bolluğu ile gösterilir. Bolşeviklere karşı mücadele iyidir, bunun için Bolşeviklere karşı teşvik edildi.

Yakın geçmişi hatırlatan bildiride, insanlara karşı olan Bolşeviklerin düşmanlığı açıkça belirtilmiştir. Bolşeviklerin iktidarına karşı savaşmak için Müslümanların Halk Ordusu taburuna kaydolmaları istendi.

Doğal olarak karşımıza şöyle bir soru çıkar: Samara'da bu bildirileri kim yazdı? Tüm Rusya Kurucu Meclis Üyeleri Komitesinin, Perm eyaleti Müslümanlarından bu genel parlamentonun bir üyesi olan Fatih Tuhvatullin²⁸ başkanlığındaki Milliyetler Dairesi'ni oluşturduğu bilinmektedir. Bu dairenin çalışmalarının önemli yönlerinden biri, halk arasındaki siyasi, eğitim çalışmaları ve İdil-Ural Müslümanları arasındaki ajitasyondur. Propaganda çalışması önemliydi,

²⁸ Tuhvatullin Fatih (1894-1938) - Tatar, Kazan medresesi "Muhamadiya" dan, ardından Krasnoufimsk Endüstri Okulu'ndan (1917) mezun oldu. 1917'de, Tüm Rusya Kurucu Meclisinin bir yardımcısı.

çünkü yerel Müslümanlar arasında devam eden tarihi olaylar hakkında birçok söylenti yayıldı ve bu söylentiler birçok insanı yanılttı.

Fatih Tuhvatullin ve diğer Müslüman sosyalistlerin Samara'ya gelişiyle, Müslüman İl Konseyi'nin (Milli Şuara) basılı yayın organı olarak sosyo-politik ve edebi gazete «*Beznen Fiker*» (Düşüncemiz) Tatar dilinde yayımlanmaya başlandı. Gazete Başkurt ve Tatar aydınları Muhitdin Ahmerov²⁹, Gayaz Ishaki, Kamil Mutıgi³⁰, Gumer Teregulov³¹, Fuad Tuktarov³², Fatih Tuhvatullin, Gabdrakhman Fahretdinov³³ tarafından yayımlandı. Belli ki, daha sonra Samara'da yayımlanan Türkçe broşürler yazmakla bir ilgileri vardı.

Samara hükümetinin ulusal politikası ve Müslüman liderlerin desteği ile, şüphesiz Tatarlar Komuç tarafından oluşturulan Halk Ordusu'nda hizmet vermeye başladılar. I.G. Gizzatullin'e³⁴ göre Sovyet iktidarından, gıda politikasından ve komutanların faaliyetlerinden memnun olmayan Tatarların bir parçası, Bolşeviklere karşı silah kaldırdı, bazıları ise çeşitli vaatlere boyun eğdi. Diğerleri harekete geçti. Sadri Maksudi'ye göre, özellikle Samara vilayetinde Halk Ordusu'na hizmet etmek için gelenlerin yaklaşık %70'i, ancak kendi birliklerinde de hizmet etmek isteyen Tatarlardı. 1918 sonbaharında, Volga bölgesindeki Halk Ordusunda ve Uralda toplam 10 bin kişiden oluşan 10 gönüllü Tatar alayı kuruldu.

O zamanlar Ufa'da, özellikle yerel Müslümanları Halk Ordusunda hizmet etmeye ikna etmekle meşgul olan Komuç'un Ajitasyon Kültür ve Eğitim Dairesi vardı. Bu bölüm, kültürel ve eğitim dahil olmak üzere çeşitli alt bölümleri içeriyordu.

Temmuz-Ekim 1918 arasında, sadece Komuç'un propaganda ve kültürel eğitim bölümünün Ufa şubesi, Rusça, Tatarca, Çuvaşça ve Mari dillerinde basılan 5 ila 150 bin tirajlı 20'den fazla bildiri yayımladı. Bu nedenle, "*Halk Ordusu Üzerine*"

²⁹ Ahmerov Muhitdin (1862-?) - Başkurt, Müslüman Sosyal Devrimci, 1917'de albay, Ufa Müslüman Askeri Konseyi başkanı, Tüm Rusya Kurucu Meclisi yardımcısı, Komuch üyesi.

³⁰ Mutıgi (gerçek adı Tuhvatullin) Kamil (1883-1941) - Tatar, gazeteci, Tatar gazete ve dergilerinin yayıncısı ve editörü.

³¹ Teregulov Gumer (1883-1938) - Tatar, avukat, İç Rusya ve Sibirya Türk-Tatarları Müslümanları Ulusal Parlamentosu milletvekili (1917-1918), tüm Rusya Kurucu Meclisinin yardımcısı, Komuch üyesi.

³² Tuktarov (Tukhtarov) Mahmud Fuad (1880-1938) - Tatar, avukat, gazeteci, Tüm Rusya Kurucu Meclisi milletvekili.

³³ Fakhretdinov Gabdrakhman (1887-1936) - Tatar (diğer kaynaklara göre Başkurt), ünlü Müslüman ilahiyatçı R. Fakhretdinov'un oğlu. Başkurt ASSR'nin yaratılmasına katıldı.

³⁴ Gizzatullin I.G. Müslüman Askeri Örgütler (1917-1921). Kazan, 2002, s. 19

bildiride *"Sibirya, Ukrayna, Kafkasya ve Başkurtya'nın Rusya'dan ayrıldığı, ayrı devletlere ayrıldığı..."*, yani Komuç, İdil-Urallar topraklarının bir parçası olan Başkurdistan'ın bağımsızlığını tanıttı.

Ufa Eyaleti Halk Ordusu Karargahı Ajitasyon ve İşe Alım Dairesi tarafından Rusça olarak yayınlanan *"Kızıl Ordu Askerleri"* başlıklı bir bildiride şöyle deniyordu:

"Hiçbir yere gitmeyeceğinizi, hükümetten ve Çekoslovak birliklerinden hiçbir yere saklanmayacağınızı anlamanızın zamanı geldi. Liderleriniz yurtdışına kaçacak, bunun için cepleri insanların altınlarıyla dolu ve yabancı pasaportları hazır.

Ve nereye gidiyorsunuz? Sizi neler bekliyor? Ya bir askeri mahkemenin tüm ciddiyeti, ya da daha da kötüsü, soygun eylemlerinizle sertleşen halkın kendisi sizi paramparça edecek.

Vatana ve insanlara karşı suçunuz çok büyük. Siz, önderlerinizin, Alman paralı askerlerinin sizin için ayırmadığı, sivil nüfusu soyup yok ettiği halkın parası içinsiniz. Bu yüzden Almanlar için gerekliydi, ölümcül çekişmemiz onların elindeydi. Onu kullanarak Rusya'yı parçaladılar, savaşmadan en zengin toprakları elimizden aldılar, ihtiyaç duydukları her şeyi aldılar ve Rusya'da da, kendi memleketimizde olduğu gibi, Lenin ve Troçki aracılığıyla bizi de tasfiye ettiler.

Yahuda gibi, vatanınıza ihanet ettiniz, hainlerine hizmet ettiniz - Bolşeviklerin liderleri. Sen, Kabil gibi kardeşlerine el kaldırdın, bu senin hatan! Ama anlıyoruz ki, birçoğunuz Bolşevikleri sadece para için değil, aynı zamanda tüm yoksul emekçiler için mutlu ve kolay bir yaşam vaatlerine aldandığınız için de takip ettiniz ve karanlığınızda nasıl karşı karşıya olduğunuzu görmediniz. bu emekçi halk ve en kötü düşmanları Macarlar ve Almanlarla birlikte anavatana karşı önderlik etti. Bunu anlıyoruz ve bu nedenle size bu acı verici durumdan bir çıkış yolu sunuyoruz.

O yalnız: teslim ol! Tek başına teslim ol. Takımlar halinde teslim olun ve yanınızda silah taşıyın ki Macarlar ve Almanlar bu silahlarla yerinizi almasın. Takımlar halinde teslim olmak için beyaz bayraklı müzakereciler gönderin. Ve sizden kim bir günah çıkararak gelirse, bizimle kollarını bırakırsa, mağfîret alacaktır.

Bu kişilere gönüllü olarak teslim olduklarına ve daha sonra evlerine dönebileceklerine dair yazılı bir sertifika verilecektir. Ama ellerinde silahlarla zorla alınacaklara merhamet olmayacak.

Ve böylece seçin!

Yaşam ya da utanç verici ölüm!

Ufa Eyaleti Halk Ordusu Karargahı"

Bu bildiri Türkçe olarak şu şekilde çevirildi (bkz. Bildiri 11).

ھالدا تار - قراصنو آرمييسار .

پراۋيتلستوا ھم چيچ - اصلواك عسكەرلر نىن ، بىر بىرگەدە قاچوب قوتولا آلماياچاڭگىزنى آڭلار -
غە وقت . سىزنىڭ باشلىقلارڭىز زاعرانيتساغە قاچارغە حاضر لەنگانلار ، كىسەلرن خلق آقچەسى
بلەن طوتىغانلار ، زاغرايچىنى پاصپور طلر يىدە حاضر . ئەسىز قايدە كىتەرسىز ؟ سىزنى نىرسە كوتە ؟
خىرى - پاليوۋى سودنىڭ ايتىق حىكملىرى ، ياخود آندىندە قورقنچراق بولغان ، تالاولرڭىزغە
آيتىلغان ، آچىلانغان خىلقنىڭ اورڭىزنى مەھمەتسىز روشدە خراب ايتوۋى .

سىزنىڭ وطنىغە و خىلقىغە قارشى بولغان غىيىكەز بىك زور .
نېمىس يالچىلىرى بولغان باشلىقلارڭىزنىڭ ، سىزگە قىزغانىمى بىرە طورغان خلق آقچەسى اوچون
سىز طىنج طورغان خىلقلىرىنى تالادىڭىز ، اوتىر دىڭىز ئە نېمىسلەرغە شولغىنە كىرەك ايدى ، آلر بىزنىڭ اور
آرا بولغان اختلفلردىن فائىدەلەنوب ، روسيەنى بولگەلەدىلەر ، ھىچ صوغىشىسز ايتىق باي بىرلر بىزنى
آلدىلەر ، كىرەك نەرسەلرن ھىمان روسيەدن آلبونىڭ اچىندە ، اور بىرلر نىدەگى كىبى ، لىنىن طر -
وتىسكىلر آرقلى حىكم قىلوب يانالار .

سىز خائىن بالشىۋىيىك باشلىقلرىنە خىدمەت ايتوب اور وطنىڭىزنى يھود ، كىبى آقچەغە ساتىدىڭىز ،
سىز قابىل كىبى اور طوغانلرڭىزغە قول كوتەردىڭىز مە سىزنىڭ غىيىلرڭىز .

سىزنىڭ كوبرەگىڭىز بالشىۋىيىكلەرغە آقچە اوچونگىنە كىتىمىچە ، بىلكە آلرنىڭ بىتون فقير ، اشچى خلق
اوچون جىيىكل ، راحت طورمىش بىرو وعدەسى بلە آلدانوب كىتىدىڭىز . آلرنىڭ سىزنىڭ آڭلاما -
وڭىزدىن فائىدەلەنوب سىزنى شول اشچى خىلقىغە قارشى ھەم دىشمانلر بىز بولغان نېمىسلر و ماچارلر
بلە بىر لەشدروب و طىنبرغە قارشى قوراللاندىلەر . بىز شولرنى آڭلىمىز ھەم سىزگە شول ساچار
اور خالىدىن قوتولورغە يول كورسەتەبىز .

بىرلىڭىز ! بىر دەملە بىدە جىيلوبىدە بىرلىڭىز . نېمىس ، ماچارلر فائىدەلەنماسونلر اوچون قوراللا -
رىڭىز نىدە كىتىڭىز .

كوبىلەب بىرلىگاندە سويلەشو اوچون آق فلاك بلە و كىللىلر بىمەڭىز قورالنى كىتوروب بىرگان
كىشى عفو ايتولە .

عفو ايتولگەنلر ايلورنىنە قايتا آلورلر ، چونكىە اھتىيارى بلە بىرلىگەنلىكلرىنە يازو بىر لەچەك ،
اھتىيارى بلە بىرلىمى قورالى بلە طوتولغان كىشىلرگە عفو بولماس . شولاي بولغاچ اھتىيارسىزنىڭ
اورڭىزدە سايلادىڭىز : خىياتىمى ناموسسىز اولمەي اسىيىسىز .

خاق - عسكىرى اشتابى :

Soldatlar – Krasnoarmeyasılar.

Pravitelstva hem Çehoslovak askerlerinden, ber yırgede kaçub kotula almayaçağınızı anlarga vakit. Süzüniñ başlıklarınız zagranitsiyaga kaçarga hêzerlengenler, keselerin halk akçası bêlen totırganlar, zagranıçnyı pasaportlar ide hêzer. E sez kayda kitersez? Sezni nerse kota? Harbi – palevoy sevdiniñ in nek hâkimleri, yahud andanda korkunçarak bolgan, talavlarınızga, aptıragan, açulangan halkınıñ üznizni merhametsiz revışde harab ituviy. Sezniñ vatanga ve halkga karşı bolgan gibiniz bik zur. Nemes yaçılıarı bolgan başlıklarınızın, sezge küzgan mı bire torgan halk akçası öçen sez tıñ turgan halkların taladınız, utırdınız ne Nemeslerge şulgına kirek idi. Alar bezniñ üz ara bolgan ihtilaflardan faydalanub, Rossiyanı bolgaladılar, hiç sugıssız in bay yırlıbezni aldılar, kirek nerselerin hemen Rossiya'dan alub anıñ êçende, üz yerlerindeki gibi, Lenin, Tortskiyer arklı hâkim kilüb yatalar. Sez hain Bolşevik başlıklarına hizmet itüb üz vatanınızı yahud, gibi akçağa satdınız sez kabil gibi üz toganlarınızga kul kötürdiniz mona sezniñ ayıblarınız...Sezneñ guberneniz Bolşeviklerge akça öçengine kitmeyçe, belki alarınıñ bütün fikir, êşçi halk öçen cinel, rahat turmuş birüv vadası bile aldanub kitdiniz. Aların sezniñ anlamavınızdan faydalanub sezni şul êşçi halklarga karşı hem düşmanlar bez bolgan Nemesler ve Macarlar bile bêrleşdirüp vatanbezge karşı korallandırdılar. Bez şularını anlıbez hem sezge şul naçar avır haltdan kotulurga yul kürsetbez. Birleniz! Ber damla bide ciyulubda birlenez. Nemes, Macarlar faydalanmasunlar öçen korallarınızında kiterniz. Küplep birligende söyleşev öçen ak flag bile vekiller yibergez korallan kitürüb birgen kişi affi itule. Affi itülegenler evlerine kayta alurlar, çönki ihtiyarı bile birligenlenler yine yazuv birleşek. İhtiyarı bile birle mıy koralı bile totulgan kişilerge affi bolmas. Şulay bolgaç ihtiyarsızniñ üzünüzde sayalınız: hayatmı namussuz olümmü istesez.

Halk askeri iştabı.

(1918 yıl)

Bildiri metinlerin amacı her zaman bir kişide gerçeklik hakkında belirli fikirler yaratmak ve olan düşünce ile ilişkilendirmek, yani insan zihnini etkilemektir. Çoğu zaman bildiriler aynı tür düşünceleri olan alıcılar için tasarlanmış metinleri içerir. Böyle bir metinde, istenen durumla bağlantılı olmayan her şey atılır. Bir insan için adaletin zaferini duymak her zaman hoştur. Bu nedenle, metindeki tüm içerikten yalnızca en belirsiz genel anlam kullanılır. Bildiriler herhangi bir ayrıntı vermemektedir.

Soyut kavramlar bildirilerde oldukça yaygındır. Örneğin, «fayda», «koruma», «düzen », «iyilik», «özgürlük». Bildiri yazarları önceliklerini, hedeflerini ve görevlerini şekillendirerek somutlaştırdılar. Devletin gelişimini savundular, Müslüman nüfusa özgürlük ve eşitlik vaat ettiler ve aynı zamanda yasal iktidar (beyaz veya kırmızı) için mücadele ettiler. Tüm bu ifadeler sadece genel bilgiler içermektedir. Metinlerde dinleyicide birlik ve gurur duygusu uyandıran sıfatlar vurgulanmıştır. Bazı bildiriler, incelenen bir tarihi argümanı içeriyor. Siyasal söylemde tarihe dönme ve yönelme işareti olarak görülebilir: ikna edici bir referans noktası olarak tarihsel bir olay veya ünlü bir şahıs seçilmektedir. Böylece belirli bir siyasi çizgiye yaklaşımla kendini gösterir ya da tam tersine politik sorunu çözme yöntemlerinden uzaklaşır.

Tarihsel argüman, İdil-Ural Müslümanlarının ikna sisteminin özüne dahil edilmiştir, çünkü onun aracılığıyla ikna gerçekleşmiştir. Aynı zamanda okuyucuyu ikna edecek tarihi dönemlerin ve figürlerin seçimi de ilgi çekicidir. Tarihsel argümanın ikna ediciliği, karşılaştırmalı ve tahmine dayalı doğasında yatar. Okuyucunun o zamanki anlaşılmasız ve bazen korkutucu siyasi durumu kategorilere ayırmasına yardımcı olur. Haklı bir öfke, düşmanın kibri ve ihanetine duyulan şaşkınlık, ulusal bir felaket duygusu; bunlar bildiri okuyucusunun hissetmesi gereken duygulardır.

Gerçek anlamları olmayan kelimeler sembollerdir. Örneğin, «özgürlük», «Bolşevizm», «vatan», «halk», «kardeşlik» gibi kelimeler. Birkaç anlam, bağımsız bilgi taşırlar, ancak okuyucular arasında zaten var olan fikir ve çağrışımları harekete geçirirler. Bu çağrışımlar, temel toplumsal değerlere dokunur ve belli duyguları uyandırır. Bu tür semboller, bilinci manipüle etmenin etkili bir yoludur.

Kasım 1918'de, Amiral A.V. Kolçak'ın Tüm Rusya hükümeti Sibiry'a da iktidara geldi ve kısa bir sürede kendi gücünü İdil-Ural topraklarında da gösterdi. Bu hükümetin İdil-Ural Müslümanlarına karşı tutumu değişti.

Kolçak'ın ajitasyon ve propaganda materyallerindeki düşman aynı kaldı - Bolşevikler, ancak Samara (sosyalist) hükümeti zamanlarının sloganları, demokrasi ve Kurucu Meclis adına kararlı bir şekilde reddedildi, "birleşik ve büyük Rusya" mücadelesi ilan etti.

Ekim 1919'da Türkçe ve Rusça olarak yayımlanan Stepnoy Bölgesi ayrı bir ordu grubunun Askeri İdari ve İdari İdare Dairesi'nin Bilgilendirici departmanının bildirisinde, Müslümanlara Kolçak'ı desteklemek için "Rus vatandaşları" olarak bir çağrı ve böyle bir çizim yapıldı:

دین و شریعتی
تغیر ایندرمیه چک.بتون
خلقتی هلاکتدن، قائلقدان
و
فقیرلکدن
صاقلایه چق

ؤیرخوونی پراؤیتل
آدمیرال قالچاق روسیه
خلقینک بالشیؤلیک
طرفندن جبرلنوینه و
تالانوینه یول بیرمیه چک.

Yüce hükümdar ve Yüce Başkomutan
Amiral Alexander Vasilievich Kolçak

«Tüm kabilelerin ve halkların Rus vatandaşları
ve tüm inançlara!»

Bütün Rus halkı ve birleşik Rusya'yı oluşturan tüm halklar ve kabileler için, halk komiserlerinin ve onların yardımcılarının Bolşevik Komünistlerin Rusya'yı ve halklarını yok etmek için iktidarı ele geçirdikleri anlaşıldı.

Rusya'nın ve halkların ölmeyi başladığını görüyoruz. Zengin ülke, açlıktan ölenlerin mezarlarıyla kaplandı.

Barışçıl bir ülke, kötü hainlerin kardeşe karşı kardeşi gönderdiği acımasız bir savaşla sarsılır.

Yakın zamanda değerlenen paramız değer kaybetti.

Gücümüze şaşırmış olan diğer milletler bizi şimdi zayıf, çaresiz ve savunmasız olarak görüyorlar.

Düşmanlarımız topraklarımızı bölüyorlar ve her milletin kendilerine ne kadar gelir getireceğini, en ağır, zararlı ve yaşamı tehdit eden işlere gönderecekleri ucuz köle işçilerinin ne kadarını vereceğini hesaplıyorlar.

Aldatıcılar, hainler, katiller, hırsızlar, yabancı insanlar ve Rusya halklarının gizli düşmanları tarafından Rusya ele geçirildi.

Yüce hükümdar ve yüce komutan, hükûmeti ve Rusya'nın tüm halklarının ve kabilelerinin oğullarının dürüstçe savaştığı yiğit ordusu onlara karşı yükseldi.

Yüce hükümdar Amiral Kolçak, Rus vatandaşlarını soygun, şiddet ve kanunsuzluktan kurtarır, İncil'i ve Kur'an'ı saygısızlıktan, tüm insanları yoksulluktan ve ölümden, tüm Rusya'yı aşağılanma, çürüme, kölelikten ve ölümden kenardan kenara korur.

Tüm ulusların, kabilelerin, tüm inançların, tüm sınıfların tüm Rus vatandaşları, yüce hükümdarın tek büyük Rusya'yı kurtarmasına, yakın yıkımdan kurtarmasına yardım etmekle yükümlüdürler - uzun zamandır kutsanmış Rus topraklarında yaşayan tüm halklar ve kabileler!»

Böylece, 1917-1920 yıllarında İdil-Ural'daki zor durumda, devrimci süreç gerçekleşirken, sosyalistlerden monarşistlere kadar çeşitli güçler arasında kanlı bir iç savaş yaşandı, bildiri edebiyatı, çoğu zaman mümkün olan tek baskı kampanyasıydı.

Bildirilerin özelliği, her şeyden önce, kamusal yaşamdaki yeni olguları fark etmektir. Aynı zamanda, bildiriler sadece çarlık hükûmetinin değil aynı zamanda halk kitlelerini gerçekte gördükleri hayatlarını kendileri kurmaya çağıran Bolşevik otoritenin de reddedildiğini ifade ettiler.

Bu çalışmada ele alınan bildiriler, o zamanın bireysel ve sosyal psikolojisinin incelenmesi için bilgiler içerir, bazen olgular belirsiz, açıkça ifade edilmeyen bir biçimde yazılmaktadır.

Bildiriler o zamanın ahlaki ve etik standartları, görev, vatan, güç, sözlü iletişim biçimleri ve gerçekliğin duygusal algılanmasıyla ilgili diğer konular hakkındaki fikirleri yansıtıyordu.

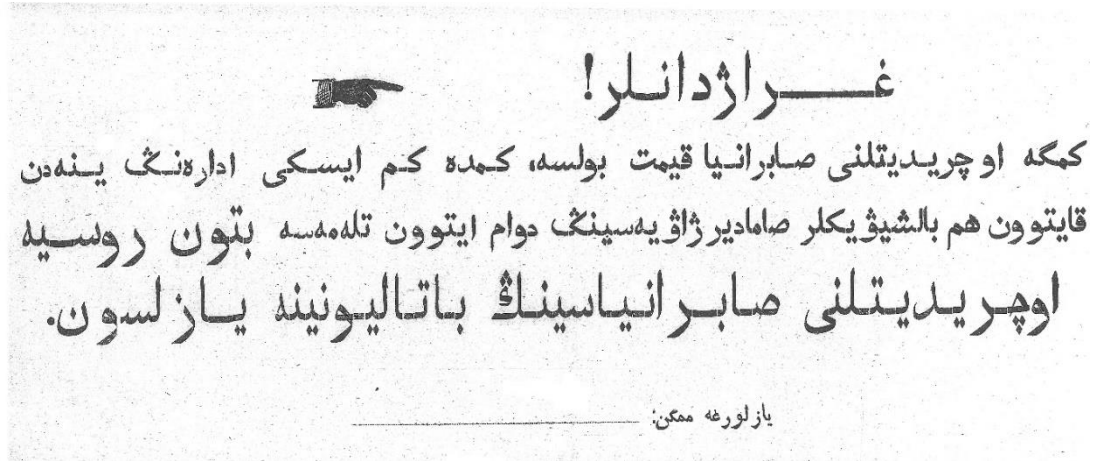
Bildiriler, devrimci olayların yerel Müslümanların psikolojisinin siyasallaşması üzerindeki güçlü etkisini göstermektedir. İlk bakışta önemsiz gibi görünen bu bildirilerde belirtilen gerçekler, aslında Müslüman nüfusun hayatını anlatıyor.

2. Bir İletişim Türü Olarak Bildiriler

Herhangi bir edebi eser gibi, Idil-Ural Türk bildirileri de bir veya daha fazla tarihsel zaman kapsamı ile karakterize edilir. Bildirilerin tüm çeşitleriyle, asıl anlamı, bir yandan politikacıların kişiliği ile diğer yandan insanlara vaat edilen iyilik arasındaki bağlantının bir göstergesi olarak tanımlanabilir. Bildiri, bir politikacının insana fayda sağlama vaadine dayanan iletişimsel bir durum içeren bir metindir. Aynı zamanda politikacı, kitlelerin gözünde kendisini onların toplumsal değerler sistemiyle ilişkilendirmeye çalışır. Bildirinin amacı, bir politikacının kişiliği ile insanlara vaat ettiği iyilik arasındaki bağlantıyı göstermektir.

Bildirinin odak noktası, toplumun karşı karşıya olduğu belirli sorunlar ile bunları çözmenin yollarını ilişkilendirmektir. Politikacıların bu bildirilerde Müslümanlara vaat ettikleri menfaatler, somut ve soyut olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Somut iyilikler, maddi bir düzenlemeye sahip sosyal olgulardır. Soyut iyilikler, net sınırları olmayan sosyal olgulardır (sosyal adalet, demokrasi, iyilik, çıkarlar vb.).

Bilgi sunma yöntemine göre, bildiriler şartlı olarak iki türe ayrılabilir: metinsel ve görsel. Her türün kendine has özellikleri vardır: biçim, içerik, dağıtım yöntemi. Metin bildirileri, ağırlıklı olarak düzyazı içermelidir. Görsel bildiriler ise minimum metin ve biraz resim içerir. 1918 yazında Samara ilindeki Müslümanları Halk Ordusu taburuna katılmaya çağıran bildiri böyledir (bkz. Bildiri 9):

Bildiri 9

Bildiri edebiyatta özel bir türdür. Bir yandan, birleşik bir metin olarak, görüşler, şiirler, alıntılar vb. gibi konuşma türlerini içerebilir. Öte yandan, sınırlı bir hacme ve nispeten istikrarlı bir kompozisyona sahip bir metin olduğu için gazeteden daha çok okundu.

Bildiri yapısı kural olarak şu şekildedir: Önce adı yayımlandı, ardından ana içeriği ortaya çıktı, sorular soruldu, cevaplar ve sonunda sloganlar (kısa bir mecazi ifade, slogan, aforizma) verildi. Bildirilerdeki ana bilgiler, genellikle kalın harflerle veya başka bir şekilde vurgulanan, hatırlanması kolay ifadeler şeklinde sunuldu.

Bildiride, metnin kelime bilgisine, deyimbilimine ve sözdizimine özel önem verilmektedir ve ayrıca metinler şu şekilde tanımlanır:

1. Duygusal tekrarlar.
2. Çok sayıda mecazi ifade, konuşma dili öğeleri.

Duyulmak için kitlelerin, halkın anlayacağı bir dil kullanılması gerekir, bu nedenle bildiriler basit bir dille yazılmıştır, sloganlar açıktır, uzun tartışmalar yoktur.

Metnin özel duygusallığı, çeşitli sanatsal ifade araçlarıyla gösterildi. Metaforlar ve karşılaştırmalar çoğunlukla Müslüman söylemi için gelenekseldir.

3. Açıkça ifade edilen olumsuz değerlendirme.

Belirli bir hükümetin temsilcilerini (baskıcılar, halk düşmanları) ifşa etmeyi amaçlayan çok sayıda sıfat kullanılmaktadır. Bu, bildirin temel amacının onlara karşı düşmanlık uyandırmak ve dayanışma çağrısı yapmak olduğunu göstermektedir.

4. Retorik soruların ve ünlemlerin varlığı.

5. Hedef kitleye hitap etmek. Bildiriler esas olarak belirli bir hedef kitleye yöneliktir - genel olarak Müslümanlar ve Müslüman vatandaşlar. "Vatandaşlar!", "Müslüman Vatandaşlar!"

Doğrudan hitap etmesi (kural olarak metnin başında ve yapısal bölümlerin başında): "Hürmetli müslüman kardeşler!"; "Grajdaneler!"; "Müslüman grajdaneler!".

6. Argümanın kişiye hakimiyeti, retorik manipülasyon için geniş fırsatlar.

Amaçları vatandaşlara sadece "siyasi olarak doğru" eylemlere veya değerlendirmelere ilham vermek değil, aynı zamanda siyasi muhaliflerin statüsünü hedef kitlenin gözünde düşürmekti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İDİL-URAL MÜSLÜMANLARIN SİYASİ VE HUKUKİ DÜŞÜNCELER

1. 1917-1918 YILLARINDAKİ SOL MÜSLÜMAN SOSYALİST TATARLARIN SİYASİ VE HUKUKİ FİKİRLERİ

Cedidlerin sol görüşleri nelerdi? Burada durumun genel düzenine dönmek gerekiyor. 1917-1918'de Tatarların siyasi hareketinde, yaşla sınırlı üç ana grubu ayırt edebiliriz.

Daha yaşlı nesil, genellikle 50 yaşın üzerinde.

Orta nesil: 30-50 yıl (çoğunlukla 35-40 yıl) - 1905-1907 devrimi sırasında öne çıkan "Gasprinsky nesli". Bunlar, genellikle eski medreselerde orta din eğitiminden sonra aldıkları yüksek laik eğitime sahip ulusal seçkinlerin ailelerinden geliyorlardı. Milli İdareyi, yerel Milli Şura'nu ve "Türkçelyar" fraksiyonunu oluşturdu ve sosyalist bir siyasi yönelimle ulusal liberalleri ve ılımlıları temsil ettiler. Çoğunlukla laik seçkinler tarafından temsil edildiler.

Genç nesil: 20-30 yaşında (çoğunlukla 20-25 yaşında) - 1900'lerin sonundaki gerici döneme silinmez bir iz bırakan 1905-1907 devriminden sonraki nesil. Özellikle Birinci Dünya Savaşı. Esas olarak, yeni yöntem medreselerinde eğitim görmüş öğretim kadrosu temsilcilerinin yanı sıra, yalnızca Rusça eğitimi alan laik aydınlardan oluşuyordu. Rus dili eğitiminin yüzdesi, azalan yaşla birlikte istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Neredeyse hiçbiri yüksek öğrenimini tamamlamamıştı. Siyasi yönelim açısından ılımlı ve sol sosyalisttirler ("Tatarşiler" ve enternasyonalistler).

a) Radikal laik aydınlık (Ufa Sol SR'leri – Galimcan İbragimov grubu ve Müslüman Sosyalist Komite).

b) Ordu dahil öğrenci gençliği (Harbi Şura).

c) Alt tabakalardan gelen ordu (Harbi Şura ve Bolşeviklerin sol kısmı).

Ulusal liderler, kural olarak, alt tabakalardan gelen bir dizi Harbi Şura lideri dışında, orta veya yüksek dini veya laik bir eğitime sahipti. Ulusal rakamların en büyük yüzdesi, kırsal din adamlarının ailelerindendi. Bu nedenle, tarım sosyalizmi en yaygın ideoloji olarak kaldı ve Sosyalist-Devrimci Parti, Rus partilerinin en popüleriydi. 1917-1918'de Tatar toplumunda liberal yönün önemli bir lideri oluşmadı. Sosyal demokrat inançlar, kural olarak, laik aydınların ailelerinden ve kısmen büyük şehirlerin yerlileri olan burjuvaziden insanlar tarafından tutuldu. Doğrudan köylülüğün ve proletaryanın ailelerinden gelenler önemli bir rol oynamadılar. Bu nüfus gruplarının aslında yerel düzey dışında kendi örgütleri yoktu. 1917–1918 orta neslin ulusal örgütler üzerindeki kontrolü ve yerel ulusal fonların faaliyetlerine odaklanan burjuvazinin düşük siyasi etkinliği ile karakterize edilir.

Genel olarak, 1900'lerde toplumsal hareketin liderlerinin yerini kural olarak alan yaşlı ve orta kuşak, Mart 1917'den itibaren ulusal organların faaliyetlerine yoğunlaştı, onları kontrol altına aldı ve parti yapıları oluşturmadı. Aksine, genç nesil, ulusal harekette oldukça özerk belirli bir alanı işgal etmeyi arzuluyordu. 1917 Şubat Devrimi'nden sonra, Tatar sol sosyalist hareketini yeniden yaratma sorunu ortaya çıktı. Bu hareketin başlatıcısı, Tatar sosyal demokrasinin geleneksel merkezi olan Kazan'dı. Ancak 1917'de Kazan'daki sosyal demokrat ulusal liderlerin hiçbiri liderlik geleneğini sürdürmedi. İlk Tatar Sosyal Demokrat gazetesi Ural'ın kurucusu Husain Yamaşev, 1912'de öldü. Galimcan Sayfutdinov, bir Rus kadınla olan bağlantısı nedeniyle Müslüman hareketle temasını sürdürmedi. Ural gazetesiyle bağlantılı Fuad Tuktarov ve Gumer Teregulov (Ufa'da) daha ılımlı pozisyonlara taşındı. Mart 1917'den beri Kazan Müslüman Komitesi'nin lideri olan Fuad Tuktarov ve Ağustos 1917'den bu yana Kazan eyaleti Milli Şura'nun lideri, yeni nesil solcu sosyalistlerin ana rakibi haline geldi.

Bu koşullar altında, Mullanur Vakhitov (1885–1918) kilit bir figür olarak ortaya çıktı. Anne tarafından M. Vakhitov, Kazakovların Kazan tüccar ailesinden geliyordu. M. Vakhitov'un ideolojik görüşleri, nihayet pozitivizmin merkezlerinden biri olan 1912–1916'da Petrograd Psikonöroloji Enstitüsü'nde çalışma döneminde Avrupa pozitivist doktrininin etkisi altında kuruldu. Bu dönemde kendini Müslüman Gazetesi sayfalarında bilimsel ilerleme ve İslam'ın dirilişi fikirlerini savunan bir yayıncı olarak gösterdi. Vakhitov'un makaleleri, yüksek duygusallıkları ve genç

idealizmleriyle dikkat çekiyor. Ana düşman "Kur'an'ın kutsal surelerini kirleten" bir çetedir. Vakhitov, örneğin, "ebedi baharın ortasında kutsal Kabe'nin sessiz barış ve tükenmez sevginin sevinç ateşleriyle parladığı" ülkeye ulaşmak için Müslüman halkların ilerleme hedefini gördü.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Rus devletinin eşzamanlı askeri krizi ve tamamen Müslüman siyasi hareketin krizi, Vakhitov'un toplumun sosyalist çizgilerde radikal bir yeniden örgütlenmesi için mücadele etme kararlılığını güçlendirdi. Devlet Dumasının Müslüman fraksiyonunun bürosunun liderlerinden biri olan ve 1917'de Tüm Rusya Milli Şura'nun lideri olan savaş karşıtı grup Vperyod'un destekçisi Ahmed Tsalikov, Vakhitov üzerinde önemli bir etkiye sahipti. Kaynakların hiçbirisi Müslüman Sosyalist Komite'yi Bolşevik bir örgüt olarak nitelendirmiyor. Y. Chanyshv ve K. Yakub gibi Bolşevikler hiçbir zaman Müslüman Sosyalist Komite'ya ait olmadılar.

Müslüman Sosyalist Komite, en başından beri, sosyal demokrat hareket için geleneksel biçimleri kopyalayarak oldukça uyumlu bir yapı oluşturmaya çalıştı. Müslüman Sosyalist Komite'nin ve Müslüman Sosyalist Komite'ye bağlı Bölge Komitesi ve İşçi Kulübü'nün neredeyse son halini almış olan tüzükleri yayınlandı. "Komitenin Amaçları" bölümünde, Müslüman Sosyalist Komite'nin Müslüman proletaryayı ve çalışan köylülüğü örgütlemeyi ve Müslümanlar arasında sosyalizm fikirlerini yaymayı amaçladığı belirtildi.

Müslüman Sosyalist Komite, burjuva devriminden sosyalist devrime geçişin hızla hazırlanmasını savundu. Vakhitov'un destekçileri, sosyalist devrimin hedefini her ulusun proletaryasının bağımsız gelişiminde gördüler. Özerkliğin amacının "bilinçleri ve kültürel düzeyleri açısından bilinçli dünya işçi sınıfıyla birleşmeye oldukça layık olan bir Tatar işçi ordusu oluşturmak" olduğu ileri sürülmüştür.

Mullanur Vakhitov'un kontrol etmeye çalıştığı ikinci nüfus grubu köylülerdi. Haziran 1917'de Kazan ilindeki Müslüman köylülerin bir kongresi yapıldı. Sonuç olarak, kongre, Birinci Tüm Rusya Müslüman Kongresi'nin raporunda barış, savaş ve toprak konusu üzerine olan sosyalist kararları kabul etti.

Müslüman Sosyalist Komite, dini ve ulusal-kültürel özerklik ihtiyaçlarını karşılamak için Tatar burjuvazisinin fonlarından oluşturulan Ulusal Fon üzerinde kamu kontrolü için öne çıktı. Önemli fonları olmayan komite, programını yürütmek

ve popülarlığını sağlamak için ciddi finansmana ihtiyaç duyuyordu. Fonun Kazan Müslüman Komitesi'nin elinden "demokrasi"ye devredilmesi sloganını ortaya attı. Bunun altında Müslüman Sosyalist Komite ve Harbi Şura'yı kastediyordu. Kızıl Bayrak'ta, "sosyalizmin yaşamsal ışınları altında, büyük İslam kültürünün yeşereceği ve bu kültürün yaratıcısının burjuvazi değil, sıradan halk olacağı" ifade edildi.

Haziran 1917'de MSC, bölgesel özerklik kurma konusunu gündeme getirdi. Aynı zamanda, Y. Akçura ve G. Ishaki'nin Türk federasyonu fikrinin aksine, Bulgar devleti ile süreklilik sorunu gündeme geliyordu. "Federasyon veya özerklik" makalesinde Daud Hodjakov, federasyonun Tatarlar tarihindeki köklerini aradı ve Bulgar devletinin, devletin hükümdarı (padsha) ve yerel prenslerin bulunduğu bir federasyon olduğunu savundu.

M. Vakhitov ve ortakları, Tatar ulusunun gelişimi hakkında Bolşevik doktrini ile bağdaşmayan kendi görüşlerine sahipti. Ekim Devrimi arifesinde şunları söyledi: "Asıl (Müslüman Sosyalist Komit.) görevimiz, milyonlarca Müslümanı, sizin (Bolşevikler) olmadığınız bir ulusal devrimi gerçekleştirmeye zorlamak." M. Vakhitov Müslümanlar hakkında şunları söyledi: "Bilinçlerini, gururlarını değiştirmek gerekiyor, ruhlarına büyük güçlerinin bilincini dökmek gerekiyor ... Bu olmadan hiçbir devrim yapamazlar." M. Vakhitov, bu canlanmanın köklerini Tatarlar arasındaki kurtuluş hareketinin tarihinde gördü. İbrahim. M. Vakhitov, Rusya ile sınırlı olmayan bağımsız bir işçi partisi ve tamamen Müslüman bir sosyalist hareket yaratmaya çalıştı. I. Vakhitov, hem Sovyet öncesi hem de Sovyet döneminde, G. İbragimov'un destekçilerinin ve Tatar Sosyal Demokrat Partisi liderlerinin aksine, örgütleri adına "Tatar" terimini kullanmadı. Ufa. Bu, Tatar Sosyal Demokratlarını Müslüman Sosyalist Komite, Harbi Şura ve Tüm Rusya Milli Şura'da birleştirdi. Türk birliği fikirlerini sosyalist temeller üzerinde geliştirdiler ve G.-R geleneklerini sürdürdüler. İbragim ve I. Gasprinsky. Bu nedenle, Vakhitov tarafından önerilen tamamen Avrupa örgütsel normlarının yanı sıra, sürekli olarak Müslüman birlik ve sosyalizm geleneklerinin, İslam'ın ve Müslüman halkların yeni temeller üzerindeki gelişimini hatırlattı.

Ekim 1917'de, Bolşevikler Kazan'da iktidarı ele geçirdikten sonra, Mullanur Vakhitov, tamamen Bolşevik bir programın uygulanmasını ve homojen bir sosyalist hükümet kurmayı kabul etmeyip protesto etmek için Geçici Devrimci Komite'den

(Genel Merkez) istifa etti. M. Vakhitov, Sennoy Çarşısı'ndaki felaketin sonuçlarından ve Tatar halkının tepkisinden kurtulduğunu belirterek fiyat kontrollerinin kurulmasına karşı çıktı. Harbi Şura liderleriyle birlikte bankaların kontrolünü ele geçirmeyi protesto etti. Ancak Yakub Chanyshhev ve Kamil Yakub 13 gibi Tatar Bolşevikler Karargah'ta kaldılar. Müslüman Sosyalist Komite'nin bu tutumu, Bolşeviklerin Kazan'daki Müslüman örgütlere yönelik ölçülü politikasını birçok açıdan açıklıyor. Sadece Vakhitov'un Kazan'dan ayrılması, Müslüman Sosyalist Komite'nin M. Sultan-Galiyev'in (1892-1940) eline geçmesi ve Kuzey Cephesi Bolşeviklerinden ve Urallardan bir sol hizip oluşumu, sert pozisyonla birleşti.

Giderek bir ulusal işçi partisinin özelliklerini elde etmeye çalışan Müslüman Sosyalist Komite'nin aksine, Ufa Sosyal Devrimcileri, Galia medresesinin eski öğretmenlerinin ve öğrencilerinden Galimcan Ibragimov'un (1887–1938) bir müşteri grubu olarak tanımlanıyor. G. Ibragimov'un kendisi orada eğitim gördü. Ufa eyaletindeki Sosyal Devrimcilerin baskın olduğu koşullarda, Ibragimov bu özel siyasi örgütle ittifak tarafından yönlendirildi. İbragimov'un taraftarlarını Sosyalist-Devrimci programa çeken ana nedenler, toprağın sosyalleşmesi ve federal cumhuriyetin ilanı ile ilgili noktalardı.

"İrek" "Bizim Yolumuz" gazetesinin programatik başyazısında, Tatar Sosyalist-Devrimciler kendilerini nüfusun% 99'unun çıkarlarının savunucusu ilan ettiler. Aslında burada 1906 modelinin "tangchilar" tezi kelimesi kelimesine tekrarlanıyor. Gazeteye göre, ezilen bir sınıf (mazlum sınıf) oluşturan ve günlük yorucu işlerle uğraşan, aç kalan çok Müslüman var. Vatandaşlar hayatlarının efendisi olacak olanlardı. Çıkarları, Guchkov, Milyukov ve Lvov şahsında Geçici Hükümette savaşa ve emperyalistlere karşı savaşan Sosyalist-Devrimcilerin tarım partisi tarafından ifade edilmektedir. "İrek", Tatar Kadetlerinin Sosyalist-Devrimcilere yönelik demagoji suçlamalarını reddediyor. SR'ler vaatlerini yerine getirmeyi söz veriyor. Makalede en ilginç olanı, sosyalizmin yeni bir din haline gelen bilimsel bir doktrin olarak pozitivizm ruhu içinde karakterize edilmesidir. Sosyalizme ulaşmanın yollarının büyük (olug) bilim adamları tarafından geliştirildiği tartışılmaktadır. "Bu doğru yolu, bu büyük dini kabul etmek, teorisini incelemek ve onu kendi kalemimizle yaymak bizim görevimizdir." Paranın gücünün var olduğu sermaye

dünyası, açıkçası cehenneme benzetilir. Sonuç olarak, mazlumların “kim düşman kimin dost olduğunu ayırt edecek ve birleşip büyük bir güç olarak hareket edecek ve kendilerini dünyanın hükümdarı (düşmüş) ilan edecekleri, tamamen dinsel, bir inanç tekrarlanmaktadır! Bunda inancımız mükemmeldir (camille) ve bu inanç bize güç verir!”

Kararın temeli mantıklı argümanlar değil, kapitalizm dünyasına karşı çıkma fikri ve yeni bir "altın çağ" inancıdır. Gerçekten de Cedid aydınlarının ve burjuvazinin rasyonel programlarının tam tersidir. Avrupa siyasi hareketinin ve kültürünün en modern biçimlerine hakim olmanın ilerleme için bir koşul olarak ilan edildiği Harbi Şura ve Müslüman Sosyalist Komite'nin programlarının aksine, Ufa Sosyal Devrimcilerinin programı yalnızca Müslüman sosyalizmi ve eşitlikçilik sloganlarına atıfta bulunuyor. Bu, Kazan'ın sosyal demokrat liderleri ile Ufa'nın tarım sosyalistleri arasındaki temel farkı göstermektedir. Sol Sosyalist-Devrimcilerin programındaki dini unsur, Avrupalılaşıma fikirlerinin kilit yerlerden birini işgal ettiği programdaki benzer unsuru bile geride bırakıyor. İslami sosyalizm fikriyle birlikte, İbragimov'un destekçileri kendilerini Müslüman Cedid din adamlarının muhalifleri olarak gösterdiler ve bu da onları Vais hareketine yaklaştırdı.

Tatarlar arasında Mayıs 1917'deki Moskova Kongresi'ndeki bölünmenin en nitelikli değerlendirmesi, yalnızca Başkurtlar gibi bir etnik grubun ayrılmasını hesaba katamayan G. İbragimov tarafından verildi. G. İbragimov, Müslüman halkların birliğinin dini ve kültürel değil, siyasi ve ekonomik olması gerektiğini yazdı. G. İbragimov, beş ayrı devletin kurulması çağrısında bulundu: Kazakistan, Kafkaslar, Türkistan, Tataristan ve Kırım. Yaşam koşullarının gücünün Rusya Türklerini her biri kendi alfabesi, edebiyatı, sözdizimi ve morfolojisi olan beş lehçeye böldüğüne inanıyordu. G. İbragimov, Kafkasya'da veya Türkistan'da kadınların okuryazarlık, haklar ve yaşam statüleri açısından konumlarının birbirinden farklı olduğunu açıkça ifade etmiştir. Bir yandan kadınların eşitliğini savunan ve diğer yandan özerk bölgelerde alt statülerinin korunmasına soğukkanlılıkla izin veren İbragimov'un samimiyeti hakkında soru ortaya çıkıyor.

İbragimov dört örgütü tek bir çatı altında birleştirdi: Sosyalist devrimcilerin Tatar örgütü Ufa Kharbi Şura, Ufa eyaletinin Köylü Konseyi Milli Şura'nun sol kanadı (fraksiyon). İbragimov, vilayetin çoğu ilçesinde Müslüman eğitim

bölümlerini de kontrol altına almayı başardı. Etkisini Ufa eyaletinin sınırlarının ötesine genişletmeyi ne o zaman ne de gelecekte başaramadı. Bu nedenle, her zaman Ufa'nın bölgesel özerkliğin merkezi ilan edilmesini savundu. Eyaletteki siyasi mücadele, bir iktidar mücadelesi ve eyalet içindeki toprağın yeniden dağılımı karakterini aldı. Durum, neredeyse hiç Müslüman toprak sahipliğinin olmadığı Kazan ilindeki durumdan temelde farklıydı.

Bu pozisyon, Ibragimov ile özerklik ve onun toprak mülkiyeti üzerindeki tam kontrolü konusunda benzer pozisyonlar alan Başkurt otonomistlerinin lideri Ahmed-Zaki Validi arasındaki karşılıklı işbirliğinin doğasını büyük ölçüde açıklıyor. Aradaki fark, Validi'nin Ufa ve Orenburg eyaletlerinin doğu bölgelerindeki kompakt ikamet yerlerinde ağırlıklı olarak yarı göçebe nüfusa güvenirken, Ibragimov eyaletin orta ve batı bölgelerinin ağırlıklı olarak yerleşik nüfusu üzerinde kontrol için savaştı.

Temelleri tamamen kırsal bir nüfustu. Validi ve Ibragimov'un modern Müslüman örgütler arasında bir istisna olan "Tatarlar" ve "Başkurtlar" etnonimlerinin altını çizmeleri karakteristiktir. Aynı zamanda, G. Ibragimov'un eşitlikçi arazi kullanımı, yani Başkurtların mülk olarak ayrıcalıklarından yoksun bırakılması hakkındaki fikirleri, Başkurt Şura'nun tüm programıyla temelden çelişti ve uzlaşmaya yer vermedi.

G. Ibragimov, ulusal kültür ve eğitimin sürdürülmesi için tek gerçek fon kaynağının burjuvazi olduğunu anlamıştı. 5 Temmuz 1917'de "Halkı satmayın" makalesinde Müslüman burjuvazinin ekonomik ve sınıfsal konularda tüm dünya kapitalistleriyle bir olduğunu belirtti. Sosyalizm bayrağı altında yoksullar, işçiler ve memurlar ona karşı çıkıyor. Aynı zamanda okul, eğitim, dil, tiyatro ve dini yönetim ve benzeri alanlarda burjuvazi ve işçiler işbirliği yapmalıdır.

G. Ibragimov'un destekçileri, azınlıkta olmalarına rağmen, ikinci il Müslüman kongresinde seçilen Ufa eyaleti Milli Şura'nun bir parçası oldular. Aynı zamanda, kongre, II. Tüm Rusya Müslüman Kongresi delegeleri için seçimler düzenledi. Ibragimov, Ufa'dan seçilmeyi başaramadı, bu yüzden Sterlitamak uyezdi 18'de aday gösterildi.

Ufa Şehir Duması seçimlerinde, Ibragimov'un grubu genel olarak Sosyalist-Devrimcilerin programına yakın bir program ortaya koydu. Milli meselede her millet tiyatro, edebiyat, dil, okul gibi alanlara hâkim olmak, kendi ilmî ve edebî

teşkilatlarını, musiki okullarını, kütüphanelerini ve okuma odalarını oluşturmak zorunda kalmıştır. Sonuç olarak, Ufa Duma'sında, on yedi Müslümandan sekizi, İbragimov'un destekçileri ile birlikte Sosyal Demokrat Menşevik İbragim Akhtyamov'u içeren tek bir sosyalist listeyi temsil ediyordu.

Temmuz 1917'deki II. Tüm Rusya Müslüman Kongresi'nde Fatih Seyfi, kongre çoğunluğunun birlik çağrısına karşı çıktı. Sosyalist-Devrimci slogan altında birlik çağrısı yaptı: "Özgürlük ve toprak." Konuşmacı, 3 Temmuz 1917'de Petrograd'daki silahlı ayaklanmaya katılanlarla dayanışma içinde olduğunu ifade etti. 20. Kongrede, Orenburg Muhammedi Ruhani Mahfili (OMDS) adına, Kazy Gabdulla Suleimani, kongreye, kararın değiştirilmesi çağrısında bulundu. Moskova Kongresi ve Meclis'e evlilik ve boşanmayı düzenleme işlevlerini devretmek istedi. Ufa'da askerlerin OMDS'nin ikametgahı olan camiden kadınları saçlarından çekerek çıkardığı durumu anlattı. Üstelik imamların bu şiddetin şeriata aykırı olduğunu açıklama girişimleri de kabul görmedi.

Kongrede çoğunluk ve genç nesil sosyalistler arasındaki çatışmanın bir sonucu olarak, OMDS tarafından evlilik ve boşanma konularının düzenlenmesi önerisi kabul edildi. Bu değişiklik pahasına liberaller kendilerine bir muhafazakarlar birliği satın aldı ve OMDS'ye boyun eğdirdi. Tarım konusunda, Kazan Müslüman Komitesi'nin programına uygun olarak özel mülkiyete ait toprakların bir ücret karşılığında elden çıkarılmasına ilişkin ifade kabul edildi. G. İbragimov'un Sosyalist-Devrimciler grubunun "İrek" gazetesi 1. Kongre kararlarını "büyük meclisin büyük kararları" olarak adlandırdıysa, "Neden yollarımızı ayırdık" makalesi doğrudan 2. Kongre tarafından yapılan revizyonu gösterir. Kadın ve toprak sorununa ilişkin 1. Kongre kararları, yani, Şeriat hukuku açısından değil, laik bakış açısıyla kadınların eşitliğinin tanınması ve toprağın özel mülkiyetinin korunması.

Bu grupların en ılımlısı Savaş Konseyi olan Harbie Şura'ydu. Birinci Dünya Savaşı sırasında düzenli orduda başta Tatarlar olmak üzere Müslümanların sayısı yaklaşık yarım milyon kişiydi. Bu grubun karakteristik bir özelliği yaş kompozisyonuydu. Askerler, orduda kaldıkları için devlet dilini öğrenmek zorunda kaldılar. Devlet okullarının öğretmenlerinin askerlikten serbest bırakılması ve Türkiye ile savaşa karşı olumsuz bir tutum, Tatar aydınlarının orduda düşük bir yüzdesine yol açtı. Tatarların ordu subayları arasında önemli bir tabaka, en düşük

subay rütbesine sahip olan ulusal öğrencilerdi. Birinci Dünya Savaşı'nın bir özelliği, Kazan Askeri Bölgesi topraklarında çok sayıda eğitim biriminin bulunmasıydı. Volga bölgesini ve Uralları kapsayan Kazan Askeri Bölgesi, neredeyse tüm Tatar topraklarını birleştiren tek idari birimdi.

Şubat Devrimi'nin hemen ardından Müslüman birlikleri oluşturma fikri yaygınlaştı. I. Alkin (1895–1937), “Tatar Uçagi” çemberinin lideri, kardeşi J. Alkin ve daha sonra çemberin üyeleri S. Mamliiev ve U. Tokumbetov, Müslüman savaşçıların birleşmesinde kilit isimler oldular. I. ve J. Alkin, Kazan Kadetlerinin önde gelen liderlerinden S.-G.'nin oğullarıydı. Alkin, 1906'da İttifak Merkez Komitesi üyesi ve Birinci Devlet Milletvekili. Duma. I. Alkin, Kazan'daki 1. gerçek okuldan mezun oldu ve Petrograd'daki Politeknik Enstitüsü'ne girdi, burada orduya alındı ve Konstantinovskiy Topçu Okulu'nda bir öğrenci oldu. Ocak 1917'den bu yana Kazan'daki 2. yedek tugayda sancak olarak görev yaptı, yani savaş tecrübesi yoktu.

16 Mart 1917'de Kazan Müslüman Askeri Komitesi (KMVK, Harbi Şura), I. Alkin başkanlığında bir başkanlık kurdu. 23 Mart 1917 Harbi Şura, Müslüman askeri birlikler yaratma ihtiyacına karar verdi. 28 Mart 1917'de Harbi Şura, I. Alkin'in raporunu Rusya'nın iç illerinde bir Tatar Askeri Bölgesi oluşturma önerisiyle değerlendirdi. KMVK, Orta Rusya'nın Müslüman nüfusa sahip illerinde Tatar Askeri Bölgesi'ni düzenleme kararı aldı. Aynı zamanda mahalle komutanına kadar tüm liderliği Müslüman olacaktı.

Kalıcı ulusal askeri birliklerin oluşturulması projesinin uygulanmasının, merkezi hükümet ile Müslüman nüfus arasındaki ilişkileri başka bir düzeye taşınması gerekiyordu. Tatarlar ordu karşısında haklarını garanti altına aldılar. 1915'ten beri Transkafkasya, Kazakistan ve Orta Asya'nın bazı bölgelerinde dinler arası çatışmalar durmadı. 1917'de ülkede kaos büyüdü, askeri ayaklanmalarda, subayların öldürülmesinde ve askerler tarafından ordu disiplininin fiilen kaldırılmasında kendini gösterdi. Ulusal askeri birlikler de yerel polis kuvvetlerinin bir prototipi olarak kabul edildi. Harbi Şura'nun liderleri, Rus eğitimi alan Tatar seçkinlerinin en laik kısmıydı. Ulusal askeri birlikler, ilkokul ile birlikte, Avrupa uluslarını örnek alan bir Tatar sivil topluluğu yaratmanın araçları haline gelecekti.

Temmuz 1917'deki I Müslüman Askeri Kongresi, I. Alkin başkanlığında daimi bir Tüm Rusya Askeri Konseyi'ni (Harbi Şura) seçti. Harbi Şura, Rusya'nın

Müslüman askerlerinin çıkarlarının bir temsilcisi olarak tekel konumunu savundu. II. Tüm Rusya Müslüman Kongresi sırasında ulusal hareketin ılımlı ve radikal kesimi arasında bir bölünme şekillendiğinden, Harbi Şura ve lideri I. Alkin, aslında her iki kamp arasında arabuluculuk yapan tek güç olarak kaldı. Genel olarak, Harbi Şura'nun Askeri Kongre'deki liderliği, bir yandan askeri personelin çoğunluğu tarafından desteklenen tarımsal-sosyalist federalist programı onaylarken, diğer yandan ulusal yapılara sadakati kişisel olarak ifade eden bir uzlaşma pozisyonu aldı. Vakytly Milli Idare'nin fotoğrafı. Harbi Şura'nun liderliğinde kilit bir rol, "Uchagy Tatarları" zamanından I. Alkin'in ortakları tarafından işgal edildi. Ulusal askeri birliklerin yokluğu ve az sayıda subay, Müslüman askerlerin bir şirket olarak varlığının önündeki en büyük engeldi. Amaç sadece ayrı askeri birliklerin oluşturulması değil, aynı zamanda Tatar Askeri Bölgesi'nin oluşturulmasıydı. Kongre, düzenli ve gönüllü Müslüman askeri birliklerin derhal oluşturulmasına karar verdi. Müslümanların sadece bu birliklerde görev yapacakları öngörülmüştür. Seçimlerde sadece "Müslüman sosyalist gruplarla" blok yapılmasına, onların olmaması durumunda "nasyonal sosyalist blokların oluşumu" için mücadele edilmesine karar verildi.

Ekim Devrimi'nden ve 27 Ekim 1917'de Kazan'da iktidarın Bolşeviklerin eline geçmesinden hemen sonra, Müslüman askeri örgütlerin acil bir toplantısı yapıldı. Harbi Şura'nun önde gelen kuruluşlarına bir telgraf gönderildi: "Hükümet demokrasinin eline geçti. Sovyet iktidarının sloganlarını tüm gücümüzle yerine getirmeye çalışacağız.

30 Ekim'de Kazan Askeri Bölgesi II. Müslüman Savaşçılar Kongresi başladı. Kazan Askeri Bölge Komiseri N. Ershov. N. Ershov, Rusya'nın birliğini korurken ulusların eşitliğini savundu. Kazan'ın başkanı Harbi Şura Kh. Abulkhanov, devrimin uluslara eşit haklar vermesi ve ulusal birimlerin yaratılması nedeniyle Tatarların her zaman devrimcilerle birlikte hareket edeceğini söyledi. I. Alkin, kararlı eylemin Kurucu Meclis seçimlerine kadar ertelenmesi lehinde konuştu: "Ben kendim Sosyal Demokratlara sempati duyuyorum, ancak son değişiklikleri olumlu değerlendiremiyorum." Kongrede, Müslüman alaylarındaki askerlerin eğitim ve öğretimi, ulusal Kazan Askeri Bölgesi'nin örgütlenmesi ve Kurucu Meclis seçimlerine katılma görevleri belirlendi. KazVO, 1. Piyade Tugay'ının bir parçası

olarak üç yedek Müslüman alayının (Kazan, Ufa, Orenburg) oluşturulmasını önerdi. Ulusal milislerin bir prototipi olarak Müslüman devriye ekipleri oluşturuldu.

Böylece, Mart-Kasım 1917'de Harbi Şura, Müslüman savaşçılardan oluşan, tüm Rusya'yı kapsayan bir tekel örgütüne dönüştü. Liderleri Sovyet hükümetini destekleyen bir konumdaydı ve görüşleri, askerlerin çoğunluğunun görüşlerine uygun olarak Sosyalist-Devrimciler ile Sosyal Demokratların fikir yelpazesindeydi. Örgütteki lider rol, Tatar öğrencilerinin temsilcileri tarafından üstlenildi - savaş zamanı memurları, özellikle Murz klanlarından, sosyal demokrat görüşlere sahip. Yerel liderler de dahil olmak üzere Şura üyelerinin çoğu köylü ailelerden geliyordu. Kural olarak, tarımsal sosyalizmin konumlarına bağlı kaldılar. Ufa eyaletinde, Sol SR'ler yerel Harbi Şura'ya başkanlık etti. Böyle bir çıkar fikirleri ikiliği, Harbi Şura'nun eylemlerinin kararsızlığını ve içindeki iç mücadeleyi belirledi. Ekim Devrimi'nden sonra Harbi Şura, Rusya Federasyonu'nun bir konusu olarak Orta Volga ve Güney Urallarda ulusal bölgesel özerkliğin ilan edilmesini ana görevi olarak belirledi. Bu amaca ulaşmak için Harbi Şura'nun faaliyetleri Kazan Askeri Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır ve onları Müslüman Askeri Bölgesi'nde birleştirmek için Müslüman askeri birlikleri oluşturmayı amaçlamaktadır. Rusya'daki iktidar krizi koşullarında, Harbi Şura'nun liderleri, bölgedeki durumun barışçıl gelişiminin tek garantisini gördü. Şubat 1918'de Kazan Sovyeti ve Volga Sovyetleri Kongresi'nin İdel-Ural Devletinin şahsında etnik toprak özerkliğini tanımayı reddetmesi, Harbi Şura liderlerini Sovyet yetkilileriyle bir çatışma durumuna getiriyor. Aynı zamanda, 1918 Mart'ı boyunca devam eden Kazan'daki fiili silahlı çatışma durumu, Tatar-Başkurt Sovyet Cumhuriyeti'nin 22 Mart 1918'de ilan edilmesinin en önemli argümanıydı. ılımlı sosyalistler ve Harbi Şura, bölgesel özerkliğe yöneldiler ve onlara Şehir Duması ve Millet Meclisi (Ulusal Parlamento) seçimleri için tek bir liste oluşturdu. Resmi olarak İlyas Alkin ve Gaziz Gubaidullin, örneğin Galimcan İbragimov ile aynı grupta yer aldı. Sadece Müslüman Komiserliğin kurulması ve Müslüman Sosyalist Komite ile Ufa Sol Sosyal Devrimcilerinin Ocak 1918'de ona girmesi "Tatarcılar"ı böldü.

Böylece, Ekim Devrimi ile Şubat 1918'de İç Rusya Müslüman İşleri Komiserliğinin yerel yapılarının oluşumu arasında, Tatarlar arasında sosyalist kampın belirli bir birliği vardı. Ana hedefi, Ural-Volga Devletinin (KUVSH)

Uygulanması için Collegium kuvvetleri tarafından İdel-Ural Devletinin ilanıydı. Bu birlik, Harbi Şura liderlerinin, merkezi ve yerel Sovyet yetkililerinin rızası olmadan Devletin ilanını talep etme kararından sonra bozuldu ve bu, İç Rusya Müslüman İşleri Komiserliği'nin liderleri tarafından temsil edilen yetkilerini fiilen iptal etti.

Ufa'nın Kazan'dan bölgesel uzaklığı, muhtemelen Müslüman Sosyalist Komite'nin ve Ufa Sol Sosyalistlerinin yeterince yakın etkileşimde bulunmamasının nedenlerinden biriydi. Her biri, Kurucu Meclis seçimlerinin sonuçlarının gösterdiği gibi, bir il içindeki hakimiyetle sınırlıydı. Harbi Şura, geniş kapsamıyla, halkını sahaya yerleştirmeye çalışmadı, kendisini birlik programlamakla sınırlandırdı. Kurucu Meclis'e devredilecek olan Geçici Hükümet ilan eden Halk Komiserleri Konseyi'nin ilk faaliyetleri. G. İbragimov ve grubunun seçilmiş üyeleri, M. Vakhitov gibi Petrograd'a doğru yola çıktılar. Ancak, ikincisinin tek bir toplantı için zamanı yoktu. MSC'nin Kazan'daki başkanlığı görevi M. Sultan-Galiyev'e verildi. I. Alkin de burada kaldı.5 Ocak 1918'de Tüm Rusya Kurucu Meclisi, Rusya Demokratik Federasyonu'nu ilan etti. Toplantı aynı gün dağıldı. Halk Komiserleri Konseyi ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi tüm gücü ellerinde topladı. 7 Ocak 1918'de Millet Meclisi, konusu olan İdel-Ural Devleti'nin doğuşunu ilan etti ve Devleti kurma prosedürüne karar verdi. Ural-Volga Eyaleti koleji (KUVSH) olarak da bilinen Bölgesel Özerklik Komisyonu'nun, Devlet için geçici bir anayasa kabul etmek ve geçici bir hükümet oluşturmak için Ufa'da bir kongre toplaması gerekiyordu. KUVSH'de mutlak baskınlık Kazan temsilcileri aldı. İl Milli Şura'yu G. Sharaf, N. Khalfin ve G. Gubaidullin, Harbi Şura'yu I. Alkin, Müslüman Sosyalist Komite'yi F. Mukhammedyarov temsil etti. 21 Ocak'ta KUVSH üyeleri Kazan'a geldi.

Ocak 1918'de Müslümanlar, Kurucu Meclis'in çoğunluğu ile Halk Komiserleri Konseyi arasındaki çatışmada tavır almak zorunda kaldılar. Kurucu Meclis seçimleri, ayrı il seçim listelerine göre yapıldı. Kazan ve Ufa eyaletleri dışında Tatarlar tek ulusal listeler oluşturdu. Tatarlar, Kurucu Meclis'te 16 sandalye aldı. Sadece G. İbragimov, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi çizgisini destekledi ve Bolşeviklerle birlikte Kurucu Meclis'ten ayrıldı. Tatarlar, Sosyalist-Devrimci lider V. Chernov'un siyasi çizgisini destekleyen bir "Müslüman sosyalist hizip" yarattılar. Tüm Rusya Milli Şura binasında I. Stalin ile hizip üyeleri arasında bir toplantı yapıldı. G. İbragimov, M. Vakhitov ve Başkurt temsilcisi Ş. Manatov, A. Tsalikov'u

geleceğin komiserliğinin lideri olarak çekmeye çalıştı, ancak Müslüman fraksiyonun pozisyonunu kabul etmeye karar verdi. Sonuç olarak, zaten 7 Ocak 1918'de, Halk Komiserleri Konseyi başkanı V. Lenin ve I. Stalin, G. Ibragimov, M. Vakhitov ve Sh. Manatov ile yaptığı toplantıda, işbirliği koşulları hakkında kararlar aldılar. Sovyet yetkilileri. Toplantı Ibragimov ve Stalin tarafından hazırlandı. Halk Komiserleri Konseyi, Ufa ve Kazan'daki Tatar hareketi ve Başkurt hareketi üzerinde kısmi kontrol imkanı elde etti.

Böylece, Petrograd'da iktidarın 6 Ocak 1918'de Bolşevik Halk Komiserleri Konseyi'ne nihai devrine kadar, Müslüman sosyalistlerin liderleri Kurucu Meclisin meşruiyetini kabul ettiler. Müslüman Sosyalist Komite liderleri, Ufa Tatar Sol SR'leri ve Harbi Şura, Ekim Devrimi'nde doğrudan yer almadılar. 1917 Ekim Devrimi ile Kurucu Meclisin dağıtılması arasında, Rusya'daki iktidar sorunuyla ilgili olarak Müslüman sosyalist örgütlerin belirli bir ikiliğini gözlemliyoruz. Bir yandan iktidarın hem merkezde hem de yerelde Sovyetlerin temsilcilerinden oluşan bir hükümetin eline geçmesini desteklediler. Öte yandan, Kurucu Meclis'i tüm Rusya'nın tek meşru temsilcisi ve yasama organı olarak görüyorlardı. Üç grubun hiçbiri tamamen Bolşevik bir hükümet fikrini desteklemedi. Vakhitov ve Kazan garnizonunun askeri akhun'u, sırasıyla Müslüman Sosyalist Komite ve Harbi Şura'yu temsil eden Bagautdinov, Bolşeviklerin homojen bir sosyalist hükümet kurmayı reddetmesini protesto etmek için Kazan Geçici Devrimci Karargahını terk etti. Ibragimov grubundan Ufa Sol Sosyalist-Devrimciler de tamamen Bolşevik bir organa dahil edilmedi. Hem Kazan hem de Ufa vilayetlerindeki taşra sovyetlerinin Sol SR'ler tarafından kontrol edildiğine dikkat edilmelidir. Aksine, tüm bu gruplar Millet Meclisi seçimlerine katıldılar ve Kurucu Meclis dağılmadan önce Kurucu Meclis formülünü Tüm Rusya parlamentosu ve Millet Meclisi'ni ulusal parlamento olarak kabul ettiler. Milli İdare Collegiums'a seçilemeyerek, Milli İdare ve onun anti-Sovyet anti-Bolşevik liderlerini ulusal-kültürel ve dinsel özerkliğin liderleri olarak bırakıp, ulusal çoğunluk ile bir tür uzlaşmaya vardılar ve kendilerini aldılar. Ural-Volga Devletinin Uygulanması için Collegium'un (KUVSH) kontrolü ve Harbi Şura'yu ona tabi tuttu. Hiçbir zaman doğrudan güç kullanmadılar. 1918 yılının Şubat ayının sonunda, Kazan'daki Müslüman Komiserliğin lideri olarak sadece M. Sultan-Galiev İdel-Ural Devletine karşı konuştu. Aynı zamanda, Harbi Şura'nun liderliği

kan dökülmeden tutuklandı ve İdel-Ural'ı sadece ulusal örgüt güçleri tarafından ilan edilmeyeceği vaadi altında kısa süre sonra serbest bırakıldı. Böylece, Tatar nasyonal sosyalizmi, demokratik ve yasal bir Rus devletinde sorunları seçimler yoluyla barışçıl bir şekilde çözmek için kuruldu, ancak ülkenin iç savaşa kayması, liderlerini ayrılmaya, savaşanlardan birine katılmaya zorladı. Bu, Tatarlar arasındaki Ceditçiliğin siyasi aşamasının sonuydu.

2. İSMAİL GASPRALI VE ORTA EDEBİ TÜRKÇE FİKİRLERİ

Gaspıralı, Türk dili ve ortak dil konusundaki görüşlerini anlattığı makalelerinde anadil farkındalığı, imla, anadil öğretimi ve dil sadeliği konularını işliyor. Ortak bir Türk dili yaratmak için çok çaba harcayan Gaspıralı, fikri gerçekleşme de "Tercüman" gazetesini "*saf Türkçeyle*" yazmış ve bu gazete Kırım'dan Çin'e kadar okunmuş ve anlaşılmıştır.

Dillerin ne kadar aceleyle yaratıldığını biliyoruz. İsmail Gaspıralı'nın görüşlerine göre, Tatarlar, Sibiryalılar, Kazanlılar, Kırımlar, Kafkasyalılar, Başkurtlar, Orta Asya Özbekleri ve Türkmenler ortak bir Türk dilinin lehçelerini konuşuyorlar. Bu lehçeler sözlü biçimde önemli ölçüde farklılık gösteriyor fakat transkripsiyon ve yazılı olarak neredeyse aynıdır.

Türk lehçelerinin sağlamlığı ve yakınlığı, eski çağda gelişmiş olmaları sayesinde. Bugün birdenbire, şaşırtıcı bir şekilde, Kırım Tatarlarını, Başkurtları, Kumukları, Balkarları, Karaçayları, Uygurları, Nogayları, Kazakları, Kırgızlar, Karakalpakları, Özbekleri oldukça iyi anladığımızı düşünürsek, o zaman bu, onlara dayatılan klişelerin çatışmasından kaynaklanmaktadır. Bizi tamamen farklı insanlar olduğumuza ikna ettiler ama hayat tam tersini gösteriyor ve neye inanacağımızı bilmiyoruz. Belki de Gasprin'in "*dil, düşünce ve eylem birliği*" temelinde Türk dayanışması çağrısını hatırlamanın zamanı gelmiştir.

Dil bilimi insanlara ve bilime hizmet etmekten vazgeçti, politikacıların hizmetkarı haline geldi. Bu, Türk lehçelerinin doğasından değil, "lehçelerin" Lehçe dediği resmi olarak onaylanmış "dillerden" kaynaklanmaktadır. Türk dillerinde umutsuzca dil farklılıkları aranıyor ama buna rağmen ortak köklere rastlanılır. Devrimden önce akademide «Türk-Tatar zarfları» terimi kullanılmaktaydı ve yakın

“dile” atıfta bulunuldu. Orhun ve Yenisey'in bir asır öncesine ait anıtlarından, Türk dilinin yüzyıllar boyunca çok az değiştiği açıktır.

Dilin evrensel Türk dayanışmasının temel dayanağı olduğunu düşünerek öncelikle bir dil reformu gerçekleştirilmeye çalışıldı. Harekete geçirilmiş Türkçülük formülünde ilk sırada yer alan "*dilde birlik*", Türk halklarının yaşayan dilleri, yapısal ve tipolojik benzerlikleri ve kelime dağarcığı ile hala önemli ölçüde farklılık gösterdiğinden, kendi kendine gelişemezdi. Türk dilinin, Kırım Tatar dilinin modernize edilmiş bir versiyonuna dayanan çeşitli Türkçe Esperanto'nun gelişimi ortak bir Türk yakınlaşmasına doğru önemli bir adımdı. Dil reformu sırasında çözülen belirli görevlerden biri, Türk dillerindeki fonetik farklılıkların en aza indirilmesiydi. Sonuç olarak, Türk dünyasının tüm halklarının anlayabileceği bir "ortak dil" ("Lisan-ı ummi") yaratılmıştır. Avrasya'nın birçok bölgesinde "Tercüman"ın başarısını ve popülerleşmesini sağlayan da bu başarıdır.

Gaspralı'nın girişimlerinden biri, tek bir Türk dili yaratma girişimiydi. Farsça ve Arapça kelimeler çoğunlukla Türkçeden ödünç alınmış, Farsça ve Arapça kelimeler hariç tutulmuştur. Polonya aralık Başarılı bir şekilde tamamlanması, tek bir Türk dünyası yaratma hedefine ulaşılmasını büyük ölçüde kolaylaştıracak önemli bir girişim çok açık bir nedenden dolayı ortaya çıktı: o sırada var olan Türk lehçelerinin büyük çoğunluğu bağımsız dillere ayrılmayı başardı. İsmail Bey'in esas aldığı "diller"den sadece biri.

Bolşevikler Rusya'da iktidara geldikten sonra, ulusal sorunların çözümünde büyük uzmanlar, bu bölünme yapay olarak güçlendirildi, bu bölünme, yeni ortaya çıkan SSCB topraklarında yaşayan farklı Türk halklarına farklı alfabelerin idari, "*farklı düzende*" atanmasına kadar yapay olarak güçlendirildi.

Dürüst olmak gerekirse, İsmail Gasprin'in tek bir Türk dili yaratma fikri tamamen unutulup atılmadığı, aksine Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Kemal Atatürk tarafından aktif olarak kullanıldığını belirtmek gerekir. Birinci Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra iktidara gelen modern Türk devletinin kurucusu. Türkçe Arapça ve Farsça alıntı kelimeler Arapça ve Farsçadan alınmıştır. Dil reformu 1928'de, alfabenin Latinleştirilmesinin gerçekleştiği ve Türk dilinin Arapça ve Farsça'dan borçlanmadan temizlendiği zaman gerçekleşti.

Bu çalışmada kullanılan bildiri metinleri, Rus İmparatorluğu'nun çöküşü, Rus monarşisi ve İdil-Ural Türk halklarının kendi bağımsız devleti kurma koşullarında kullanılmaya devam eden aynı ortak Türk dili olduğunu göstermektedir. Bildirilerin incelenmesi, kullanılan dilin modern gerçekliklerde bile anlaşılmasının kolay olduğunu göstermektedir. Bu, ortak bir dil oluşturma fikrinin gerçekçi görünme de pratikte uygulamasının bulunduğunu kanıtlanıyor. Bu bildiriye inceleyerek, broşür yazarlarının iletmek istediği genel anlamı kolayca anlayabilirsiniz. 1917'deki siyasi durum nedeniyle, siyasi güçlerin İdil-Ural'ın Müslüman nüfusuna bilgi aktarmanın bir yolunu bulması gerekiyordu. Farklı lehçelere rağmen, bildirilerin anlamı herhangi bir millettten okuyucunun anlayabileceği kadar açıktı.

İdil-Ural yeni siyasi durum nedeniyle, Türk toplumunun hayatındaki siyasi ve sosyo-politik değişiklikleri tasvir eden kelimeler Türk dilinde ortaya çıkıyor. İncelenen bildiriye tematik kelime bilgisi oldukça çeşitlidir ve sosyo-politik, sosyo-kültürel ve günlük alanları kapsar. Bildiriye yazının büyük bir kısmı dini kelimedenden oluşmaktadır: *Allah Te'ala, aziz dinimiz, imam, medrese, Müslüman kardeşler, din, vb.* Tatarların dini ve dilsel hayatında, esas olarak “*Tanrı*” kavramının temel ifade birimi olarak belirlendi. Genel olarak “*Alla*” ifadesi ve onun fonetik varyantları *Allah/ Allahı (Аллаһ / Аллаһы)* halk arasında sabitlendi.

Hukuk terminolojisi öncelikle Arapça-Farsça kelimelere dayanıyordu; Örneğin, *höküüm (hüküm), hakim, adalet, kanun, hukuk, vb.* Bildiriler Doğu kökenli sosyo-ekonomik terimleri içerir: *memleket, vatan, vilayet «bölge», devlet, ülke vb.* Birçoğunun kullanılmaz hale geldiği veya anlamlarını değişmiş olduğu gözlenmiştir. Anlam değişiklikleri, Arapça veya Farsça orijinal anlamlarının korunması, daraltılması, genişletilmesi veya değiştirilmesi ile ilişkilidir. Doğu kelime hazinesinin analizi, kelimelerin kaybolan anlamlarını ortaya çıkarmaya izin verir. Tatar dilinin özellikleriyle ilişkili fonetik, sözlüksel-anlamsal ve morfolojik uyarlamalar da izlenebilir. Tatar dilinin fonetik ve dilbilgisel etkilerini deneyimledikten sonra birçok Arapça ve Farsça'dan geçen kelimeler orijinal Tatarça olarak algılanmaya başlamıştır.

İdil-Ural Müslümanlarının söylemlerinde etnisiteden çok dindarlık, bağımsızlık, kültürel değerler, entelektüellik, dayanışma duygusu vardır. Bildirilerin içeriğinden de anlaşılacağı gibi en önemlisi, bu nüfus ilk defa kendilerini

Müslümanlar olarak tanımlamıştır. Temsilcilerinin uygulamaya çalıştıkları bağımsız bir devlet fikri vardı. Söz konusu olan bildiriler, sadece siyasi iletişimi ve tamamen propaganda eylemi değil, aynı zamanda İdil-Ural'ın özel bir Türk edebiyat türünün de ürünleri, yani özlü gazetecilik eserleridir. Önemli özellikleri; konunun büyük önemi, içeriğin erişilebilirliği, stilistik yapının basitliği, çeşitli tür biçimlerinin bir karışımı, zaman ve mekan, sembolizm unsurları ve modernizmdir.

Belirsizlik, bildiri dilinin karmaşıklık gibi bir özelliği ile ilişkilidir. Vatandaşların doğrudan deneyimlerinden uzak olan demokrasi ve diğer terimler gibi kelimeler anlaşılması zor olarak kabul edilir ve genellikle farklı şekillerde yorumlanır. Ancak bu bir dil sorunu değildir. Anlamadaki zorluklar, kelimenin anlamının belirsizliği ve karmaşıklığına değil, gerçekliğin karmaşıklığına bağlıdır. Bu tür belirsizlik, bulanıklık gibi, bildirilerde çok yaygındır ve tıpkı karmaşıklık gibi, gösterilenin özellikleriyle ilişkilidir. Belirlenen nesnelere nicel farklılıklara sahip olduğu ve uygulama sınırlarının tam olarak belirlenmediği durumlarda ortaya çıkar. Belirsizlik, nesnelere özelliklerine göre değil, onlar hakkındaki insan bilgilerine göre belirlenir.

Bu çalışma için en ilginç olanı politik veya ideolojik belirsizliktir. Dilsel belirsizlik bağlam tarafından ortadan kaldırılır. Ancak *demokrasi*, *özgürlük*, *düzen* gibi kelimelerin muğlaklığı bağlam tarafından ortadan kaldırılmaz. Siyasi belirsizlik kasıtlı belirsizliktir. Bu, dilin bir özelliği değil, siyasi amaç ve tutumlardan kaynaklanan bir olgudur.

Bilindiği gibi propaganda metinleri, ideolojik belirsizliğin dilsel bağlam tarafından ortadan kaldırılamayacağı gerçeğini kullanırken, şu veya bu ideolojikleştirilmiş kelimenin hangi özel anlamda kullanıldığı net olmayacak şekilde ortaya koyulmuştur. Bildiri metinleri öncelikle ajitasyon işlevini yerine getirir. Çağrının temeli, okuyucuya bir miktar fayda sağlama sözüdür. Vaat edilen durum geleceğin alanına aittir, yani gerçekte yoktur ve var olup olmayacağı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bu, konu ve durumun özünün doğrudan ve kesin bir ifadesidir: «Ben söz veriyorum – siz bana inanın ve bir şeyler yapın».

Bildiri metinlerinde, dilde belirsiz kavramlara dayandığı için soyut yerler vardır. Bildirilerde "iyilik" kavramları vardır: "düzen", "çıkarlar" ve diğerleri. Soyut faydalar bildirilerde iki şekilde belirtilir: soyut isimler (adalet, rıza, vb.) ve

somutlaştırmayı içeren ifadeler (problem çözüme, düzgün yaşam, gerçek sonuç, vb.). Buna ek olarak, bazı durumlarda «iyilik» fiil ile gösterilebilir (sorunu çözmek vb.).

Bir insanı etkilemenin en önemli araçlarından biri de dil faktörüdür. Her şeyden önce bunlar kelimeler ve ifadelerdir. Belirli bir sosyal grubun çıkarları açısından ideolojik bir değerlendirme yapılır. Bildirideki etkileme işlevi dil aracılığıyla yükseltilmektedir. Duygusal ifadeler, ünlem cümleleri, hitabet sözdizimi, metaforik ifadeler ve deyimsel birimler kelime bilgisi tarafından oluşturulur. Bildiriler bir yanda bir olayla ilgili hikaye olarak tanımlanabilecek metinler içerirken, diğer yanda olayın kendisinin görüntüsünü temsil eden metinler vardır. Olayları tasvir etme arzusu açıkça ifade edilirken çeşitli işaretler bulunur. Gerçeği yansıttığı ortaya çıkar. Bildiriler, belgelenmiş bazı ayrıntılar vermelerine rağmen, makul bir şekilde kuru bir vakayinameden ziyade edebi bir anlatı olarak nitelendirilebilir. Bu düzyazı genellikle portre özelliklerini, karakterlerin görsel dokunuşlarını, eylemleri için psikolojik motivasyonları içerir, az veya çok ölçüde mesajları renklendiren ayrıntıları içerir, yani edebi ayrıntıları içerir.

Bildiriler, bir yandan dünyanın gerçekçi bir vizyonunu temsil ederken, diğer yandan modernizm etkisinin sonucunu temsil eder. O zamana kadar sadece felsefeciler, politikacılar, ekonomistler ve sosyologlar arasında dönen terimler metinlerde de yer almaya başlamıştır.

SONUÇ

Çalışma, 1917–1920 yıllarında İdil-Ural'da çıkan Türk bildirilerin, Türk halkının yaşamının çeşitli yönlerini ortaya koyan değerli bilgiler içerdiğini göstermektedir. İdil-Ural'ın Türk-Müslüman nüfusu, değişen dünyaya dair algıları, bir sistemden diğerine geçişin olduğu, kitlesel sosyal psikolojinin değiştiği, yani o kritik dönemin Türk-Müslüman düşüncesinin çeşitliliğini göstermektedir. Bu yıllarda Türk aydın toplumu değişmeye ve yeni yazarlar ortaya çıkmaya başladı.

Çeşitli siyasi grupların yazdığı bildirilerde İdil-Ural halkı için sade ve anlaşılır bir dil kullanılması önerilmiş, bu da bildirilerde kullanılan dilin ortak bir Türk dili olduğu sonucuna varmamıza neden olmuştur. Bu çalışmada kullanılan bildirilerin metni, Rus monarşisinin çöküşü ve İdil-Ural Türk halklarının kendi bağımsız devletlerini yaratma sırasında yerel halk tarafından kullanılmaya devam eden ortak Türk dilinin olduğunu göstermektedir.

Metnin analizi, çeşitli taraflar arasındaki çatışma sırasında, sosyo-politik durum koşullarında, politikacıların İdil-Ural'da meydana gelen olaylara hızlı bir şekilde yanıt vermesi gerektiği sonucuna varmamızı sağlar. Çeşitli yöntemler dahil olmak üzere mümkün olduğunca çok sayıda destekçiyi kendi taraflarına çekmeleri gerekiyordu. Aynı zamanda metinlerde mantıksal tartışma arka plana çekildi ve gerçek değerlerin önceliği ön plana çıktı.

Metinlerin çoğunda, olayla ilgili bilgilerin bildirmesinden çok ötesine geçmektedir. Sadece olayla ilgili hikayeyi temsil etmekle kalmazlar, genellikle olayın imaj unsurlarını içerirler.

İdil-Ural Müslümanlarının söylemlerinde etnisiteden çok dindarlık, bağımsızlık, kültürel değerler, entelektüellik, dayanışma duygusu vardır. Bildirilerin içeriğinden de anlaşılacağı gibi en önemlisi, bu nüfusun ilk defa kendilerini Müslümanlar olarak tanımlanmıştır. Temsilcilerinin uygulamaya çalıştıkları bağımsız bir devlet fikri vardı.

Konuşmalarında şaşırtıcı, yeni, neredeyse anlaşılmaz kelimeler ortaya çıktı. Bunlar «özgürlük», «bağımsızlık», «cumhuriyet», «vatan», «milliyet», «ilkeler» ve diğerleriydi.

Söz konusu olan bildiriler, sadece siyasi iletişimi ve tamamen propaganda eylemi değil, aynı zamanda İdil-Ural'ın özel bir Türk edebiyat türünün de ürünleri, yani özlü gazetecilik eserleridir. Önemli özellikleri; konunun büyük önemi, içeriğin erişilebilirliği, stilistik yapının basitliği, çeşitli tür biçimlerinin bir karışımı, zaman ve mekan, sembolizm unsurları ve modernizmdir.

Bildiriler bir yanda bir olayla ilgili hikaye olarak tanımlanabilecek metinler içerirken, diğer yanda olayın kendisinin görüntüsünü temsil eden metinler vardır. Olayları tasvir etme arzusu açıkça ifade edilirken çeşitli işaretler bulunur. Gerçeği yansıttığı ortaya çıkar.

Bildiriler, belgelenmiş bazı ayrıntılar vermelerine rağmen, makul bir şekilde kuru bir vakayinameden ziyade edebi bir anlatı olarak nitelendirilebilir. Bu düzyazı genellikle portre özelliklerini, karakterlerin görsel dokunuşlarını, eylemleri için psikolojik motivasyonları içerir, az veya çok ölçüde mesajları renklendiren ayrıntıları içerir, yani edebi ayrıntıları içerir.

Bildiriler, bir yandan dünyanın gerçekçi bir vizyonunu temsil ederken, diğer yandan modernizm etkisinin sonucunu temsil eder. O zamana kadar sadece politikacılar, ekonomistler ve sosyologlar arasında dönen felsefi terimler metinlerde yer almaya başlamıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv kaynakları:

1. Rusya Federasyonu Devlet Arşivi:

-1741. *Devrim öncesi Rusya'nın polis ve yargı organlarında saklanan yasadışı yayınlar koleksiyonu.*

-R-671. *Tüm Rusya Kurucu Meclisi üyeleri Komitesi'nin ajitasyon kültür ve eğitim bölümü.*

- R-749. *Tüm Rusya Kurucu Meclisi üyeleri komitesi.*

- R-9550. *Sovyet dönemi Bildirilerinin toplanması.*

2. Başkurdistan Cumhuriyeti Ulusal Arşivi. Fon P-1832. SBKP Başkurt Bölge Komitesi'nin doğu kısmı.

Yayınlanmış Asli Kaynaklar:

1. Arif, K. [ve başkaları]. (2010) *İlan-ı Ticaret: Resimli İlanlar Perspektifinde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul Ticari Hayatı.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası

2. Banarlı, N. (1972) *Beyanname [Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Teklifler]* (Cilt. 1, Sayı. 1 ss. 9–22) Kubbealtı Akademi Mecmuası.

3. Bayram, K. (2014) *İdil-Ural devleti, 1917–1918 (Ayaz İshakî).* Ankara: Türk Tarih Kurumu

4. Bennigsen, A. (1964). *et Quelquejay Ch. Les mouvements nationaux chez les Musulmans de Russie. Tome I : Le "sultangaliévisme" au Tatarstan.* (s. 285) Paris : Mouton.

5. akmak, C. (2014). *İsmail Gaspiralı'nın Ceditçi Aydın Fatih Kerimi Üzerindeki Etkisi* (Cilt 11, Sayı: 4, ss. 284-293), Modern Türklük Araştırmaları Dergisi.
6. Davletşin, T. (1974). *Sovetskiy Tatarstan: Teoriya i praktika leninskoy natsional'noy politiki*. Kazan: Cıym.
7. Devlet, N. (1995). *İdil-Ural'da bağımsızlık hareketi — millet meclisi 1917–1918*. Ankara: Türk Tarih Kurumu
8. Devlet, N. (1999). *Rusya Türklerinin Milli Mücadele Tarihi (1905-1917)*. Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi
9. Devlet, N. (1998) *1917 Ekim İhtilali ve Türk-Tatar Millet Meclisi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
10. Fuad, A. (1925) *Türk milletine beyannâme*. İstanbul: Hüsn-i Tabiat Matbaası
11. Gizzatullin, I.G. (1979). *Zashchishchaya zavoyevaniya Oktyabrya. Tsentral'naya musul'manskaya voyennaya kollegiya 1918-1920*. Moskova: Nauka.
12. Gizzatullin, I.G (2002). *Musul'manskiye voyennyje organizatsii (1917–1921 gg.)*. Kazan: Fen.
13. *Grazhdanskaya voyna v Rossii i musul'mane. Sbornik dokumentov i materialov*. (2014) (s.816) Moskova: Tsentr strategicheskoy initsiativy.
14. Gökgöz, S.S. (1998) *İdil-Ural'da Cedit Hareketi ve Ceditçi Sosyalistler*. (Cilt.18, Sayı. 134, ss. 198–207.) Ankara: Türk Yurdu.
15. Gökgöz, S.S. (1996) *İdil-Ural Sahasında Ceditçi Sosyalistlerin Faaliyetleri (1905-1938)*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
16. İbragimov, M.I. (2018) *Natsional'naya identichnost' tatarskoy literatury: sovremennyye metody issledovaniya: ocherki*. (s. 104) Kazan: Institut yazyka, literatury i iskusstva im.

17. İshaky, A. (1933) *Idel-Oural*. Paris
18. (2003). *İstoriya tatarskoy literatury novogo vremeni (XIX – nachalo XX v)*. (s. 417) Kazan: Fiker,.
19. Karimullin, A.G. (1999). *Tatarskoye gosudarstvennoye izdatel'stvo i tatarskaya kniga Rossii (1917-1932)* (s. 317). Kazan: Tatarskoye knizhnoye izdatel'stvo.
20. Kemaloğlu, İ. (2015) *İdil-Ural Tarihi Sempozyumu (Ankara, 10-12 Ekim 2011) Bildiriler. I Cilt. Türkçe metinler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu
21. Mirkhayev R. F (2018). *O lingvokul'turologicheskom aspekte izucheniya leksiki starotatarskikh pis'mennykh tekstov // Tyurkskiy mir i islaMüslüman Sosyalist Komiteaya tsivilizatsiya: problemy yazyka, literatury, istorii i religii. IX Mezhdunarodnaya tyurkologicheskaya konferentsiya*. (ss. 27-30). Kazan.
22. (2008) *Obshchestvo i vlast'. Rossiyskaya provintsiya. 1917-1985: Dokumenty i materialy v 6 t. PerMüslüman Sosyalist Komiteiy kray. T. 1. 1917-1940*. (s. 683) Perm: Bank kul'turnoy informatsii.
23. Pultar, G. (2008). *Yirmi Birinci Yüzyılda İdil-Ural*. İstanbul: Tetragon Yayınları.
24. (1995) *Rossiya antibol'shevistskaya: iz belogvardeyskikh i emigrantskikh arkhivov*. (s. 442) Moskova: Institut rossiyskoy istorii RAN.
25. (1992) *Sultan-Galiyev M. Stat'i. Vystupleniya. Dokumenty*. (516 s.) Kazan': Tatarskoye knizhnoye izdatel'stvo.
26. Spuler, B (1942). *Idel-Ural: Völker und Staaten zwischen Wolga und Ural*. (s. 131) Berlin: Stollberg.
27. Türkyılmaz, S. (2018) *İsmail Gaspıralı ve Rusya Türklerinde Milli Uyanış: Usul-i Cedit Eğitim*. İstanbul: Ketebe Yayınları..

28. (2011) *Zhurnaly zasedaniy, prikazy i materialy Komiteta chlenov Vserossiyskogo Uchreditel'nogo sobraniya (Iyun'–oktyabr' 1918 goda)*. (s. 631) Moskova: ROSSPEN.

29. Zagidullina, D.F. (2013). *Modernizm v tatarskoy literature 1920-kh gg* (s. 146-150). *Filologiya i kul'tura*. № 1 (31).

30. Zagidullina, D. F. (2013). *Modernizm v tatarskoy literature pervoy treti XX veka*. (s. 207) Kazan: Tatarskoye knizhnoye izdatel'stvo.